

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL III, Nr. 9—10

SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE 1958

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PREA SFÎNȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mal nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

ZECE ANI DE LA UNIFICAREA BISERICEASCĂ

	Pag.
† NICOLAE, Mitropolitul Ardealului: Toți într-un gând mărturisim . . .	627—631
† ANTIM, Episcopul Buzăului: După zece ani . . .	632—634
† VALERIAN, Episcopul Oradiei: „Au împreună să trăim, au împreună să murim” (II Cor 7, 3) . . .	635—638
Prot. stavr. TRAIAN BELAȘCU: Evocînd înfăptuirea actului istoric al unificării noastre bisericești . . .	639—642
Arhim. Dr. AUGUSTIN PAUL: Zece ani de la unificare . . .	643—647
Prot. stavr. NICOLAE GEANGALĂU: Roadele unificării . . .	648—650
Ierom. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN: Viață înfrățită . . .	651—655
Preot TRAIAN MAN: Inseninare. Zece ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Romîne . . .	656—669
Preot GHEORGHE MORARU: Eram una încă înainte de unificarea . . . bisericească . . .	670—671
Preot I. GH. IVANCIUC: La sînul Bisericii-Mame . . .	672—673

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Trăinicia prieteniei romîno-sovietice . . .	674—679
REDACȚIA: Frédéric Joliot-Curie . . .	680—683
— La Wroclaw, acum 10 ani — și după aceea... (La obîrșile luptei pentru apărarea păcii) . . .	684—692

STUDII

Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA: Istoria timpurilor V. T.: Solomon . . .	693—703
--	---------

Teologie istorică

VALER OLEA: „Biserica biruinței din Cîbul suferinței” . . .	704—708
Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Petru Maior, precursor al unificării bisericești a romînilor din Ardeal . . .	709—716

Teologie sistematică

Pr. Prof. Dr. ISIDOR TODORAN: Despre raportul dintre izvoarele revelației 717—728

Teologie practică

Preot AUREL ANGHEL: Unitatea de credință, ritual și disciplină bisericească — mijloc de consolidare a unificării bisericești 729—737

INDRUMĂRI OMILETICE

Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU: Predică la Duminica XX după Rusalii 738—741

URME DIN TRECUT

MIRCEA PĂCURARIU: O lucrare necunoscută a lui Samuil Micu Clain 742—743

RECENZII

Preot SIMION RADU: *N. Mladin, I. Vlad și Al Moisiu, Samuil Micu Clain Teologul* 744—747

Pr. Prof. N. MLADIN: *Mihai Ralea, Cele două Franțe* 747—750

GRIGORIE MARCU: *M. P. Șesan, Alexandrie et l'Orthodoxie* 750

VIATA BISERICEASCA

Prot. stavr. GH. SECAȘ: Sfințiri de biserici (Zirnești, Sărămaș) 751—753

INSEMNARI

REDACTIA, GR. M. și M. ȘESAN: Unificarea bisericească preamărită în versuri (de C. Preoți Ștefan Tascianu și Nicolae Modoiu). — Preot ctitor și custode de muzeu. — Băncile cooperative și stimularea spiritului de economie. — Cinstirea lui George Enescu. — Frământări unioniste. — Vești bisericești albaneze. — Noul Barth. — Cercetări celtice. — Războiul costă scump. — Vîrstă înaintată. — Cîte limbi se vorbesc pe Pămînt? 754—763

BIBLIOTECA M. POPOLITANĂ SIBIU
CUM DE BINE

TOȚI ÎNTR-UN GÎND MĂRTURISIM

Se împlinesc 10 ani de cînd frații de lege romînească din Ardeal se adună iarăși sub bolta aceleiași Biserici, își pleacă genunchii în fața aceluiași altar, împărtășindu-se din aceeași Pîine cerească și gustînd din același Pahar al vieții.

Se împlinesc 10 ani de cînd trăiesc aievea bucuria Psalmistului: „Cît de bine și frumos este cînd frații locuiesc împreună” (Psalm 132, 1).

Biciul cel dureros asupra Bisericii Ortodoxe Romîne din Ardeal și asupra credincioșilor ei a căzut la anul 1700. Împăratul din Viena a vrut să facă din românii ardeleni, catolici, să-și întărească în șelul acesta tabăra supușilor săi față de principii calvini și față de sașii luterani și să facă și pe voia papii, cu care lucra pe-o mîndă.

Vlădica Atanasie, cu 38 de protopopi și preoți, ispitiți de „privileghiurile” ce li se făgăduiau, au iscălit o hîrtie, legîndu-se că se unesc cu biserica Romei. Știînd însă cît de alipiți sînt românii de legea strămoșească, legămîntul l-au făcut așa ca „toată legea să stea pe loc”, adică liturghia, slujbele, posturile și celelalte rînduieli ale Sfintei noastre Biserici și gîndindu-se puțin și la sine, același vlădică neputincios a pretins prin preoții săi, în aceeași hîrtie, ca nimeni din scaun să nu-l clătească. Altfel, pecețile să n-aibă nici o tărie.

Înșelăciunea a fost cumplită, căci cei ce au putut fi ispitiți să creadă unor făgăduieli ale împăratului și ale papei, de trecut au fost trecuți repede la papistășie, însă „privileghiurile” făgăduite au rămas pe hîrtia diplomelor împărătești.

Cei păcăliți, săracii, s-au trezit, dar era prea tîrziu. Ei erau prea neputincioși, iar împăratul prea puternic. Totuși, au încercat

să lupte ca să primească măcar ceva din câte li s-au făgăduit. Uneori, au trecut și la amenințări. Episcopul Inocențiu Micu-Klein a mers așa de departe încît a mărturisit înaintea președintelui unei comisii a dietei ardeleni: „Eu și clerul meu m-am unit sub condiția de-a obține acele beneficii și foloase, de care se bucură romano-catolicii; altminteri, dacă nu ni se dau, ne-am face chiar turci”. La turci însă, bietul, n-a mai avut cînd trece, căci s-a îngrijit împăratul să-l trimită la Roma, unde a și murit în surghiun.

Pe măsura în care sporeau împotrivirile celor trecuți cu de-a sila la uniație, creștea și îngrijorarea poporului rămas credincios Ortodoxiei. Crainicii acestei îngrijorări schimbată în revoltă au fost călugării Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara, care au ridicat întreg Ardealul în picioare pentru apărarea dreptei credințe. Lung a fost și șirul preoților și mirenilor care au suferit bătăi și temniță, muncii fiind pînă la moartea mucenicească, de slugile împăratului din Viena. Cei doi călugări care și-au primejduit viața de-atîtea ori pentru legea sfîntă a cărei biruință o doreau, ca și mucenicul Nicolae Oprea Miclăuș din Săliște, au fost ridicați de Biserica noastră în rîndul sfinților.

Speriată de primejdurea unației, împărăteasa Maria Terezia a trimis pe generalul Buccow ca să dea o mîină de ajutor iezuiților, a căror iscusință misionară s-a dovedit cu totul neputincioasă față de Ortodoxie. Generalul a venit în Ardeal, pustiindu-l de cele peste 150 mănăstiri și schituri; pe care le-a ars sau le-a dărîmat cu tunul.

Dar nici teologii Vaticanului, nici tunurile sau temnițele Burgului de la Viena n-au fost în stare să aprindă în inimile romînilor dragostea de unație și lepădarea de Ortodoxie. Ba, mai mult: Cei trecuți cu sila la legea străină au rămas pînă la moarte cu dorul de-a se întoarce, așa cum omul căzut în păcat se topea de dorul raiului pierdut. Iar cei ce au izbutit să se împotrivescă silei rămînînd ceea ce au fost, nu încetau să se roage pentru frații lor, „să-i împreune pe dînșii cu Sfînta Sa sobornicească și apostolească Biserică”.

Toată obștea poporului romîn a rămas încălzită și de la dezbinare încoace de același dor sfînt: ca să fie împreună, cum a fost dintru început. Iar la date istorice, acest dor răzbătea cu putere, cerîndu-și sărbătorește împlinirea. Așa a fost la o sută de ani de la unirea cu Roma, în 1798, cînd s-a pus la cale de Petru Maior și alți tovarăși de luptă întoarcerea la Ortodoxie.

Așa a fost în 1848, la 3/15 mai, cînd iarăși s-a ridicat un val de dorință de-a se uni cu Biserica Ortodoxă. De astă dată cei mai vajnici apostoli ai acestei dorințe obștești au fost August Treboniu-Laurian, Alexandru Papiu-Ilarian, Constantin Romanul-Vicu, și alții, toți greco-catolici, dar trecuți din Ardeal în Țara Românească, — și, într-o anumită măsură, chiar și Simion Bărnuțiu.

Nici anul 1918 n-a putut trece fără ca românii adunați acum în aceeași țară să nu-și aducă aminte că unitatea bisericească încă nu e înfăptuită, cu atît mai mult cu cît atunci împăratul nu mai era. Dar cîrmuitorii de-atunci ai țării noastre se temeau că ..., „ce va zice Europa” de s-ar întîmpla una ca asta? Și ca nu cumva să-și complice trebile, au amînat înfăptuirea celei de-a doua părți a unirii celei mari.

A venit însă anul 1944, 23 August, — și cele ce au urmat după această dată istorică. A venit puterea populară și împreună cu ea — libertatea tuturor cultelor din cuprinsul țării, inclusiv a cultelor românești. Acum, nu se mai temea nimeni nici de împăratul de la Viena, nici de ..., „ce va zice Europa”. Toate erau coapte pentru ce avea să se întîmple: întregirea din nou și pentru totdeauna a Bisericii Ortodoxe Romîne. Aceasta au înțeles-o și neuitatul Mitropolit Nicolae Bălan și Prea Fericitul Patriarh Justinian și clerul fost greco-catolic. Că de poporul credincios n-a fost vorba niciodată: el este ce-a fost și va fi ceea ce este: ortodox.

Mergînd la Blaj în 3/15 mai 1948, pe Cîmpia Libertății, Mitropolitul Nicolae Bălan a adresat întregii obștii greco-catolice o caldă chemare, să se întoarcă acasă, la sinul Bisericii Ortodoxe Romîne. Partea întâia a programului romînilor, strigată în auzul lumii întregi în 1848, pe Cîmpia Libertății, adică unitatea națională, se împlinise de 30 de ani. Rămînea să se înfăptuiască partea a doua, realizarea unității noastre bisericești, în Biserica strămoșilor noștri dinnainte de 1700: „Veniți căci noi Vă așteptăm cu brațele deschise... rupeți pecețile cu care V-au încătușat străinii, veniți acasă”! — a spus Mitropolitul Nicolae. Iar la 6 iunie a aceluiaș an, a urmat pîrinteasca chemare a Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, în numele Bisericii Ortodoxe Romîne întregi. Prea Fericitul Sa arată că prin unație Habsburgii au urmărit dezbinarea și slăbirea romînilor din Ardeal, ca prin aceasta să-i poată stăpîni și exploata. „Nu vă mai lăsați amăgiți — a spus Înaltul Ierarh. Fiți vrednici de înaintașii voștri care au păstrat cu viața lor... toată legea și credința ortodoxă, în nădejdea că acest tezaur co-

mun, al nostru și al vostru, va înlesni revenirea voastră... Hai să dăm mână cu mână, cei cu inima română”!

După ce prin denunțarea Concordatului cu Vaticanul din partea guvernului Republicii Populare Române a dispărut și ultima piedecă din calea reîntoarcerii la Ortodoxie a fraților noștri greco-catolici, a urmat ceea ce știe toată lumea: adunarea la Cluj, la 1 octombrie 1948, a celor 36 de protopopi și preoți greco-catolici, care în numele sutelor de preoți greco-catolici din Ardeal și Banat, care i-au trimis, au hotărât ruperea legăturilor cu Vaticanul și revenirea la Biserica Ortodoxă Română. Indată după aceasta — la 3 octombrie 1948 — soborul de la Cluj s-a prezentat la București Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, aducându-i la cunoștință istorica hotărâre. După o rugăciune în Biserica „Sf. Spiridon”, s-a citit Actul Sinodal prin care protopopii și preoții greco-catolici erau primiți solemn în sânul Bisericii Ortodoxe Române. A urmat înseninata cuvîntare a neuitatului Mitropolit Nicolae al Ardealului și calda chemare către clerul și poporul greco-catolic a Prea Fericitului Patriarh Justinian, ca să se întoarcă întreg la unitatea cea dintru început a Ortodoxiei noastre strămoșești.

După această solemnă primire a preoților reveniți, valul de întoarcere a fraților greco-catolici la sânul Bisericii-Mame a luat proporții uriașe, încît la 21 octombrie 1948, peste douăzeci de mii de credincioși, delegați ai parohiilor revenite și ca la o mie de preoți, s-au adunat la Alba-Iulia, cetatea de scaun a vechii noastre Mitropolii, pentru ca în fața altarului să se îmbrălișeze cu toții, preoți și mireni, ortodocși vechi și reveniți, mulțumind Părintelui ceresc pentru toate cîte a rînduit El poporului român și mai ales pentru ziua aceea, pe care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm și să ne veselim într-însa.

*

De zece ani trăim, din mila lui Dumnezeu, învăluți în bucuria refacerii unității noastre bisericești. Tot românul iubitor de Hristos și iubitor de Țară, preot sau mirean deopotrivă, s-a silit în tot timpul acesta, după îndemnul vorbei din bătrîni: „Cele bune să s-adune, cele rele să se spele”. Asprimile vieții dintre frați s-au tocit, gîlcevile de odinioară au amușit, toată obștea lăudînd bunătatea Tatălui celui din ceriuri, care de multe ori „certînd ne-a certat, dar morții nu ne-a dat”.

Din mijlocul praznicului plin de lumină, pe care ni-l prilejuiește împlinirea celui de-al 10-lea an de viață bisericească trăită cu toții la un loc, să ne înnoim legământul de-a sta cu toată trezvia de pază, ca nimic și nimeni să nu mai fie în stare a ne clăti din credincioșia față de Sfânta noastră Biserică Ortodoxă Română și față de Patria noastră iubită.

Să păzim cu sfințenie „unitatea Duhului întru legătura păcii” (Efeseni 4, 3) prin dragostea de Dumnezeu și dragostea de frate. Să fim cu toții „un singur suflet și o singură inimă” (F. Ap. 4, 32), ca-n toate zilele vieții noastre, iubind unii pe alții, într-un gând să mărturisim, spre slava lui Dumnezeu, fericirea poporului Său dreptcredincios și pacea lumii întregi.

† NICOLAE

arhiepiscop și mitropolit

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

DUPĂ ZECE ANI

Tainica iconomie a Harului Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care a răscumpărat Biserica cu Scump Sîngele Său, a ales oamenii, vremea — cu plinirea ei — și condițiile favorabile ale reîntregirii bisericești, a cărei primă decadă o sărbătorim acum cu toții.

„Ceruri, bucurați-vă, și tu, Pămîntule, tresaltă”, căci zidul care ne-a despărțit atîta amar de vreme, a căzut! Binecuvîntat fie numele Domnului, care întru a Sa mare purtare de grijă ne-a făcut părtași acestei mari bucurii, pricinuită de duiosă regăsire după 250 ani.

Binecuvîntate fie curajul și măreția sufletească cu care primii frați greco-catolici s-au desprins din mrejele uniației și printr-o hotărîre și mișcare irezistibilă au trecut barierele și au rupt „pecețile” Romei. Obstacolele, care păreau de netrecut, au fost doborîte la pămînt; iar cele care se mai ridică, de unii, vor dispărea și ele căci „dragostea toate le acoperă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă” (I Cor. 13, 7). S-au salutat și s-au îmbrățișat frații care s-au regăsit în aceeași casă și pe aceeași vatră a *Sfintei Legi strămoșești*.

Poporul credincios din Ardeal s-a simțit una și înainte de unificarea bisericească. Spiritul schismatic nu l-a cuprins nicînd. Dacă el a suflat oarecum pe undeva, apoi aceasta s-a întîmplat prin lumea unor teologi și clerici aflați în dezacord cu masa credincioșilor.

Bucuria unificării nu mai vrea acum să știe nimic din toate acestea. În cetatea Alba-Iulia, cu 10 ani în urmă, am serbat cu toată însuflețirea duiosul eveniment, iar de atunci, an de an, în marea Biserica a Reîntregirii, el se prăznuiește cu aceeași dragoste și cu entuziasmul dintru început.

S-au bucurat atunci membrii Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, care și-a chemat și pe celelalte „oi” în staulul Sfintei Biserici străbune. Cel care s-a bucurat însă din plin și pînă la lacrimi a fost marele Mitropolit al Ardealului, Nicolae Bălan. El a luptat toată viața pentru ca frații plecați să vie „acasă”. L-a învrednicit Bunul Dumnezeu să vadă cum „Se rup pecețile”.

Cei 10 ani de la memorabilul act al revenirii ne-au dat satisfacții și bucurii legitime. Cu noi, se bucură și fruntașii poporului credincios din Ardeal, care n-au trîmbițat zadarnic revenirea la matca credinței strămoșești.

Vlădiciei, călugării și credincioșii martiri, azi canonizați ca sfinți ai Bisericii, tresaltă și ei de bucurie, căci mucenicia lor a odrăslit roada cea mult așteptată și dorită.

„*Plinirea vremii*” ne-a adus toate acestea, cu vremurile de deplină libertate religioasă și socială și de adevărat progres social create de stăpînirea populară. Toată recunoștința și tot devotamentul nostru pentru aceasta!

În răstimpul celor 10 ani, frații preoți reveniți s-au convins despre calda și frățeasca dragoste cu care au fost primiți „acasă”.

Conștiința lor religioasă s-a eliberat de opresiunea unor formule doctrinale străine de duhul Ortodoxiei. Aservirea față de papalitate a luat și ea sfîrșit. Toate sistemele de învățătură, de practică a vieții religioase și de cult, care dădeau năvală asupra lor, în ultima vreme, s-au dovedit neputincioase să-i catolicizeze.

Au fost diferențe de opinii pe chestiuni formale secundare și de detalii. Credința și tradiția religioasă au rămas intacte.

Avem toate premisele unei comunități de gîndire și de sentimente și o perfectă identitate de țel și de acțiune. Sîntem ramurile aceluiași trunchi, unite acum real și complet, „ca toții să fie una, precum Tu, Părinte, ești în mine și eu sînt în tine”... (Ioan 17, 21). Sîntem „oile” aceluiași „staul”, fiii aceleiași case și vițele aceleiași vii: *Biserica strămoșească*.

Cei reveniți, v-ați găsit frații și surorile, ale căror rugăciuni, datini și tradiții religioase au fost totdeauna, și mai ales acum, și ale voastre! Nici una dintre aspirațiile lor legitime nu v-au fost străine vouă.

Cu multă duioșie me-am despărțit de P. S. Episcop Teofil al Romanului — vecin și bun prieten și coleg, care a fost sortit să meargă la Cluj, acolo unde sînt mulți frați de-ai P. S. Sale, reveniți și care îl doreau cu fierbinte dor. Noi l-am cunoscut și l-am

apreciat, ca avînd un dar deosebit în a nu turbura ordinea valorilor, exaltînd mijlocul mai mult decît scopul, metoda decît doctrina și nici forma de viață alta decît cea profund ortodoxă pe care a trăit-o din plin ca vlădică al Romanului. Are iarăși marele dar de a ști să-și apropie sufletele. Nu se simte legat atît de mult nici de unele „protocoale” omenești, nu face exces de formalism. Va reuși să consolideze reîntregirea, pentru că este un Vlădică duhovnicesc cu multă înțelepciune și cumpăneală dreaptă.

Garanția succesului o dă însă I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului, care are deplina experiență a realităților acelei de Dumnezeu păzite Eparhii pe care a păstorit-o pe vremea „diklatului” de la Viena, care ne-a tăiat Ardealul în două. Vlădica Nicolae are darul de a se conforma celor mai delicate nuanțe materne ale Sfintei noastre Biserici. De altfel, toți vlădicii din Ardeal și Banat au îmbrățișat cu căldură părintească pe frații reveniți.

Noi, cei de aici, sîntem gata să venim în ajutor pentru o cît mai temeinică consolidare a Reîntregirii Bisericii din Ardeal și înconjurăm cu dragoste de frate pe toți fiii Sfintei noastre Biserici de acolo.

Rămînem în nădejdea neclintită, că *reîntregirea bisericească* din Ardeal ne va încălzi inima și ne va fi flacără a dragostei care nu se stinge niciodată. Bunăvoința și toate eforturile care se vor cere pentru consolidarea ei le vom socoti ca un buchet de flori culese de-a lungul cărărilor Ortodoxiei.

Incheiem rîndurile noastre cu calda rugăciune: „Binecuvîntează, Doamne, și sporește dragostea între frați, pentru Slava Numelui Tău”.

† ANTIM
Episcopul Buzăului

„AU ÎMPREUNĂ SĂ TRĂIM, AU ÎMPREUNĂ SĂ MURIM“

(II Corinteni 7, 3)

La împlinirea a 10 ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal, cuvine-se, mai întâi, să aducem smerită închinăciune și mulțămită Domnului, pentru vîrteala pe care a dat-o fraților noștri de a-și păstra conștiința legii strămoșești, pentru cerescul Său ajutor pe care l-a dăruit, tuturor, spre ctitorirea unificării și pentru harurile Sale bogate cu care ne-a binecuvîntat acest început de veac, de regăsire și trăire laolaltă a fraților, la sînul aceleiași Maice Biserici. Și — punînd față în față piericiunea celor două veacuri și jumătate de dezbinare și biruințele acestor întîi zece ani de reîntregire bisericească — să ne cucerim în fața acestei minuni dumnezeiești, strigînd, odată cu Psalmistul: „*Mare este Domnul nostru și mare este puterea Lui și înțelepciunea Lui e nemăsurată!*”! (Psalm 146, 5).

Cuvine-se, pe urmă, să ne îndreptăm gîndurile noastre de cinstire către ctitorii slăvitei noastre reîntregiri bisericești, mucenici și mărturisitori ai Ortodoxiei, ostenitori și luptători din veacurile trecute și din cele de acum, pentru readucerea fraților la sînul Bisericii străbune, sfințiți slujitori și credincioși care și-au închinat toate puterile lor întăririi și adîncirii în cugete și în inimi a unificării noastre de lege creștinească, rugînd pe bunul Dumnezeu ca pe toți acești ctitori, — adormiți în Domnul, sau aflători încă pe acest tărîm, fiecare după numele lui — să-i pomenească întru împărăția Sa!

Prăbușite sînt, pentru vecii vecilor, zidurile vrajbei și dezbinării dintre frați, și de multă binecuvîntare din partea Domnului se vor bucura aceia care au ajutat la dărîmarea acestor ziduri. Dar, mai vîrtos, încă, noi cu toții — ierarhi, clerici și credincioși orto-

doçşi „vechi” sau „reveniţi” — trebuie, la început de nou deceniu, să punem tot mai strîns umerii laolaltă, pentru înălţarea şi întărirea de-a pururi a acestui Sion al regăsirii fraţilor, fiind prin cugetele noastre, vorbele şi faptele noastre, de zi cu zi, fii iubitori şi ascultători ai lui Dumnezeu şi ai Bisericii noastre strămoşesti.

În acelaşi timp — fiind veşnic viu în cugetul nostru adevărul că am putut ajunge la reîntregire şi o putem întări tocmai pe temelul slobozeniei şi propăşirii obşteşti, care ne-au dat putinţă să rupem peceşile zapisului înstrăinării şi să ne întîmpinăm şi îmbrăţişăm, frăţeşte, unii cu alţii — să ne dovedim, în ostenele şi plinirile noastre cele pămînteşti, şi adevăraţi şi iubitori fii ai Patriei noastre — pe care nimenea nu ne-o poate smulge din cugete şi inimi — precum şi ocîrmuirii ei legiuite, plinim cuvîntul Apostolului: „Temeţi-vă de Dumnezeu şi cinstiţi stăpînirea!” (I Petru 2, 17).

Întărind reîntregirea bisericească a romînilor ardeleni, să nu ne lăsăm ispitiţi de diavolul ca să-i amestecăm pe concetăţenii de felurite neamuri şi credinţe, cu asupritorii din trecut ai Ardealului. Curtea de la Viena şi Budapesta şi curia de la Roma au fost una, dar naţionalităţile conlocuitoare: maghiari, germani şi ceilalţi şi cultele lor religioase: romano-catolicismul, protestantismul şi celelalte sînt alta. Întărirea unificării noastre cere convieţuire paşnică şi cinstită cu toate naţionalităţile din ţara noastră, potrivit poruncii dragostei creştine şi noului spirit constructiv din Patria noastră.

Ca să ne putem bucura şi mai din plin, şi mai nestîngherit, de roadele reîntregirii noastre bisericeşti, să veghem, ca pe lumina ochilor, pacea şi înflorirea Patriei noastre, pacea popoarelor şi propăşirea tuturor, pe acest pămînt blagoslovit de Domnul cu atîtea şi atîtea bunătăţi şi daruri, plinind apostolescul îndemn: *„Vă îndemn, înainte de toate, să faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri, mulţumiri, pentru toţi oamenii, pentru ocîrmuitori, pentru toţi cei care sînt în mari dregătorii, ca să petrecem viaţă liberă şi paşnică... căci acesta este lucru bun şi primit înaintea lui Dumnezeu”* (I Timotei 2, 1—3).

Ne vom dovedi vrednici de a ne bucura de sărbătoarea aceasta mare numai atunci cînd în conştiinţa noastră a tuturor fraţilor adunaţi din nou la acelaşi altar, va fi limpede că nu avem de privit şi de dat înapoi, ci de privit şi de mers numai înainte, numai împreună, călăuziţi de lumina unificării şi purtîndu-ne pînă la capăt, potrivit cuvîntului Apostolului: „Au împreună să trăim, în aceeaşi

Biserică și lege strămoșească, au împreună să murim, dar dezbi-nați mai mult nu vrem să fim!” (Cf. II Corinteni 7, 3).

La aceasta ne cheamă nu numai roadele de azi ale reîntre-girii noastre bisericești, ci, mai întâi, însuși Dumnezeu, care a dat ploaia harului Său ca să culegem aceste roade și jertfele de sânge și viață ale înaintașilor noștri, apărători ai Ortodoxiei strămo-șești, care stau la rădăcina istorică a acestor roade.

Dintre acești înaintași, care au mărturisit și primit cununa muceniciei, pentru apărarea legii strămoșești, și de pe urma îm-potrivirii lor față de silnicia și viclenia de la 1700, Sfânta noastră Biserică Ortodoxă Română cinstește în mod deosebit, între cei dintii Sfinți români, care tocmai în acest prim deceniu de la uni-ficare au fost înscriși în calendarele noastre, pe Sfinții români ar-deleni: Cuviosul Mărturisitor Visarion Sarai, Cuviosul Mărturi-sitor Sofronie de la Cioara și Mucenicul Oprea-țaranul, de la Să-liștea-Sibiului.

Către acești trei luceferi ai vieții creștine, mărturisite cu prețul vieții lor, către acești trei ctitori nemuritori ai reîntregirii Ortodoxiei ardelene ne îndreptăm cugetele noastre la acest ceas de prăznuire, rugându-i așa cum i-am rugat, în genunchi — ie-rarh, sfințiți slujitori și norod credincios, ortodocși „vechi” și „re-veniți” — la târnosirea restauratei catedrale revenite a Băii Mari.

Iar voi, ce stați acum în slava neumbrită a Celui Prea Înalt:

Luceferi mari ai Sfintei Biserici ardelene:

Tu, Sfinte Cuvioase și Mărturisitor, Visarion Sarai;

Tu, Sfinte Cuvioase și Mărturisitor, Sofronie din Cioara;

Și tu, țărane Oprea și Sfinte Mucenice din Săliștea-Sibiului;

Voi, care ați fost de Domnul în preajmă-i ridicați și-ncununăți cu nimbul sfințeniei cerești;

Voi, care ispitirea și prigoana ați înfrînt-o cu prețul vieții voastre, mărturisind pe Domnul și Legea strămoșească, stînd pildă peste veacuri și sfîntă îndemnare: să năzuim ca frații din cele „două strane” s-ajungă iarăși una, precum au fost din veac;

Voi, care-ați pus credință, virtute și nădejde și sânge și viață la temelia acestei slăvite zi de azi, cînd strănepoții voștri s-adună laolaltă și Domnului se-nchină, cu-o singură credință, cu o sin-gură suflare, ca fii ai Unei, Sfinte și strămoșești Biserici:

Primiți, prinosul nostru de dragoste, cinstire, fiiască răsplă-tire — voi, Sfinți ai Legii noastre străbune, ardelene — și duceți sus, la ceruri, a noastră juruință, ce-o facem la prilejul acesta sfînt și mare, cînd prăznuim a noastră măreață reîntregire;

Păstra-vom, pînă la jertfă, dumnezeescul dar că iarăși sîntem una, închinători în fața aceluiași Altar, precum odinioară mărturisit-ați voi, cu prețul vieții voastre, așa cum și-au spus vrerea și-ai voștri urmași de azi;

Rugămu-L, deci, pe Domnul prin mijlocirea voastră, voi, Sfinți romîni ai Unei, Dreptmăritoare, Sfinte Biserici Ortodoxe Romîne din Ardeal: Visarion, Sofronie și Mucenice Oprea, acum cînd purcedem la alte noi pliniri, spre-a face și mai tare reîntregirea noastră;

Reverse-și Domnul harul, ca ploaia cea mănoasă, în inimile noastre, în care să-nflorească — spre sfînta desfătare a Cerescului Părinte — înmiresmata floare a dragostei aprinse și veșnice — între frați, cu rădăcini înfipite, adînc, în jertfa voastră;

Că asta vă e pilda, îndemnul și povața, acesta este tîlcul muceniei voastre: De-acum — iarăși una — cum fost-am din strămoși — atuncea — cum ne învață Sfîntul Apostol Pavel — să ne păstrăm de-a pururi această unitate: ca împreună-n Domnul, frățește să trăim și, tot așa-mpreună, frățește să murim!

† VALERIAN ZAHARIA

Episcopul Ortodox al Oradiei

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

EVOCÎND ÎNFĂPTUIREA ACTULUI ISTORIC AL UNIFICĂRII NOASTRE BISERICEȘTI

În mersul vremii, care nu cunoaște clipe de răgaz, s-au scurs cei zece ani de cînd în zbuciumata istorie a Ardealului s-a înscris o pagină deschizătoare de drumuri noi în viața sufletească a credincioșilor noștri din aceste părți ale țării.

Bunul Dumnezeu, care nu desparte, ci unește, plecîndu-și urechea la ruga smerită, dar fierbinte, izvorîtă din inimi credincioase, ne-a adus la vremea hotărîtă și clipa mult așteptată a izbăvirii de dezbinarea bisericească.

La 1 octombrie 1948, s-a săvîrșit în orașul Cluj mărețul act istoric de refacere a unității sufletești a clerului și credincioșilor noștri.

Două veacuri și jumătate de dezbinare sufletească le-a fost de-ajuns fiilor aceluiași popor blajin ca să se poată regăsi, prin întoarcerea fraților din „strana stîngă” la sînul Bisericii Ortodoxe strămoșești.

Capitala Ardealului a trăit clipe de mare bucurie în luminoasa zi de 1 octombrie 1948, căci i-a fost hărăzit să poată primi pe cei 36 protopopi și preoți mandatar ai clerului și credincioșilor din fosta Biserică unită, care aduceau cu ei vestea cea mare de întoarcere „acasă”, la vatra ocrotitoare a Bisericii străbune.

Bătrîna cetate a Clujului, îmbrăcată în haină de mare sărbătoare, se grăbea să găzduiască pe cei care veneau să refacă unitatea spirituală a clerului și credincioșilor, din mult sbuciumatul Ardeal, după două sute cincizeci de ani de dezbinare.

Sala, frumos împodobită, din centrul orașului Cluj, — aștepta cu nerăbdare pe cei 36 protopoi și preoți care aduceau cu sine solia cea bună, de înfrățire în Hristos Domnul și de pace între credincioși. Orașul Cluj se găsea în mare animație; pe străzi, mulțime de lume entuziastă comenta marele eveniment. Toate privirile erau ațintite spre sala liceului „Gh. Barițiu, unde avea

să se țină Congresul preoților gr. catolici. La orele 10, în ziua de 1 octombrie 1948, cei 36 mandatarî își făceau apariția în monumentală sală. Răsunau strigăte entuziaste ca: „Trăiască Biserica Ortodoxă Reîntregită”, „Trăiască Republica Populară Română”.

Și fără-ndoială aceleași senzații răscolitoare băteau în inimile înduioșate ale fraților care ne-au cuprins în caldă îmbrățișare a sufletului lor.

Ne vedeam deja iarăși un trup și un suflet, o turmă și un păstor. Visul de veacuri era împlinit.

Găsesc potrivit să intercalez aici cuvintele mult grăitoare, cuprinse în cartea veșnicului Adevăr: „Cît este de bine și cît e de frumos, cînd frații sînt împreună” (Psalm 132, 1).

Momentul era solemn și plin de duioșie, cînd s-a început dezbateră problema celei mari: Reîntregirea Bisericii Ortodoxe ardelenă. Această problemă a iscat animate și interesante discuții în plenul Congresului, care au culminat în revenirea la Ortodoxie a clerului și a credincioșilor din fosta Biserică unită.

Vorbitorii care s-au perindat la tribuna din sala Barițiu, din cei 36, au arătat cît se poate de limpede că în cei 250 de ani de separație, frații de același sînge și lege se priveau unii pe alții cu ochi străini. Cei 36 protopopi și preoți își dădeau seama de marea primejdie de a mai persista în dezbinare. Datorită acestui fapt, la 1 octombrie 1948, în acest măreț Congres, s-a hotărît cu mare însuflețire ruperea legăturilor spirituale și administrative cu Biserica Romei și întoarcerea acasă, în sînul Bisericii străbune.

În Congresul de la Cluj discuțiile s-au purtat cu multă obiectivitate. Nu s-au ignorat în acele discuții nici meritele clerului, ale intelectualilor și credincioșilor din fosta Biserică unită, în cei 250 de ani, care în toate momentele grele ale poporului nostru din trecut, au fost alături de clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne. Ei au mers umăr la umăr, în toate probleme mari, chiar dacă nu era pe placul Vaticanului.

Pe urma acestor discuții și hotărîri, problema Reîntregirii bisericești devine un fapt împlinit. Procesul-verbal semnat de cei 36 protopopi și preoți întruniți la Cluj, — constituie documentul istoric privind unitatea sufletească a clerului și credincioșilor din Ardeal. Acest măreț document emanat din Congresul de la Cluj deschide în istoria Bisericii Ortodoxe Romîne și în istoria Patriei noastre cea mai frumoasă pagină, pentru generațiile viitoare ale Ardealului nostru scump.

Importantele hotărîri ale Congresului au fost duse în ziua de 2 octombrie la Bucureşti, prin delegaţia celor 36 protopoi şi preoţi. La sosirea în Gara de Nord, mandatarilor li s-a făcut o strălucită primire, din partea Clerului Capitalei, în frunte cu venerabilul Decan al Facultăţii de Teologie Pr. Petre Vintilescu, care venise în numele Prea Fericitului Patriarh Justinian. În aceeaşi zi am fost primiţi la Sfînta Patriarhie, în sala Sfîntului Sinod, cu toată solemnitatea. Erau de faţă toţi membrii Sfîntului Sinod. Şedinţa solemnă de primire a celor 36 delegaţi, în sînul Bisericii Ortodoxe, a fost prezidată de venerabila figură a Mitropolitului Nicolae Bălan, acela care a luptat o viaţă întreagă pentru marele ideal de Reîntregire a Bisericii Ortodoxe ardelenе, cu fraţii din fosta Biserică unită.

La 3 octombrie 1948, de la Sfînta Patriarhie, s-a format un impresionant cortegiu, în frunte cu membrii Sfîntului Sinod, iar cei 36 încadraţi între clericii Capitalei, parcurgeau drumul spre Biserica Sf. Spiridon, unde s-a săvîrşit Sf. Liturghie de mulţumită lui Dumnezeu, că s-a milostivit să ne dea cea mai mare bucurie a zilelor noastre, unitatea de credinţă şi simţire, sub oblăduirea Bisericii străbune. La sfîrşitul Sfintei Liturghii s-a citit impresionantul apel către clerul şi credincioşii fostei Biserici unite din Ardeal, prin care erau chemaţi cu dragoste să vină şi ei la sînul cald al Bisericii Ortodoxe, urmînd exemplul celor 36. Astfel s-au terminat solemnităţile de la Bucureşti, după care delegaţii celor 36 s-au înapoiat în Ardeal, aşteptînd cu nerăbdare marea sărbătoare de la 21 octombrie, la Alba-Iulia.

Era firesc ca tocmai în cetatea lui Mihai Viteazul să se sărbătorească măreţul eveniment al Reîntregirii, în monumentala Catedrală de acolo.

Sărbătoarea de la 21 octombrie 1948 o putem socoti, pe bună dreptate, sărbătoarea unităţii noastre sufleteşti, a dragostei şi păcii, pentru preoţimea şi credincioşii noştri din Ardeal şi triumful Ortodoxiei romîneşti.

Evenimentul istoric-religios de la 21 octombrie 1948 s-a sărbătorit cu participarea membrilor Sfîntului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, mulţime mare de preoţi, intelectuali şi credincioşi din tot Ardealul. Prin participarea lor la acest eveniment istoric, ne-am manifestat adeziunea la actul de Reîntregire, văzîndu-ne iarăşi una cu fraţii noştri în credinţă, sub ascultarea Bisericii Ortodoxe.

La Alba-Iulia, în cetatea lui Mihai Viteazul, în 21 octombrie 1948, s-a pecetluit pentru totdeauna curmarea dezbinării produsă la 1700, din partea Habsburgilor și a Romei papale, redându-se preoțimii și credincioșilor noștri, unitatea de credință avută pînă la 1700 și care vor rămîne de-a pururi.

Dacă unitatea spirituală a clerului și credincioșilor din Ardeal s-a putut înfăptui la 1, 3 și 21 octombrie 1948, faptul acesta se datorește și regimului nostru de democrație populară. Datorită înțelepciunii regimului nostru democrat popular, care la timp a știut să înlăture toate piedecile, ca: Legea Regimului general al Cultelor făurită sub regimurile burgheze, precum și Concordatul cu Vaticanul, care mai stăteau în calea desăvîrșirii acestui act, preoțimea și credincioșii din fosta Biserică unită și-au putut manifesta liber dorința lor fierbînte, de întoarcere acasă la Biserica moșilor și strămoșilor lor.

Să dăm slavă și mulțumită Părintelui ceresc, că ne-a învrednicit să ajungem și bucuria de-a prăznui zece ani, de la săvîrșirea marelui act istoric.

În acești zece ani de înfrățire bisericească s-au stins multe neînțelegeri și pricini de dezbinare și multe amintiri triste s-au șters și se vor mai șterge. Dragostea cu care am fost primiți cei întorși la vatră străbună a risipit micile nedumeriri ce mai existau în suflete:

„Eu ți-s frate, tu-mi ești frate,
În noi doi un suflet bate”.

Fără dragoste nimic sînt toate darurile duhovnicești. Iată de ce dezbinarea bisericească nu permite o dezvoltare deplină a vieții spirituale. Acum — cînd una sîntem — dragostea frățească poate să crească nestingherită, între frații de aceeași credință. Unirea face puterea și în cele sufletești, ca și în celelalte lucrări. Să ne străduim pentru propășirea Bisericii și întărirea unității noastre și pentru înălțarea Patriei la o viață tot mai bună și mai fericită, pașnică și plină de îndestulare.

Luînd învățăminte din trecutul poporului nostru și înfrății de-acum pe veci, întru dragostea propovăduită de Iisus Hristos, să ne rugăm cu osîrdie lui Dumnezeu, pentru bunăstarea Sfintei noastre Biserici strămoșești și pentru pacea a toată lumea...

Prot. stavr. TRAIAN BELAȘCU
Vicar arhiepiscopesc, Sibiu

ZECE ANI DE LA UNIFICARE

S-au împlinit la 21 octombrie 1958, zece ani de la unificarea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române din Ardeal. Două veacuri și jumătate a domnit dezbinarea între frați. Două sute cincizeci ani asupra norodului ardelean s-au bucurat văzându-ne învrăbiți și despărțiți în două biserici.

Cu toate acestea, credincioșii și preoții români din Ardeal, care la 1700 au primit unirea cu Roma, au rămas în sufletul lor tot ortodocși și întru toate alipiți de credința și obiceiurile Sfintei Biserici Ortodoxe a Răsăritului.

Și într-o strană și în cealaltă nu s-a făcut vre-o schimbare substanțială care să sape o prăpastie între frații de aceeași limbă și sînge: Sfînta Liturghie, toate celelalte slujbe, datini, posturi și ajunuri, au rămas neschimbate, nealterate. Toți românii ardeleni, uniți sau neuniți, au rămas tot români și de „Lege Romînească”.

Tocmai pentru acest motiv, străinii, pe a căror „credință”, în aparență, o îmbrățișează o parte din românii ardeleni, la fel și cu aceeași stăruință i-au urît și pe unii și pe alții.

Astfel stînd lucrurile, nu ar trebui să mire pe nimeni faptul că, în octombrie 1948, cînd climatul a devenit prielnic pentru o alegere liberă, pecetea unirii de la 1700 s-au sfărîmat fără opinteală.

Acei puțini de la 1700, nu din îndemn lăuntric și nu din trebuințe sufletești s-au hotărît să se pună sub ascultarea Patriarhului Romei.

La fel aceia care au stăruit pe lîngă românii din Ardeal să se despartă de Biserica lor Ortodoxă strămoșească, n-au făcut aceasta fiindcă ne iubeau, sau fiindcă ne voiau într-adevăr binele sufletesc sau pămîntesc; ne-au dezbinat numai pentru că așa cereau interesele lor.

Multe ne-au făgăduit ei dar din atâtea făgăduințe cu foarte puține ne-am ales, iar puținul acesta l-am plătit atît de scump! Împăratul de la Viena — pentru ale cărui făgăduințe viclene unii strămoși ai noștri au primit unirea cu Roma la 1700 — nu și-a ținut cuvîntul.

Se cunosc împrejurările în care o parte din românii transilvăneni au îmbrățișat unirea cu Roma la 1700. Cu doi ani mai înainte (1698) Transilvania ajunge sub stăpînirea împăratului de la Viena. Situația catolicismului în Ardeal se prezintă însă foarte subredă după o domnie de 150 de ani a principilor calvini. Pentru a-și întări stăpînirea asupra acestei provincii, împăratul s-a gîndit la înmulțirea numărului catolicilor, împotriva reformaților. Și el se gîndi la romîni, căci ei alcătuiau grosul populației din Transilvania. Împăratul a făgăduit Mitropolitului și preoților romîni să le dea și lor drepturi asemănătoare cu acelea ale clerului catolic sau reformat, dacă vor recunoaște ca Patriarh al lor pe Papa de la Roma.

Prin urmare parte din românii ardeleni au părăsit, la 1700, Biserica strămoșilor lor nu fiindcă credeau că ei sînt în rătăcire și că adevărata Biserică a lui Hristos este cea catolică, ci numai pentru că nădăjduiau că, împlinind dorința împăratului, soarta lor se va ușura întru cîțva.

Adevărul acesta trebuie ținut bine minte. Reamintindu-l, noi nu spunem ceva nou sau necunoscut, ci repetăm doar un adevăr în care credeau chiar conducătorii spirituali ai Blajului. Căci, iată ce scria foaia Mitropoliei unite în numărul său 75 din 18 iulie 1912, cîteva zile după publicarea scrisorii papale, „Christi fideles graeci”, care vestea înființarea episcopiei maghiare greco-catolice de la Hajdudorog:

„Este un adevăr istoric, că unirea romînilor cu Roma a fost lucrarea casei domnitoare, care prin aceasta și-a căutat un puternic sprijin, în această provincie a monarhiei apostolice, în urma morții lui Apafi II”.

„Catolicii, împrăștiți și răzleți în Ardealul împăratului, nu puteau garanta această provincie pentru casa domnitoare, iar ceilalți cetățeni clocoteau încă de dorul revoluțiilor, care, de la 1604, s-au ținut lanț împotriva nemților”.

Împăratul, ce-și mai spunea și „apostolic”, a încuviințat înființarea episcopiei de Hajdudorog care, prin silnicie, deocamdată pune stăpînire pe o parte de credincioși din rîndurile romînilor

trecuți la unire cu Roma, la 1700, urmînd ca, mai tîrziu, să pună mîna și pe ceilalți.

Iar Roma? Roma nu s-a împotrivit acestei uneltiri mișelești a stăpînirii habsburgice ci i-a dat deplină întărire. Zadarnice au fost toate strigătele desnădăjduite ale greco-catolicilor ardeleni, credincioși, preoți, arhieriei: 76.000 suflete au fost răpite Bisericii greco-catolice ardelenene.

Plin de mînie sfîntă, în fața netrebniciei făptuite, scria un cinstit preot unit, în foaia greco-catolică „Unirea”, la 6 august 1912: „E mai limpede ca lumina soarelui că, Pontificele roman, Papa Pius X, nu mai merită să fie pomenit la slujbele noastre bisericesti și nici complicități Pontificelui, care au contribuit la rușinarea Bisericii noastre, nu merită să fie pomeniți. Blestemul lui Dumnezeu și urgia poporului românesc asupra lor”.

Nu este deci de mirare, dacă din această pricină, deja atunci, în 1912, s-au ridicat multe glasuri din partea romînilor greco-catolici, cerînd ruperea pecetilor de la 1700.

„Eram în drept să nădăjduim că Sfinția Sa Papa ne va apăra de lovitura diavolească, ce ne-o pregătea guvernul țării, pentru că Biserica lui Hristos nu poate fi ocrotitoarea șovinismului orb, neîncăpător în cadrele moralei creștine; și dacă pe lîngă toate acestea s-a putut face jertfirea Bisericii noastre, trebuie să spunem pe față că Pontificele ne-a părăsit, săvîrșind această mare nedreptate...”. (Din cuvîntările de protest ținute la Alba-Iulia la 29 mai 1912).

Pecetile de la 1700 n-au putut fi rupte nici la 1912, nici după 1918, fiindcă stăpînirile de pe atunci — fie „maghiară” fie „romînă” — aveau tot interesul ca poporul romîn și celelalte neamuri din Ardeal să trăiască în dezbinare, pentru a fi stăpînite și asuprite mai ușor. A trebuit să vină orînduirea în care stăpîn și ocîrmuitor este poporul muncitor, — orînduire în care preoții și credincioșii uniți au fost slobozi să se mînluiască de lanțurile vicleniei și silniciei de la 1700.

Evenimentul cel mare s-a săvîrșit, după cum știm, la 21 octombrie 1948. Am spus: evenimentul cel mare, căci însemnată este cu adevărat reîntoarcerea credincioșilor și preoților greco-catolici în sînul Bisericii strămoșești.

Și nu este îngăduit să se uite nici o clipă rolul de frunte pe care l-a avut preoțimea noastră la înfăptuirea acestui act istoric. Ea nu s-a desmințit pe sine nici de data aceasta, ci ca și în trecut,

la toate răscrucile mari ale istoriei noastre, a stat cu poporul și alături de el.

Și așa după 250 de ani de îndepărtare, ne-am regăsit în străbuna noastră casă părintească. Dragostea de frate s-a dovedit mai puternică decât ura, pe care s-au străduit dușmanii să o sădească în sufletele noastre. În fața acestei minuni, căci minune este cu adevărat, îndreptățiți sîntem a striga cu Psalmistul: „Mari și minunate sînt lucrurile Tale, Doamne”.

Dar această minune nu s-ar fi săvîrșit dacă înainte de aceasta cu zece ani, poporul și preoții romîni din Ardeal nu ar fi știut să dea ascultare grabnică, fără șovăire și tîrguieli, marii porunci, a marilor vremuri pe care li s-a dat să le trăiască! Niciodată nu s-a dovedit mai actuală, lozinca lui Bărnăuțiu: „Ca să nu greșiți, țineți cu poporul”, ca și în octombrie 1948, cînd preoțimea greco-catolică se afla în fața marii probleme a „Unificării”; și, niciodată poate, mai mult decât atunci, această preoțime n-a fost mai adînc pătrunsă de adevărul cuvintelor: „Glasul poporului, glasul lui Dumnezeu”!

De aceea, cuvine-se acum, la acest popas de zece ani, de la înfăptuirea mărețului act al „Unificării” din octombrie 1948, să aducem cuvenitul prinos de mulțumită, admirație și recunoștință, acestei preoțimi, care ca și totdeauna în decursul veacurilor de obidă, și mai ales și de puține bucurii și de data aceasta, a știut să se găsească lîngă și alături de poporul care a ales! Cuvine-se să aducem același prinos de laudă și mulțumită poporului credincios înțelept, care, fără șovăire, urmează pe păstorii lor, rîvnici în a întări și consolida unitatea bisericii și sufletul poporului nostru român din Ardeal.

Dar nu mai puțin cuvine-se să aducem prinosul nostru de mulțumire, laudă și recunoștință preoțimii și credincioșilor vechi ortodocși și Înălților Conducători ai Bisericii Ortodoxe Romîne, care prin înțelegerea și dragostea lor sinceră și neprecupețită se străduiesc din toate puterile, ca frații reveniți la sînul părintesc, să se simtă bine și fericiți.

Zece ani! Vreme într-adevăr scurtă pentru a face să se uite atîtea certuri, zîzanii, frecușuri, acuze și batjocuri reciproce! Și totuși, cine ar fi crezut? Toate aceste amintiri dureroase ale trecutului, într-un răstimp atît de scurt, au amuțit cu desăvîrșire! În locul urii și bănuielilor împrumutate, dragostea caldă de frate domnește pretutindeni și pe toți deopotrivă îi însuflețește! Smerenia

noastră presupune și consideră că cea mai de seamă realizare pe tărîmul „Unificării” în acești zece ani de la săvîrșirea ei, aceasta este.

Cu drag și recunoștință privim la toți cei ce au ostenit și ostenesc pentru ca această „Unificare” să devină tot mai tare și mai desăvîrșită: preoți, credincioși și Ierarhi. Dar fiind vorba de Ierarhi, gîndul nostru se îndreaptă cu deosebită mulțumită și recunoștință către Prea Sfințitul nostru Episcop Valerian al Oradei, rîvnic ostenitor pentru cauza sfîntă a „Unificării”.

Pentru toate aceste strădanii părintești, pentru toată această fermă credință în durabilitatea și tăria „Unificării” bisericești ardelenene, exprimăm Prea Sfinției Sale recunoștința și mulțumita noastră.

Și acum la acest popas de 10 ani, în aceste clipe solemne, în prezența nevăzută a Sfinților Mucenici ai Bisericii noastre ardelenene, care au pătimit și și-au dat viața mai bine decît să se despartă de Biserica strămoșească Ortodoxă, noi făgăduim că vom fi și de aci înainte neobosiți apostoli ai idealului pentru care ei s-au jertfit, întărind fără încetare unitatea sufletească a poporului nostru credincios, convinși fiind, că prin această strădanie, împlinim nu numai un act de înalt patriotism, dar în același timp grăbim și împlinirea rugăciunii Mîntuitorului Hristos: „*Ca toți să fie una*”.

Arhim. Dr. AUGUSTIN PAUL

Vicar eparhial, Oradea

ROADELE UNIFICĂRII

În rîndurile credincioșilor ardeleni, unificarea bisericească din anul binecuvîntat de Dumnezeu 1948 a rezolvat multe neînțelegeri și a stins pentru totdeauna vrajba care de multe ori își făcea cuib și în cele mai pașnice familii.

În multe comune era tradiția ca feciorul cel mai mare, după căsătorie, să rămînă alături de părinți, în curtea părintească, iar restul fraților și surorilor, prin căsătorie, să intre în altă curte, după împrejurări, a soțului sau a soției.

Dacă într-o familie erau numai fete, atunci pe curtea părintească rămînea fata cea mai mare.

Tînăra pereche, pe baza aceleiași tradiții, urma religia părinților curții respective. Dacă în curte părinții erau ortodocși, și tinerii erau considerați ortodocși, iar dacă erau greco-catolici, și tinerii urmau aceeași confesiune, fără nici o altă formalitate de trecere. Prin actul cununiei și prin faptul că locuia în curtea respectivă, se considera făcînd parte din acea confesiune. Urmînd această regulă rămasă drept moștenire de la părinți, în comuna S. fratele cel mai mare, Dumitru, căsătorindu-se, a rămas pe curtea părinților, care erau ortodocși.

După cîțiva ani s-a căsătorit și Nicolae, fratele mai mic. El și-a găsit în sat o fată cu curte și astfel s-a „măritat” pe curtea soției.

Amîndoi frații au făcut căsnicie bună cu soțiile lor. Prin muncă cinstită și bună înțelegere familiară, cei doi frați s-au situat în rîndul familiilor care se bucurau de stima și respectul consătenilor lor.

Dumitru, cum a învățat de mic copil, a continuat să cercezeze cu regularitate biserica ortodoxă, în Duminici și sărbători. Deși nu era cîntăreț, stătea în preajma stranei, și cînd găsea prilej potrivit rostea el Credeul și Tatăl nostru.

Credincioșii văzînd atașamentul și dragostea lui față de biserică, într-o adunare generală l-au ales episcop.

Plin de bucurie pentru cinstea ce i s-a făcut și-a început activitatea de episcop cu multă însuflețire. Seara, cînd avea timp, dar mai ales în Duminici și sărbători, se ducea la părintele și împreună elaborau planul pentru buna întreținere a bisericii, a edificiilor parohiale și a cimitirului.

Încă în primul an au făcut o aliniere a mormintelor, au pietruit cărările, au împodobit mormintele cu flori și au plantat apoi arbori tineri, încît cimitirul arăta ca un parc frumos și bine îngrijit.

Peste drum de biserică ortodoxă era așezată biserică greco-catolică, tot cu cimitirul în jurul ei, ca și la biserică ortodoxă. Credincioșii veneau la biserică povestind prietenește. Aici se despărțeau, unii intrînd la biserică din dreapta, iar alții la cea din stînga. Numărul familiilor aparținînd celor două biserici era cam la fel de mare. Nici între biserici și cimitirele lor nu era mare deosebire.

Prin căsătorie, Nicolae, fratele mai mic al lui Dumitru, a ajuns într-o curte greco-catolică. Deși pînă la căsătorie, de mic copil, a cercetat numai biserică ortodoxă, odată căsătorit pe curte greco-catolică s-a conformat și el tradiției și fără nici o altă formalitate s-a considerat făcînd parte dintre credincioșii greco-catolici. Fiind deprins de mic copil, de aici înainte a început să cerceteze cu soția lui, cu aceeași regularitate, biserică greco-catolică. Inzestrat cu voce plăcută, în Duminici și sărbători cînta și el la strună. Cîntăreții celor două biserici cîntau aproape la fel, așa că pentru proaspătul nostru cîntăreț nu a fost nici o greutate ca să se adapteze. Om chibzuit la vorbă și la faptă și manifestînd în același timp și dragoste față de biserică, credincioșii, la o adunare parohială, l-au ales curator prim, adică episcop.

Ajuns fruntaș al bisericii gr.-cat. s-a gîndit să nu se lase mai prejos decît fratele lui. Dacă fratele lui a făcut rînduială frumoasă în cimitir, el și-a propus să facă în biserică.

Făcînd apel la credincioși, aceștia au răspuns favorabil și în decurs de doi ani au zugrăvit și pictat frumos biserică.

Cei doi frați acum nu mai mergeau, ca în copilărie, la aceeași biserică, ci fiecare muncea la biserică lui. Nu se mai întîlneau, nu mai discutau împreună și în sufletele lor s-a sălășluit o răceală, o mică invidie pe probleme de ordin confesional. Lui Dumitru i se părea că fratele lui prea s-a legat cu trup și suflet de biserică gr.-cat. Pe de altă parte, Nicolae, ambițios, nu voia să se lase mai prejos decît fratele și părinții lui.

Nu se urau, nu se dușmăneau, dar cînd se întîlneau nu mai era între ei vechea dragoste frățească, ci ca doi străini se întrețineau în discuții fără să pomenească de biserică.

Regimul nostru de democrație populară înlesnind credincioșilor în anul cel mare 1948 să-și croiască singuri drumul din punct de vedere confesional, a fost un bun prilej pentru prim-curatorul bisericii gr.-cat. să se întoarcă în biserica copilăriei sale. Bucurîndu-se de stima și încrederea credincioșilor greco-catolici și luînd legătură și cu preotul lui, cînd au anunțat în biserică posibilitatea reîntoarcerii la biserica strămoșească — de care interese străine neamului ne-au despărțit acum 250 de ani — credincioșii au hotărît în unanimitate întoarcerea acasă.

Astăzi, în sat este un singur preot ortodox, cu un singur consiliu parohial. Serviciul divin se face alternativ în cele două biserici ortodoxe. Pacea și buna înțelegere s-au sălășluit nu numai între frați, ci între toți credincioșii, care socotesc ale lor ambele biserici, le cercetează și se îngrijesc de buna lor întreținere.

Prot. N. GEANGALĂU

Consilier arhiepiscopesc, Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

VIAȚA ÎNFRĂȚITĂ

Au trecut 10 ani de cînd frații, despărțiți altădată în două Biserici, trăiesc împreună în cadrele aceleiași Biserici strămoșești. Despărțirea a fost artificială, susținută prin puterea împăraților habsburgici, pentru că preoții și credincioșii celor două Biserici românești din Ardeal s-au simțit întotdeauna una în credință, în slujbele bisericești, în simțăminte și în viața lor de fiecare zi. Din această pricină, îndată ce a fost înlăturată stavila artificială care-i despărțea, și poporul a putut să-și spună cuvîntul în deplină libertate, preoții și credincioșii celor două Biserici și-au dat mîna și s-au înfrățit din nou, ca și strămoșii lor, la sînul Bisericii mame. E dar firesc, ca acești 10 ani de frățescă împreună trăire să aducă mărturia unor bucurii și unor realizări comune, rezultat al unității de credință și acțiune din eparhiile și parohiile noastre. E greu să faci o selecție în bogăția materialului și a mărturiilor pe care ni le oferă viața. Nu există parohie, din care să nu răzbată ecoul bucuriei de a fi una și de a lucra cu forțe unite pentru binele Bisericii și pentru propășirea poporului. În cele ce urmează spicuim numai cîteva din aceste mărturii, relevînd diferite aspecte, bazați pe cele scrise de credincioșii noștri.

Cea dintîi bucurie este faptul că prin Reîntregirea bisericească „s-a stins vrajba dintre frați”. Preoții și credincioșii nu se mai batjocoresc unii pe alții pentru credință, nu se mai ceartă, nu se mai dușmănesc. Înainte vreme în familiile unde soții erau de credințe deosebite și copiii lor la fel, familia însăși era împărțită și tulburată de neînțelegeri. Acum tinerii „se căsătoresc fără a mai întreba ce religie au”. „Astăzi nu se mai despart în pragul curții soția cu fetele, soțul cu băieții pe drumul bisericii, ci toți cunosc un singur drum, al Bisericii ortodoxe”. Acum nu se mai ceartă între ei membrii familiei despre care credință este mai bună, pentru că toți au aceeași credință. Dacă înainte din pricina

credinței erau neînțelegeri între rudenii mai apropiate sau mai de departe, astăzi aceste neînțelegeri au dispărut. „Mă simt foarte fericit când mă duc și eu la biserică cu toate neamurile mele familiare într-o singură biserică, — nu mai merg unii într-o parte iar alții într-altă parte” (Belașcu N.-Hașag). Dacă înainte credincioșii dintr-o comună erau împărțiți în două Biserici, avînd 2 preoți, și ajungeau uneori la ceartă și dezbinare, astăzi „nu mai este ceartă și dezbinare între noi”, căci „merg de se roagă cu toții împreună la biserică fără a mai fi nici o învrăjbire” (Suciu Ștefan-Hașag, Călborean S.-Toarcla). „Unirea noastră bisericească din 1948 ne-a adus adevărata pace între credincioșii din parohia Orlat”. „Astăzi în satul nostru stăpînește adevărata liniște și pace creștinească”. „Nimeni nu se mai ceartă pe tema aceasta. Duminica se duc cu toții la aceeași biserică — unde este rîndul, căci amîndouă bisericile le avem mari și frumoase. (Aici slujim alternativ). Se cunună, se botează după cum cade rîndul, iar pe la porți oamenii vorbesc despre evenimentele zilei, probleme agricole, de înșămînțări, despre pace..., considerînd problema unificării bisericii ca pe ceva vechi și lichidat” (Vasiu Gh.-Orlat, Răciu S.-Nucet, Rușu T.-Alțina).

Dacă înainte între satele vecine, cu credincioși aparținînd la biserici deosebite, era vrajbă și neînțelegere, astăzi parohiile vecine, vechi ortodoxe și revenite, trăiesc în pace și bună înțelegere. Dacă înainte, cînd se întâlneau românii greco-catolici din Ardeal cu românii ortodocși din Moldova, Muntenia și Oltenia, discutau uneori în contradictoriu despre credință, astăzi toți românii credincioși din toate părțile țării se simt înfrățiți în aceeași credință și aceeași biserică strămoșească. „Acum s-a terminat cu toate neînțelegerile din trecut pe chestia credinței: Toți românii mărturisim aceeași credință ortodoxă veche strămoșească”. „Sîntem mîndri și mulțumiți sufletește fiindcă ne vedem uniți într-un singur mănunchi toți românii din R. P. R. — că înainte de unire ori de cîte ori ne întâlneam cu ortodocșii ne contram și ne mustram unii cu alții — dar astăzi avem un singur gînd și un singur drum toți cîți simțim romînește”, toți credincioșii. (Moldovan I., Cotruș V., Precup M.-Morăreni, Novac I.- Noul, Mureșan I.-Ruși Munți). Acest singur drum este drumul Bisericii ortodoxe, drumul credinței strămoșești, drumul păcii și al muncii pentru propășirea poporului și întărirea patriei.

A doua mare bucurie a celor 10 ani de viață înfrățită o constituie realizările bisericești din acest răstimp. Credincioșii sînt mul-

țumiți că se găsesc în sînul Bisericii ortodoxe, care are conducerea în țară, nu la Roma. „Sîntem mulțumiți că Biserica noastră, este condusă de Patriarhul nostru din București și nu de Papa din Roma. Ce treabă are Papa cu noi? — Pot să spun că mă simt mai mulțumit cînd conducerea se face de la noi din țară, care (conducere) ne îndeamnă prin ori ce învățătură la pace și la înfrățire între popoare”. (I. Moldovan-Morăreni). De aici atașamentul preoților și credincioșilor față de conducerea bisericească, față de chiriarhii Bisericii Ortodoxe Romîne, care „și-au arătat și arată și în prezent... toată dragostea” față de ei, (Boziaș) și îi călăuzesc pe calea drepte credințe, a luptei pentru pace și a muncii pentru întărirea patriei. (Costea S., Ciurea Gh.-Spini, Boțoman I.-Noul). Credincioșii sînt mulțumiți pentru că viața religioasă se desfășoară în parohii acum în același fel ca și înainte, însă nu despărțită ci în unitate. „Săvîrșim și acum, ca și înainte, aceleași sfinte slujbe, aceiași sfîntă liturghie a Sf. Ioan Gură de Aur, păstrăm aceleași orînduiri, aceleași colinzi, aceleași obiceiuri creștinești”. „Ne simțim bine ca frații, ne rugăm împreună în aceeași biserică la același Dumnezeu”, „la același altar”. „In Biserica ortodoxă ne simțim la noi acasă”, „ne bucurăm că sîntem la o altă”, că „Biserica ortodoxă are învățătura cea adevărată”, că „ne împărtășim din același potir cu trupul și sîngele Mîntuitorului (avem aceleași sfinte slujbe) și trăim în bună înțelegere așa cum au trăit strămoșii noștri înainte de 1700”. (Rusu N., Solomon V.-Boziaș, Hălmăciu I.-Gănești, Călin I., Vulcan C., Petca Toma, Dan T.-Săcădate, Bota C., Mîndac V., Bănulici D.-Ruși Munți, Anghel I.-Pelișor, credincioși din Benești). Credincioșii reveniți „nu numai că au devenit buni credincioși ai Bisericii ortodoxe, dar au căutat să se evidențieze prin credință și zelul cu care s-au înfrățit la altarul Domnului nostru Iisus Hristos... Cantorii, clopotarul și crîsnicul fostei noastre parohii au intrat în aceleași drepturi în parohia revenită. Este o plăcere deosebită să vezi cantorii ambelor parohii cîntînd cu întreg poporul din biserică și aducînd laude și mărire Tatălui ceresc pentru toate binefacerile, revărsate cu îmbelșugare asupra noastră”. E de asemenea o bucurie să vezi pe preoți slujind la același sfînt altar în fața tuturor credincioșilor și să împărtășească pe toți credincioșii, fără deosebire, de aceleași învățături, de aceleași sfinte Taine, aceleași slujbe și îndrumări. (Pop Gh., Aldea N., Drăgan I.-Vurpăr, Blaca I.-Monor, Nistor I. și Moise-Ghîjasa de sus, Vasiu N.-Racovița, Hampu N.-Hozman).

E firesc ca această desfășurare a vieții religioase în comun să se manifeste și în realizările economice din parohiile noastre. În cei 10 ani de unificare bisericească numărăm construcții, pictări de biserici, reparări de biserici și case parohiale, aranjări de cimitire și de alte realizări economice în parohii vechi ortodoxe, în parohii revenite și în parohii mixte. Așa în parohia mixtă Vurpăr s-a înlăturat „palanul” de scînduri ce despărțea cimitirele și în locul lui s-au „plantat flori, ca un semn al dragostei frățești care ne leagă unii de alții”, și cimitirul „a fost împrejmuit în întregime prin dania și munca întregului popor” credincios. „Dacă este cazul să facem ceva pentru biserică, facem și dăm cu inimă bună, știind că oricare ar fi biserica — fie cea veche ortodoxă, fie cea revenită — sînt ale noastre”, mărturisesc credincioșii din Benești. În parohia Fofeldea s-a pavat drumul ce duce la biserica veche ortodoxă pe o distanță de circa 250 m, „prin muncă voluntară de către toți credincioșii, arătînd înfrățirea de mult dorită”. „Noi dăm, deoarece dăm pentru biserica noastră. Noi dăm pentru biserica pe care am făcut-o noi”, zic credincioșii din Socolul de Cîmpie. Din aceste cîteva exemple se vede cum unificarea bisericească a împreunat eforturile credincioșilor pentru bunul mers al Bisericii.

Desfășurarea vieții religioase și realizările economice bisericesti ne arată că toți credincioșii se simt în cadrul Bisericii ortodoxe „acasă”, lucrează împreună și se ajută unii pe alții ca frații (Stanciu A., Tatu M.-Nucet, Demian V.-Morăreni).

Unitatea bisericească a credincioșilor este totdeauna o contribuție și la unitatea poporului român în lupta pentru pace și în munca lui pentru o viață mai bună. Dacă înainte de 1948 anumiți conducători bisericești căutau să îndrepteze atenția preoților și credincioșilor greco-catolici spre Roma sau spre alte țări din apus, slujind interese străine de interesele poporului român, astăzi preoții și credincioșii din ambele strane cuprinși în aceeași Biserică Ortodoxă Română, se simt legați de interesele poporului român și de scumpa noastră patrie, Republica Populară Română, și muncesc alături de toți cetățenii patriei noastre pentru viața cea nouă a poporului, pentru înflorirea patriei, aducînd contribuția lor la ridicarea nivelului de trai și cultural al oamenilor muncii și la lupta pentru pace a popoarelor. „Prin unirea bisericească din 1948 sîntem uniți și în muncă și în rugăciune” mărturisește credinciosul Mușunoiu I. din Cincul. Acum toți „se ajută în munca lor de pe ogoare fără a se mai întreba că au fost uniți sau ortodocși. Să dea

Dumnezeu pace în lume, să ne putem munci ogoarele, cu care sîntem înfrățiți de la naștere și înfrățiți acum și în credința ortodoxă”. Credincioșii se angajează să muncească „cu puteri sporite pentru a ridica scumpa noastră patrie, Republica Populară Romînă, pe o treaptă mai înaltă pentru fericirea noastră și a copiilor noștri”, „pentru a creia o țară puternică și fericită, care să fie un adevărat bastion al păcii”. (Pop D.-Orlat, Ivan D.-Sadu, Cărbune A.-Racovița, Truța Il. și Suciș T.-Seuca, Coroș V. și Popa D.-Bernadea).

Mărutriile credincioșilor despre viața bisericească înfrățită din cei 10 ani de reîntregire bisericească arată în mod clar că perioada aceasta a șters urmele celor două sute cincizeci ani de dezbinare, a întărit unitatea religios-morală din familii, din parohii, din eparhii și din întreaga Biserică Ortodoxă Romînă, a desfășurat activitatea religios-economică din parohii pe un plan superior, a înmănunchiat toate forțele, îndrumîndu-le alături de popor în munca pentru o viață mai bună și în lupta pentru pace. Viața merge înainte. Dezbinarea a rămas ca o amintire tristă a unor vremi de apăsare socială, națională și confesională. Nimeni nu se mai gîndește să se întoarcă la cearta și neînțelegerile pentru credință. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne vrea una. Poporul se bucură de unitatea refăcută și întărită în aceste vremi de dreptate socială și de libertate. Inlăturînd amintirea dezbinării din trecut, respingînd orice șoaptă care vrea să reînvie această dezbinare, preoții și credincioșii noștri pășesc hotărîți și uniți pe calea dreptei credințe în sînul Bisericii Ortodoxe Romîne și pe calea poporului romîn, care este calea păcii și a fericirii tuturor.

Ierom. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN

ÎNSENINARE

ZECE ANI DE LA REÎNTREGIREA BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

Pentru contemplarea în ansamblul lor a lucrărilor mărețe se cere perspectiva potrivită oferită de spațiu iar pentru judecarea evenimentelor istorice, perspectiva oferită de timp. În învălmășagul luptei ostașul nu-și poate da seama de strălucirea biruinței sau nefericirea înfrîngerii. Sfîrșitul încununează opera și timpul dă posibilitatea de a consolida victoria și a contempla întregul prin analiza amănuntelor.

Cu evlavie se pleacă gîndurile noastre în evocarea acestui măreț act, iar voia noastră se încordează întru desăvîrșirea lui. Nu aduce anul ce aduce ceasul...

În 250 de ani, șoptele de rugăciune cucernică au picurat lin din sufletele preoților în cele ale credincioșilor și, ca fum de tămîie „unirea credinței și împărtășirea Sf. Duh cerînd” s-au îndreptat către tronul de veșnică mărire a lui Dumnezeu. „Pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici, pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm”. A binevoit Dumnezeu ca ei să nu ia fără de noi făgăduința și, rînduind pentru noi ceva mai bun, am văzut cu ochii ceea ce noi, din vrere dumnezeiască, am împlinit.

Garantarea libertății conștiinței prin Constituția R. P. R., noua lege a Cultelor, denunțarea Concordatului cu Vaticanul, chemarea părintească a regretatului Mitropolit Nicolae al Ardealului pe Cîmpia Libertății, Apelul P. F. Patriarh Justinian al Romîniei, au însemnat tot atîția pași uriași spre unificarea religioasă a romînilor ardeleni ce s-a cristalizat la 1 oct. 1948 la Cluj, s-a înfăptuit la 3 oct. la București și s-a consfințit în 21 oct. în Catedrala Reîntregirii Bisericii Romînești din Alba-Iulia.

Lucruri de mîini omenești, cele de acum 250 de ani au căzut, căci au fost clădite, atunci, fără iubire, pe nisip. „Duhul sfînt suflă

acolo unde voiește” și putem adăuga pe dreptate, că suflă atunci când voiește, așa cum voiește și prin cine voiește. Nimeni nu-i poate sta împotrivă și nimeni nu-l poate trage la răspundere.

Șterse au fost în acele zile toate relele dezbinării. Semnatarii proclamației de revenire la sînul Ortodoxiei strămoșești au șters și sudoarea cea fierbinte de pe frămîntatele frunți ale celor 38 protopopi, care n-au putut semna actul de Unire cu Roma fără încheierea: „Toată legea să stea pe loc, iar de n-ar sta nici pecetea noastră să n-aibă nici o valoare”.

Și așa, pare că nouă și nu Efesenilor grăiește Sf. Apostol Pavel: „Dară acum, fiind întru Hristos Iisus, voi care oarecînd erați departe, v-ați făcut aproape prin sîngele lui Hristos, căci El este pacea noastră, carele a făcut amîndouă una și păretele cel din mijloc al despărțiturii l-a sfărîmat” (Ef. 2, 13—14).

Cît de plină de duiosie a fost clipa reîntîlnirii fraților, cu sufletele împărțite timp de 250 de ani. Ne stăruie în gînduri imaginea întîlnirii fiului înstrăinat cu tatăl iubitor. De departe văzîndu-l tatăl lui, care adeseori privea de pe acoperiș în largul zării doar se va ivi, i-a ieșit înainte, căzînd unul în brațele celuilalt, amestecîndu-și lacrimile de bucurie. Tatăl i-a dăruit haina cea mai frumoasă, încălțăminte în picioarele lui rănite și trudite de drum și inel în degetul său, precum i s-a făcut P. S. Părinte Episcop Teofil și la loc de cinste așezînd în praznicul bucuriei pe cei trei Părinți Vicari și prin ei întregă Biserica revenită la legea străbună. La loc de cinste, protopopi reveniți au fost menținuți sau ridicați în fruntea protopopiatelor. Pentru deosebită activitate, preoți vrednici au fost distinși.

Vor fi fost frați — de acasă — care s-au întrebat „ce sînt acestea?” Dar răspunsul a venit împăciuitor: „Se cădea să ne veselim și să ne bucurăm, căci frații aceștia morți au fost și au înviat, pierduți au fost și s-au aflat”.

Fericiți sînt aceia care s-au făcut părtași bucuriei celei dintîi, care prin limpezimea minții lor, prin tăria voinței lor, au mers fără șovăire, fără frămîntări, fără regrete, pe drumul Ortodoxiei noastre strămoșești, simțindu-se acolo, din primul moment, acasă. Prin fermitatea cu care s-au pronunțat, prin tăria de care au dat dovadă în acele zile, ei și-au înscris cu cinste numele în cronica de aur a vieții Bisericii noastre romînești.

Se cade, însă, să fim sinceri și să recunoaștem că au fost și unele ezitări, nedumeriri și frămîntări de conștiință.

Care au fost cauzele ce au îngrămădit norii deasupra sufletelor noastre, tulburându-ne seninătatea conștiinței, împiedecându-ne să vedem lumina cea adevărată?

Născuți în religia greco-catolică, priveam cu rezervă Biserica Ortodoxă. Niciodată în cursul învățămîntului nostru nu ni s-a vorbit cu căldură despre frumusețile Ortodoxiei, despre învățăturile Sf. Părinți răsăriteni ca aparținînd Ortodoxiei, despre tot ceea ce face ca Biserica Ortodoxă, îngemănată cu cea catolică, să formeze trunchiul Bisericii lui Hristos.

S-a stăruit în educarea noastră mult prea mult asupra celor ce se părea că ne despart și nu s-a recunoscut că totul ne unește. Mai mult decît spre adorarea lui Dumnezeu, eram îndreptați spre cultul catolicismului în general și al papalității în special. Colegi și prieteni, în cursul anilor de liceu, ne despărțeam în orele de religie pentru a învăța separat despre același Dumnezeu, despre aceeași nădejde, despre aceeași bucurie a mîntuirii. Eram atît de aproape și totuși atît de departe. Ne rugam toți pentru Unire, dar fără să facem niciunul pasul dragostei către celălalt.

A fost însă și o altă cauză mai apropiată care ne-a reținut avîntul, ne-a tulburat și ne-a zbuciumat conștiințele timp îndelungat: rezerva înaltei ierarhii a Bisericii greco-catolice, a canonicilor și a corpului profesoral de la Academiiile teologice unite. Ținînd adevărul zilei sub obroc și dînd pastorale străine de realitatea vie, atitudinea acestor persoane a produs tulburare acolo unde trebuia să fie liniște și împăcare.

Poate că unora le-a făcut grea reîntoarcerea pe drumul spre casă și vanitatea omenească. Orice revenire cuprinde în ea un drăm de umilință. Sîntem oameni și se cade să înțelegem. Cel ce se simte fără vină să ia piatra și să lovească.

Aceasta era starea sufletească a multora în toamna anului 1948.

Am revenit totuși în Biserica Ortodoxă, buni, răi, așa cum am fost. Ca păstori în fruntea turmei sau luîndu-ne după ea. Ca un om care pășește întîia oară într-un loc necunoscut, cea dintîi reacție a noastră a fost să deschidem ochii mari, să privim în jur, să vedem, să cunoaștem, să judecăm.

Dragostea își are temeiul în cunoaștere. Nu poți iubi ceea ce nu cunoști. Pe măsură ce crește cunoașterea binelui, în aceeași măsură crește și se consolidează dragostea de el. Integrîndu-ne în viața Bisericii Ortodoxe ni s-au oferit nesfîrșite posibilități de a o cunoaște, de a primi răspuns la orice întrebare, de a limpezi

orice dubiu, de bunăseamă cerîndu-ni-se sinceritate, bunăcredință și dorința, precum și curajul de a primi adevărul, chiar dacă acela ar dărîma edificiul conștiinței clădit artificial printr-o educație unilaterală și lipsită de perspective.

Slujbele săvîrșite în sobor au fost și cea mai bogată ocazie de a ne cunoaște, mai bine spus de a ne recunoaște reciproc. Am citit în taină aceleași rugăciuni ale Vecerniei în cartea de pe altarul bisericii străbune. La ureche ne-au ajuns mîngăetor nu numai aceleași cuvinte ale stihirilor sau troparelor, ci chiar, ce-i mai de mirat, însăși melodia lor. Opt tropare ale celor opt glasuri, opt melodii cunoscute și pe toate le-am găsit întocmai în strana Bisericii Ortodoxe. Același răsunset dulce al mai tuturor glasurilor, antifoanelor și catavasiilor. Fără o pregătire ad-hoc, am oficiat în armonie cu frații ortodocși vechi cea dintîi Sf. Liturghie, fără să simțim nimic ce ne-ar despărți. Ne-am rugat împreună pentru cei bolnavi, ungîndu-i cu untdelemnul Sf. Maslu. Am pus pe capetele mirilor cununa de piatră scumpă a Sf. Căsătorii, pe cei adormiți în Domnul i-am petrecut la mormînt cu aceleași duioase tînguiuri al prohodului. Am folosit cărțile rituale noi și le-am găsit mai bogate. cu mîngăierea rugăciunii în orice împrejurare a vieții. Am slujit cu oarecare îngrijorare singuri, în biserici ortodoxe vechi și am constatat că poporul dreptcredincios ne primește cu cinstire, cu încredere, recunoscînd în slujbele noastre slujbele gemene ale Bisericii Ortodoxe.

Pe mesimțite se formula mai clar în sufletele noastre întrebarea: Dacă la altar ne întîlnim și ne simțim din primul moment una, ca ispravnici ai Tainelor aceluiași Dumnezeu, atunci în ce ne deosebim? Ce fel de catolici am fost dacă în slujbele noastre nu ne-am fi priceput să coliturghisim cu preot romano-catolic, dar mărturisind în închinare iubirea pentru Domnul, întărirea noastră și scăparea noastră, ne-am îmbrățișat cu sărutare sfîntă la prima Liturghie cu preotul ortodox, simțind pe Hristos în mijlocul nostru?! Ce fel de catolici am fost, prăznuind pomenirea Sfinților calendarului ortodox? Ce fel de catolici am fost, luînd lumina învierii Mîntuitorului odată cu frații noștri ortodocși? Ce fel de catolici am fost, conducîndu-ne după pravilele și canoanele Bisericii răsăritene? Straiele și graiul liturgic, organizarea bisericească, ni le-am văzut ortodoxe. Dar, în fond, înainte de revenire, atunci, ce am fost? Concluzia ce o desprindeam, privind trecutul, era tristă. Am văzut în noi o jalnică progenitură, ruptă de la sînul mamei, hrănită și crescută cu laptele străin al doicei, dar purtînd pe chip

trăsăturile identice ale celei ce i-a dat viață. Oricît am datora însă doicei, sîngele apă nu se face. Nu ne-am împiedecat de expresii deosebite ca „Duh” ori „miluiește” și „îndură-te” bineștiind că îmbracă același conținut. „Este tot una să zici Duh sau Spirit, — spunea odată cu adîncă înțelepciune I. P. S. Mitropolit Nicolae, atunci episcop la Cluj — numai într-un caz nu-i tot una: cînd nici cum nu vrei să zici Duh sau nu vrei să zici Spirit, atunci nu-i tot una”.

Cu ce putere a luminat Sf. Duh mintea din care, în vremuri de strîmtorare, au izvorît cuvintele: „Toată legea să stea pe loc...” Iar legea, în primul rînd, este la altar, nu în speculațiile minții. Această lege a stat pe loc, neștirbită, ca, după 250 de ani, actul de revenire să aducă liniște în mormînt trudițiilor preoți care atunci au nădăjduit un strop de alinare durerilor neamului lor.

Săvîrșind Sf. Liturghie am găsit însă întărirea cea mare, am reîntîlnit pe același Stăpîn căruia i-am slujit din ceasul întîi al preoției noastre, pe Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul Iisus Hristos în Preasfînta Cuminecătură. Acel Stăpîn pe care îl cîntăm: „Bun este Domnul, gustați și vedeți; că dedemult pentru noi, precum sîntem noi făcîndu-se și odată pe Sine Părintelui Său ca jertfă aducîndu-se, pururea se junghie, sfîințind pe cei ce se împărtășesc”. (Cîntarea 9 la rînduiala Sf. Împărtășanii).

În pregătirea noastră s-a stăruit mult asupra cultului Euharistiei: adorarea Dumnezeului nostru în îmbrăcămintea smerită a pîinii și vinului. Acela, în numele căruia ne justificăm întreagă viața noastră preotească, ne aștepta și pe altarul Bisericii Ortodoxe. Ca un sprijin sosit din amintirile prunciei, mi-a venit în minte îndemnul unui fost profesor de religie de la liceu, de a respecta și bisericile ortodoxe, căci și acolo Iisus domnește real cu preasfînt trupul și cîstit Sîngele Său. M-am întors la știința mai înaltă teologică și am găsit dovedit același lucru: pe altarul Bisericii Ortodoxe, ca și pe altarul Bisericii catolice, Iisus Hristos coboară aievea prin lucrarea preotului slujitor. Dar atunci... este oare un Hristos catolic și unul ortodox? Este oare, așa cum afirma un hiperzelos catolic, Hristos cel ortodox întristat și umilit, iar cel catolic fericit și triumfător? Acceptate, aceste idei ar deveni blasfemie.

Nu avem nici un resentiment împotriva nimănui. Am părăsit înalta noastră ierarhie bisericească (mai bine spus ne-a părăsit ea pe noi), am părăsit pe Papa, dar nu l-am părăsit pe Hristos. Ne-am despărțit de Biserica catolică, dar nu ne-am despărțit de

bisericuța în care am slujit mai departe, la același altar, aceeași jertfă liturgică, pentru același popor dreptcredincios. În locul oamenilor am așezat pe Hristos stea călăuzitoare și razim al vieții noastre.

Cînd a devenit clară în noi conștiința că îl avem pe Hristos, am simțit că nu ne lipsește nimic altceva. Totul în noi s-a umplut de lumină. S-au spulberat îndoielile, s-a deschis calea pentru lămurirea îndoielilor, s-a liniștit furtuna și printre genele de nori risipiți, soarele dreptății, Hristos, ne-a strălucit, aducîndu-ne aminte cuvintele: „Cît de bine și frumos este cînd frații sînt împreună” (Psalm 132, 1). Nu a fost convertirea fulgerătoare de pe drumul Damascului, dar a fost descoperirea ce, după îndelungată căutare, i s-a făcut Fer. Augustin: „În tunică îndoiei s-a risipit” (Mărt. VIII, 12).

Cerul sufletului nostru se înseninase.

Dacă Hristos ne unește, ce ne-ar putea despărți? Esențialul cuprîns, nu era greu de înțeles accesoriul. Au fost totuși extrem de folositoare conferințele preoțești și cursurile de îndrumare misionară unde s-au discutat toate problemele ce ne frământau. S-au lămurit împrejurările în care s-a făcut „Unirea” în 1698, dorul tuturor minților luminate de cărturari, preoți și chiar episcopi de a reveni la Biserica străbună: Șincai, Maior, Clain și alții. S-au vădit suferințele credincioșilor pentru legea lor și nume ca al lui Oprea Miclăuș, Gavril Nagyszegi, Nicolae Pop din Balomir, al călugărilor Sofronie și Visarion au răsărit în lumina lor reală, înconjurată de nimbul sfințeniei. Apuse vremurile acelea, era firesc să dispară și avortonul lor căci, în definitiv, din punct de vedere dogmatic și canonic, Unirea cu Roma, concepută prin împerecherea prozelitismului catolic cu interesele Statului feudal habsburgic, s-a născut atunci ca o făptură avortată, a cărei rațiune de a fi nu mai era justificată și nici îndreptățită astăzi.

Prea mulți au fost cei 250 de ani în care am petrecut bucuria ceasurilor și întristarea vremilor împărțiți în ceea ce aveam mai scump: credința sufletului. Cu atît mai mult astăzi, cînd poporul nostru trece prin prefaceri sociale, economice, politice și culturale din rădăcini înnoitoare, este necesar să fim uniți. După Dumnezeu, pe scara valorilor și a dragostei firești se află neamul și Patria. Nedespărțindu-ne de Dumnezeu, avînd pe Hristos în mijlocul nostru, aspirațiile cele mai legitime ne pretind să unim toate eforturile pentru a ne construi aici pe pămînt o viață mai bună, mergînd împreună pe același drum și către fericirea veșnicei îm-

părății. Dezbinarea este de la diavolui; dar nici el nu-și dezbină împărăția sa, căci știe că „orice împărăție care se dezbină întru sine se pustiește și orice cetate sau casă care se dezbină întru sine nu va mai dăinui” (Matei 12, 25). Unirea este de la Dumnezeu. Din natura ei, presupune dragoste. Ne unim pentru că ne iubim; și nu-i adevărat că iubim dacă înțelegem să stăm la distanță și în separație. Cercetînd istoria sbuciumată a înaintașilor noștri, am înțeles că fericirea poporului și a Patriei se realizează, în primul rînd, prin unirea fiilor ei.

S-au limpezit în discuțiile noastre și nedumeririle dogmatice. Cele patru puncte dintre noi nu ni le-a dat Dumnezeu, ci oamenii, deci le putem înlătura din calea înțelegerii noastre. Eram într-adevăr ridicoli susținînd tema azimei și practicînd ceea ce combăteam, folosirea pîinii dospite la Sf. Liturghie.

Pentru sufletele celor adormiți ne-am rugat întotdeauna și unii și alții. Ba, mai mult chiar, Euhologiul Bisericii Ortodoxe mărturisește trei cete ale sufletelor ce s-au mutat din această viață, spunînd despre ceata a treia că este „a acelor care au murit întru pocăință, dar grăbindu-i moartea n-au apucat a-și face canonul pentru păcatele lor și a dovedi cu fapte îndreptarea lor. Pentru aceștia sînta Biserica, prin jertfa cea fără de sînge a Răscum-părătorului lumii, Dumnezeu-omului Iisus Hristos, prin rugăciuni, prin milostenie și prin alte binefaceri în numele lor, le mijlocim de la Dumnezeu iertare”. (Formula de mărturisire a credinței pentru luteranii și calvinii convertiți). Credința noastră este satisfăcută prin această mărturisire și practica liturgică justificată.

În ceea ce privește Purcederea Sf. Duh, am socotit întotdeauna ca o necugetată îndrăzneală a minții omenești faptul de a se ridica pînă la izvorul cel din veci al Dumnezeirii, supunîndu-l pricinilor învrăjbitoare.

Sîntem de acord toți că Sf. Duh purcede de la Tatăl, dar nu știm în ce contă această purcedere. Nu este oare o ireverență condamabilă și care ni se va imputa, dezbinarea pe tema purcederii Sf. Duh de la Fiul? Barbu Delavrancea are o schiță edificatoare: „Bunicul”. Doi nepoți, urcați pe genunchiul bunicului, își împart fața blajină și bună a acestuia, fiecare lăudîndu-și partea ce-i revenea. În jocul lor, despică barba bătrînului în două, făcînd să-i iasă lacrimi în ochi și cu reciprocitate palmuesc obrazul părții adverse, neîngăduind că ar fi tot atît de frumos ca al său. „Fraților, nu fiți prunci la minte, ci fiți prunci la răutate, iar la minte fiți desăvîrșiți” (I Cor. 14, 20).

Al patrălea punct care ne dezbină, primatul pāpal, l-am înțeles cu vremea în lumina lui adevărată. A fost fără echivoc, lăpidară, pregnantă, exegeza pe care un eminent profesor — la Sibiu — în cadrul cursurilor de îndrumare din 1953, prima serie a ciclului II, a dat-o textului atît de mult discutat: „Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica mea”. (Matei 16—18). Mîntuitorul vorbește aci despre credința tuturor Apostolilor în dumnezeirea Sa, pe care a așezat-o la temelia Bisericii celei una, sfîntă, sobornicească și apostolească.

Dar, în acest edificiu măreț, piatra din capul unghiului este însuși Mîntuitorul Iisus Hristos. Chiar Sf. Apostol Petru mărturișește aceasta (I Petru 2, 4—6), iar Sf. Pavel precizează: „Altă temelie nimeni nu poate pune, afară de ceea ce este pusă, care este Iisus Hristos” (I Cor. 3, 31). O clădire atît de mare cum este Biserica lui Hristos, înafară de temelie, are multe pietre în construcția sa. Petru este una din cele mai însemnate ca și ceilalți Apostoli. Noi înșine sîntem îndemnați să ne zidim în acest lăcaș. „La Domnul venind, ca la piatra cea vie, de oameni nebagată în seamă, iar de Dumnezeu aleasă și cinstită și voi, ca niște pietre vii, vă zidiți în casă duhovnicească” (I Petru 2, 4—5); sau cum tot atît de limpede ne spune Sf. Apostol Pavel: „Zidiți fiind pe temelia Apostolilor și a proorocilor, fiind piatra cea din capul unghiului însuși Iisus Hristos, pe carele toată zidirea ce se alcătuiește, crește ca o biserică sfîntă în Domnul; pe carele și voi împreună vă zidiți ca să fiți lăcaș lui Dumnezeu prin Duhul” (Ef. 2, 20—22). Sf. Apostol Pavel mai aseamănă Biserica cu trupul lui Hristos: „Voi sînteți trupul lui Hristos și mădulări în parte” (I Cor. 12, 27). În acest trup desigur Sf. Apostol Petru este unul din mădularele de frunte, dar oricare ar fi mădularul, el nu este trupul. „Pentru că trupul nu este un mădular, ci multe”. (I Cor. 12, 14). Așa am înțeles că Biserica are temelie neclintită pe însuși întemeietorul ei, Mîntuitorul Iisus Hristos. Sf. Petru și ceilalți Sf. Apostoli, ca și mulțimea mare a credincioșilor, sînt pietrele vii ale acestui edificiu, fiecare însemnată în măsura darului primit.

Acestea sînt cele patru puncte, despre care bine zicea Gh. Șincai că „necum să le știe românii cei proști și neînvățați, dar dintre cărturarii romînești, încă mulți nu le înțeleg, ci numai pleve vorbesc, neînțelegînd unul pe altul”. (Cînd frații sînt împreună — Sibiu 1956, p. 204).

În ceea ce privește problema miridelor, liturghierele gr. catolice de Blaj indicau clar că poporul se va împărtași cu părțile

Ni-ka. De ce ne-am abătut noi înșine de la prescrierile cărților noastre liturgice, cuminecînd credincioșii cu miride? Revenirea la textul liturghierului este cea mai bună rezolvare a problemei.

Dumnezeu Tatăl a zidit lumea, Fiul a răscumpărat-o, Sf. Duh a sfințit-o, fără însă să putem împărți unitatea ființei dumnezeiești. La toate faptele dumnezeiești externe, participă toate trei persoanele, pentru că sînt lucrări ale unicei voințe dumnezeiești. Persoanele participă însă în mod felurit, potrivit cu ordinea și succesiunea proprie, în virtutea căreia „Tatăl face toate prin Fiul în Duhul Sfînt”. (Atan. c. M. către Serap. I-28). Întîlnindu-se două mari mistere, acela al Sf. Treimi și al Sf. Euharistii, pentru prefacerea darurilor aduse, Liturghia răsăriteană îndreaptă din timpul cîntării „Sfînt, sfînt...” rugăciuni către Tatăl, carele lumea așa a iubit-o încît și pe Fiul Său unul născut l-a dat, reînnoiește momentul de jertfă al Fiului, rostindu-i cuvintele de la Cina de Taină și cere prefacerea darurilor prin trimiterea Sf. Duh. Actului transubstanțiațiunii sau prefacerii darurilor, ca unei împreună-lucrări a celor trei Fețe dumnezeiești, se proștern credincioșii îngenunchind la începutul cîntării îngerești, ridicîndu-se după săvîrșirea lui prin epicleză. Povăturile din Liturghier pentru cele ce se pot întîmpla la săvîrșirea dumnezeieștii Liturghii cu materia trupului și sîngelui lui Hristos, precum și la sfințirea darurilor, îndrumîndu-ne ca reînnoirea consacrării, în caz de nevoie, să o începem de la rugăciunea „Cu aceste fericite puteri...”, ne îndreptătesc în părerea de mai sus. Că preoți, săvîrșind întreagă slujba, nu excludem din intenția noastră ci vrem să facem, întru pomenirea Sa, tot ceea ce ne-a poruncit Iisus cu credința tare că împărtășindu-ne, noi și credincioșii, primim dumnezeiescul și Sf. Trup și Sînge.

Cei care au dorit să pătrundă prin studiu de profunzime aceste probleme, vrînd de exemplu să cunoască ce pîine a folosit Iisus la Cina de Taină sau dacă cei din ceata a treia a sufletelor ce s-au mutat din această viață pot sau nu, prin ei înșiși sau prin suferințele lor, să se ridice la fericire, aceia care și-au ridicat cugetele la actul purcederii Sf. Duh sau și-au întors privirile spre trecut, să cerceteze istoria papalității și autoridicarea ei pe treapta primatului și a infaibilității, aceștia au avut la dispoziție revistele de specialitate, articolele competente, de o înaltă factură științifică din „Ortodoxia”, „Studii Teologice” sau celelalte publicații și cărți apărute în acest răstimp și s-au putut convinge de justetea doctrinei ortodoxe. Intreagă Biserica Ortodoxă Romîna dealtfel a

fost un șantier de învățătură permanentă, menținându-ne la curent cu toate problemele mari ce ne frământau.

Încă un factor a hotărât apropierea noastră și mai mult de Ortodoxie și contopirea sufletelor noastre cu sufletul ei. Acesta a fost cunoașterea și prețuirea credincioșilor și preoților ortodocși, în rîndurile cărora am intrat. Credincioși adunați cu dragoste și grijă în jurul preotului și bisericii, cu o viață spirituală ridicată, cu cereri îndreptate spre Dumnezeu, cu mulțumiri pentru darurile primite. Am văzut profesori teologi distinși, ale căror nume, considerîndu-le modestia, nu le pomenim. Am văzut preoți cu frica lui Dumnezeu, cu credință, buni slujitori, de o valoare morală inatcabilă. Am întîlnit în cale și elemente slabe. Ne-am adus aminte că neghina crește împreună cu grîul pînă la seceriș, că în năvodul pescarului se prind pești buni și pești răi. Parcă „noi” n-am avut falii noiștri? Aceste deficiențe au fost compensate prin prietenii solide și sincere legate între noi și frații ortodocși vechi. „Integrarea preoțimii revenite în Biserica Ortodoxă Romînă și-a găsit expresia și în raporturile frățești cu preoții vechi ortodocși, găsindu-se frați slujitori ai aceleiași Biserici, la același altar strămoșesc. Preoții care mărturisesc aceeași credință, care săvîrșesc aceleași sf. slujbe, din aceleași cărți cultice, care își dau sărutare frățească la Sfînta Liturghie și se împărtășesc din același Sf. Potir, pătrunși de același Duh al lui Hristos, nu pot decît să se apropie sufletește unul de altul și să trăiască împreună ca niște adevărați frați, fără nici o dezbinare. De aceea preoțimea revenită n-a constituit un corp separat de preoțimea ortodoxă veche, ci preoții celor două strane s-au amestecat și s-au înfățișat în așa fel, încît cu adevărat nu mai există — noi — și — voi — ci toți sînt una. În cadrul acestei atmosfere de armonie s-au încheiat prietenii personale mai strînse, care au adîncit unitatea preoților întreolaltă. La conferințele preoțești, la cursurile de îndrumare misionară, la slujbele de obște unde slujesc mai mulți preoți, ca și la slujirea împreună a 2—3 preoți și cu alte ocazii, prietenia și armonia aceasta s-a consolidat din ce în ce mai mult și se consolidează mereu”. (Rolul preoțimii în reîntregirea bisericească, de Prof. N. Mladin, în rev.: „Biserica Ortodoxă Romînă” nr. 9—10/1954, p. 862).

În acest proces lent de contopire sufletească, pînă ce apele s-au liniștit, vor fi fost și valuri. Nu mari, dar, după principiul vaselor comunicante, pînă ce lichidul se stabilește la același nivel

în brațele comunicante, el se frământă, este neliniștit, în lupta cu el însuși.

*

Așa, prin împreună-slujire la altar, prin oprirea cugetului la cele constatate, prin discuțiile purtate în cadrul conferințelor, al cursurilor, prin studiile făcute, prin prietenii încheiate, am lămurit adevăruri istorice, cultice, dogmatice sau canonice, constatănd că nu patru puncte stau despărțitoare între Biserica Ortodoxă și cea catolică, ci unul singur: Trufia șederii înaintea oamenilor. Când aceasta nu va mai fi, vor cădea toate celelalte. Când va fi ascultată vorba Apostolului: „Nu faceți nimic din Duh de împerechere, nici din mărire deșartă ci, cu smerenie, unul pe altul socotească-l drept mai de cinste ca el însuși” (Filip. 2, 3) atunci se va fi făcut primul și cel mai însemnat pas pentru realizarea dorinței Mântuitorului: „O turmă și un păstor” (Ioan 10, 16).

Am ieșit din lupta cu noi înșine biruitori pe calea cea bună, înseninând conștiința noastră acoperită de norii neînțelegerii și ai neștiinței. Ne-am integrat în Ortodoxie, descoperindu-i frumusețile, îndemnați a rosti ca oarecând Fer. Augustin: „Te-am iubit târziu, frumusețe atât de veche și totuși atât de nouă. Te-am iubit târziu! Și iată, Tu erai înăuntrul și eu afară și Te căutam acolo... Tu erai cu mine, dar eu nu eram cu Tine” (Mărt. X, 27—38). Deschis, simplu și ușor, senini și împăcați mărturisim: „Văzut-am lumina cea adevărată”... și „dacă inima noastră nu ne scoate vi-novați avem îndrăznire către Dumnezeu (I Ioan 3, 21).

*

Pe cât de mareș a fost actul Reîntregirii bisericești pe atât de mareș sînt sarcinile ce ne stau în față. Cea dintîi, cea mai imperioasă, este aceea de a păstra de-acum înainte în chip indestructibil Unitatea religioasă bisericească. Nouă, ca și Efesenilor, ne sînt adresate cuvintele: „Nevoiți-vă a păzi unirea Duhului prin legătura păcii” (Ef. 4, 3); sau ca și romanilor: „una între voi să gîndiți” (Rom. 15, 6), ori ca și Corintenilor: „toți să graiți una și să nu fie între voi desbinări ci să fiți uniți într-un gînd și într-o înțelegere” (I Cor. 1, 10).

Vom atinge această țintă lăsînd pașii noștri să meargă pe cărarea dragostei. Nu cele ce par că ne-au despărțit să le așezăm între noi, ci să întindem punte de trecere cu cele ce simțim că ne fac să fim una.

Consolidarea unificării a început și se va desăvîrși prin stăruirea asupra punctelor comune. Dece să înveninăm înțelegerea

frățească prin discuții ce nu și-au găsit încă concluzie comună și să nu vedem că practia cultică în general și cea liturgică în special ne unește pe deplin? Toate ne spun că sîntem una: Hristos în Sf. Euharistie, Maica Domnului, Biblia și Tradiția aceeași, Crucea, Tainele, Sfinții, Moaștele, Icoanele, Slujbele pentru morți, Postul, Ajunul, Curăția și Fecioria, Monahismul, Canoanele. Privind mai larg chiar, spre zărilor dorite ale unirii tuturor creștinilor, trebuie să vedem comorile proprii ale fiecărei confesiuni, valori ce sporesc tezaurul comun al creștinătății. Prea Fericitul Patriarh Justinian spunea: „Înainte de Dumnezeu nu vom fi întrebați din care confesiune am făcut parte ci ne va întreba Bunul Dumnezeu numai dacă i-am aparținut Lui sau nu” (10 dec. 1949, la Timișoara).

Punînd mîna pe coarneau plugului, nimeni să nu privească înapoi. Cu învățămintele din trecut, viața se clădește uitîndu-te înainte. Biserica a găsit totdeauna, în învățătura sa sfîntă, îndreptățite căile progresului. Ca și ostașilor lui Hanibal, cărora, trecînd Alpii, li s-a deschis vederii fermecătoarea priveliște a mănoaselor cîmpii ale Padului, așa ni se deschide ochilor sufletului nostru priveliștea unei lumi nouă, dreaptă și bună, în care să nu mai fie rob și slobod, lipsit și îmbuibat, ci fiecare om, în libertate, să-și aibă partea lui dreaptă de fericire. Noi, preoții, am fost totdeauna în mijlocul frămîntărilor poporului nostru. În uriașa lui luptă de astăzi pentru acea viață și lume mai bună, să fim împreună cu el, luminîndu-l cu învățăturile mîntuitoare ale Aceluia care a spus: „Eu sînt calea, adevărul și viața” (Ioan 14, 6).

Milioane de oameni în Patria noastră, Republica Populară Romîna, muncesc cu îndîrjire în uzine, pe ogoare, cu mintea, pentru realizarea și depășirea planului economic de Stat, întocmit de conducătorii țării, pentru asigurarea binelui pămîntesc al poporului nostru. În angrenajul acesta de dîrză opintire se cade, uniți acum, în slujba ce o avem, să ne facem cu măsură vîrfuită datoria, pentru asigurarea binelui sufletesc al credincioșilor noștri, cetățeni ai împărăției lui Hristos. În măsura în care vom ști și vom putea supune cugetele noastre și ale credincioșilor noștri lui Dumnezeu, în măsura aceea vor fi supuse stăpînirii, potrivit cuvintelor Apostolului: „Tot sufletul să se supună stăpînirilor celor mai înalte” (Rom. 13, 1).

În fierberea întrecerilor pe toate cîmpurile muncii să pornim și noi o întrecere sfîntă cum ne îndeamnă Sf. Apostol Pavel: „Cu dragoste frățească unul pe altul iubiți, unul pe altul cu cîntea

întrecînd, în rîvnă neleneși, cu duhul arzînd, Domnului slujind, întru nădejde bucurîndu-vă, în necazuri răbdători, întru rugăciune stăruind" (Rom. 12, 10).

Trăind în pace unii cu alții, una din marile sarcini, nedespărțită de îndatoririle noastre, este activitatea purtată în lupta pentru pace sub toate aspectele ei. Ori de unde ar veni dorința sinceră de pace, ea este în conformitate cu Evanghelia lui Hristos, cu învățătura Bisericii și trebuie sprijinită. Implinindu-ne mai presus de toate datoria de preoți ai Domnului, susținem lupta pentru pace. Încreștinarea progresivă și efectivă a oamenilor înseamnă că în lupta necurmată dintre bine și rău, Dumnezeu este cel ce cîștigă iar diavolul pierde. Ori, acolo unde cîștigă Dumnezeu, cîștigă pacea și bunăvoirea între oameni.

Au trecut zece ani de la actul revenirii noastre la Biserica Ortodoxă. Timpul, marele dascăl, de astădată ne-a fost și prieten. Căutînd cu bunăcredință adevărul, harul lui Dumnezeu, în timp, a șters colbul de pe ochiul minții și sufletelor noastre învolburate le-a adus înseninare.

Am scris rîndurile acestea îndemnat de o necesitate lăuntrică, mai întîi pentru mine însumi. Trebuia să cristalizez în concluzii precise întrebările și răspunsurile anilor. Pe cît de chinuitoare au fost întrebările, pe atît de pline de lumină au fost răspunsurile. Dumnezeu rănește numai pentru ca balsamul vindecător cel aduce să fie mai mîngăietor, mai dulce. Poate soluțiile dogmatice alese nu sînt cele mai juste, dar înainte ne stă același timp, care, peste această perioadă de tranziție, va lumina mai bogat adevărul și binele în minte și în vrere.

Am scris apoi rîndurile acestea pentru mulțimea fraților preoți, știuți și neștiuți, care după frămîntarea primilor ani și-au găsit liniștea sufletească în contemplarea frumuseților Ortodoxiei. Se vor simți mai tari știind că au tovarăși în izbînda lor.

Am mai scris rîndurile acestea pentru cei puțini care mai trebuie încă în căutarea adevărului, fie că au semnat actul de revenire, fie că nu l-au semnat încă. Este într-adevăr grea frămîntarea aceasta; o cunoaștem; noi înșine am trecut prin ea. Cea mai mare biruință însă este aceea ce o cîștigă omul în luptă cu sine însuși. Copilul înstrăinat de Tatăl său a cîștigat bătălia în clipa cînd s-a hotărît: „Scula-mă-voi și mă voi duce la Tatăl meu..." (Luca 15, 18). Bucuria și pentru unul și pentru altul a fost neșpusă. Asemenea bucurie doresc să o simțim în îmbrățișarea întîlnirii.

Din graiul celui dintre Sfinți, Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, să luăm îndemn: „*De a lucrat cineva din ceasul cel dintîi să-și ia astăzi dreapta plată; de a venit cineva după ceasul al treilea, mulțumind să prăznuiască; de a ajuns cineva după ceasul al șaselea nimic să nu se îndoiască, că de nimic nu se va păgubi; de a întîrziat cineva pînă în ceasul al nouălea, să se apropie, nimic îndoindu-se; de a ajuns cineva numai în ceasul al unsprezecelea, să nu se teamă că a zăbovit, că milostiv fiind stăpînul, primește pe cel de pe urmă ca și pe cel dintîi; și pe cel de pe urmă miluiește și pe cel dintîi mîngîie; și acelaia plătește și acestuia dăruiește și faptele primește și cu voința sa împacă; și lucrul cinstește și socoteala o laudă... Masa este plină, ospătați-vă toți. Vițelul este mult, nimeni să nu iasă flămînd, toți vă îndulciți de ospățul credinței, toți luați bogăția bunătății*” (Cuvînt de învățătură în ziua învierii Domnului).

Impreună, solidari, nedespărțiți în veci, să mărturisim credința în: Una, Sfîntă, Sobornicească și Apostolească Biserică a lui Hristos, a Căruia fie mărirea, cinstea și închinăciunea în veci.

Preot TRAIAN MAN
paroh ort. rom. Cluj

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ERAM UNA ÎNCĂ ÎNAINTE DE UNIFICAREA BISERICEASCĂ

La noi în Cuciulata, credincioșii se țineau din vechime de una din cele două biserici: Biserica cea Mare (adică biserica ortodoxă clădită din piatră și cărămidă) și Bisericuța (adică biserica gr. cat. clădită din lemn la anul 1752).

Noțiunile de „ortodox” sau „gr. catolic” nu erau folosite de credincioșii de aci. Ei le-au socotit totdeauna ca sinonime. Așa se explică faptul că ambele biserici din Cuciulata au avut și au același hram: *Cuvioasa Paraschiva de la Iași*.

Acest lucru a fost posibil datorită faptului că preoții celor două biserici, ortodoxă și greco-catolică, au fost rudenii foarte apropiate. Așa în anii 1848—1855 au slujit: la Biserica cea Mare (ort.) preotul Gheorghe Maga, iar la Bisericuța (gr. cat.) fiul său Sofronie Maga. În anul 1855 lui Gheorghe Maga i-a urmat fiul său mai mic Ananie Maga, așa că de la această dată în cele două biserici slujeau doi frați de sînge, unul ort. și altul gr. cat. Menționez că preotul Ananie Maga a fost vrednic, iar fratele său, preotul Sofronie Maga, a fost un erudit care a întreținut legături amicale cu personalități marcante ale timpului, între care Ioan Maiorescu, Aaron Florian, Aron Pumnul și alții.

Chiar Aron (Arun) Pumnul, născut în acest sat, mare luptător pentru drepturile romînilor, cu toată școala ce a făcut-o în institutele catolice din Odorhei, Blaj, Cluj și Viena și cu toate că a fost hirotonit ca preot celib gr. cat., prigonit, părăsește satul său drag în care căutase adăpost, părăsește Blajul în care funcționase ca profesor la Seminarul gr. cat., părăsește Ardealul și se așează la familia Hurmuzakilor, în Bucovina, unde spre marea bucurie a tuturor trece la Biserica Ortodoxă, al cărei crez îl mărturisește.

Între anii 1924—1929 funcționează ca preot la biserica gr. cat. Gheorghe Cantor, avînd în acelaș timp pe fratele său Iacob Cantor, preot ortodox.

Scriitorul acestor rînduri n-a aflat niciodată de la părinții săi că e gr. cat. De altfel, ei niciodată nu și-au bătut capul cu astfel de probleme, mergînd cu toată evlavia uneori la o biserică, alteori la cealaltă. Părinții mei niciodată nu m-au oprit să învăț religia cu preot ortodox, să merg la biserica ort. și să cînt alături de cîntărețul bisericii ort. Numai mai tîrziu, cînd am frecventat școli superioare, mi s-a cerut să fac dovada confesiunii mele. Atunci am constatat, spre mirarea mea nemărturisită, că am fost gr.catholic.

Preoții ortodocși și gr. cat. de aci au avut marele merit că au împletit viața celor două biserici, de la 1700 încoace, în așa fel încît sfintele slujbe și practicile religioase au fost păstrate nealterate de influențe străine. De aceea poporul a considerat în toată vremea „Biserica cea Mare” și „Bisericuța” de aci ca o singură „Mireasă” a lui Hristos.

Preoții celor două biserici de aci au mers alături cu poporul, ajutîndu-l să-și păstreze așezămintele, limba și credința.

Unificarea din 1948 s-a făcut fără zbucium și fără rezerve. Biserica gr. cat. din Cuciulata e cea dintîi din fostul jud. Tîrnava Mare care a îndeplinit formalitățile de revenire la Ortodoxie, în 6 octombrie 1948. Actele redactate atunci sînt acte de atașament sincer al preotului și poporului credincios de aci față de Biserica Ortodoxă Romîna.

Pr. GHEORGHE MORARU

LA SÎNUL BISERICII-MAME

Vechile aşezări româneşti din Transilvania au rămas ortodoxe, în ciuda actului nedrept de la 1700. Schimbările impuse n-au pătruns în adîncul conştiinţei religioase a poporului. Din strămoşi, românii au avut aceeaşi credinţă, au rostit aceleaşi rugăciuni duioase, au cîntat aceleaşi tropare, au făcut aceleaşi parastase. Pe teme religioase n-am fost niciodată divizaţi. Acelaşi suflet şi aceleaşi datini nealterate s-au păstrat cu sfinţenie în bisericuţele cu bîrne de lemn ce datează din timpuri străvechi, monumente istorice, comoară scumpă a Ortodoxiei. Vechi icoane ortodoxe reprezentînd chipurile sfinţilor, strălucesc pînă astăzi pe pereţii caselor creştine. În foarte multe biserici din Maramureş se mai văd cărţile ortodoxe cirilice (Cazania din 1699, Antologhionul din 1700, Mineiul şi Evanghelia din 1766 tipărite la Bucureşti, Molitvelnicul lui Andrei Şaguna din 1849). Toate serviciile religioase se făceau după rînduiala ortodoxă.

Ştergerea greşelii de la 1700 şi întoarcerea înapoi la izvoarele credinţei adevărate erau cerute cu insistenţă de toţi bărbaţii luminaţi ai neamului. Încă în 1937, un ziar din Capitală scria următoarele: „E vremea a se şterge şi acea greşeală sufletească din 1700, căci e ruşinos spectacolul sub care se înfăţişează satele romîne din Ardeal şi Maramureş, cu dovă rînduri de biserici, de preoţi şi de vlădici, nu din prisos de credinţă, ci din dezbinare de fraţi”. Împlinirea acestui fapt era cu neputinţă sub regimuri moşiereşti ce înăbuşeau orice idei de dreptate şi libertate.

După cel de-al doilea războiu mondial, măreţele prefaceri ale lumii erau hotărîtoare şi pentru viaţa poporului nostru. Acum zece ani, ţara noastră trăia un început de epocă nouă. Innoindu-se temeliile Statului, climatul a devenit deosebit de prielnic pentru repararea nedreptăţilor trecutului. Pe pămîntul dezrobit al Ardealului, ierarhi de seamă purtînd în suflet dureri şi aspiraţii de vea-

curi ale unui neam credincios, exprimau tot sdruncinul nației de-a lungul anilor de pribegie. Simțind că apăsă pe umerii lor răspunderea întregului popor, ei și-au manifestat dorința caldă și binecuvîntată ca turma risipită să reia legăturile cu Biserica Ortodoxă, legături rupte la 1700 fără știrea romînilor.

Retrăiesc clipele acelea de la 21 octombrie 1948. Văzută cu ochii amintirilor, ziua aceea este de neuitat. Fericitul eveniment, care a topit granițele sufletești dintre frați, e încă proaspăt în memorie. Bucuria era generală. Valuri de popor — intelectuali, preoți și credincioși — din cele mai îndepărtate colțuri de țară, ne-am întîlnit cu miile la Alba-Iulia. Și parcă toți ne cunoșteam. Chemarea vie a strămoșilor ne-a înfrățit în îmbrățișări calde. Ne-am dat sărutarea dragostei și a păcii. Intr-o măreață adunare am spus răspicat că revenim la matcă și că vrem să ne închinăm aceluiași Dumnezeu în care am crezut întotdeauna. Am țesut din nou ceea ce s-a destrămat la 1700, ne-am reșezat la izvoarele curate ale credinței ortodoxe, am regăsit calea străbună.

De la marele act au trecut zece ani. Pe drumul primului deceniu am fost martorii atîtor evenimente și înfăptuiri de seamă pe tărîm bisericesc, bucurîndu-ne împreună de roadele unificării. Pe cît de nefirească și dureroasă a fost despărțirea dintre frați, pe atît de sinceră, adîncă și reciprocă este înfrățirea. Am parcurs această cale ca împreună-lucrători în truda pentru binele obștesc, concentrînd și armonizînd toate forțele noastre. În locul peretelui de vrajbă s-a reșezat iubirea frățească. Fiii neamului au o singură inimă și o singură voință: de-a viețui în pace, de-a lucra și a se ruga pentru pace, pășind spre zorile unei epoci strălucite.

Străbătînd un asemenea drum, ne-am dat seama de importanța deosebită a acestui eveniment care a curmat o mare nedreptate. Cu tot dinadinsul dorim să ne facem datoria în viitor, muncind și sprijinind Biserica scumpă nouă, pentru binele tuturor credincioșilor. Plini de încredere în viitorul luminos al Patriei, pășim înainte strîns uniți și sîntem fericiți că ne-a fost dat să realizăm visul înalt pentru care:

Surîd bătrîni ca junii
Că sîntem iarăși una,
Cu bunii și străbunii,
Acum și totdeauna.

Pr. I. GH. IVANCIUC

TRĂINICIA PRIETENIEI ROMÎNO-SOVIETICE

Prietenia este una din valorile superioare ale sufletului omenesc. Fără ea, sufletul ar fi pustiu, iar viața noastră — tristă și lipsită de avînt creator. În prietenie se concretizează mai luminos și mai la-ndemîna tuturor spiritul de comuniune de care se dovedește pătrunsă în chip firesc ființa noastră.

Prietenia pornește din simțămîntul de prețuire a valorii și demnității omului. Ea se întemeiază pe dragoste și încredere și se manifestează prin împărtășirea aceluiași năzuințe și prin participarea zeloasă și cuminte la înlăptuirea lor. Desigur că această evidență l-a determinat pe „divinul” Plato să afirme — cu patru sute de ani înainte de-a fi încheiat Sfîntul Apostol Pavel neasemuitul imn al dragostei creștinești din Epistola I către Corinteni (cap. 13) — că între prieteni toate sînt deobște (κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων), că de vreme ce se iubesc, se prețuiesc și spre aceeași țintă năzuiesc, ce-i al unuia e și al celuilalt.

Prietenia adună laolaltă inșii singuratici ca și popoarele. Prietenia celor dinții deobicei aduce roade numai în beneficiul cîtorva, al celor ce au legat-o în primul rînd. Prietenia între popoare de cele mai multe ori folosește unei mari părți a omenirii, uneori lumii întregi. Vremea noastră adeverește cu vîrf și ndesat exactitatea acestei afirmații: prietenia între popoare, colaborearea lor loială în diferite — în cît mai multe, în toate, dacă se poate — tărîmuri de activitate internațională, contribuie la întărirea și apărarea păcii, grăbește înstăpînirea în lume a unui climat de încredere, bunăvoire și înfrățire universală.

De cînd există el, poporul nostru cinstește pe toate celelalte „neamuri” ale Pămîntului. Zorile luminoase ale lui 23 August 1944 au descătușat energiile constructive ale maselor populare din Republica noastră înfloritoare; stabilirea de relații pozitive cu toate popoarele, indiferent de orînduirea lor politică, socială și economică, este ridicată la rangul de problemă de stat și promovată ca atare.

Dispuși să colaborăm cu oricare popor în măsura în care avem năzuințe și țeluri comune, prietenia noastră caldă, sinceră și statornică o re-

zervăm și o împărlășim pe tipsiile de aur ale celor mai curate simțăminte popoarelor pornite pe calea luminoasă a construirii socialismului. În fruntea marii familii a popoarelor frățești înmănunchiate în ceea ce omenirea vremii noastre numește cu recunoștință „Zona Păcii”, se află Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Marea țară a socialismului biruitor, arhitectul fără precedent al societății comuniste, este — cum se spune în popor — „fruntea” prieteniei noastre.

Legăturile romîno-ruse sînt o realitate tot atît de evidentă ca și vecinătatea teritorială a popoarelor noastre. Vreme de o jumătate de veac, Ștefan cel Mare și Sfînt, strălucitul Domn al Moldovei, s-a bizuit pe sprijinul bunilor săi vecini de la răsărit, în care a găsit aliați statornici și săritori într-ajutor ori de cîte ori lăcomia sau viclenia vrăjmașilor punea în primejdie liniștea și avutul supușilor săi. Luptele duse de un întreg șirag de domni moldoveni cu scopul de-a asigura și cimenta independența țării — ca Ioan Vodă cel Viteaz (sau „cel Cumplit”, cum a fost numit în vechile cărți de istorie), Nicoară Potcoavă, Vasile Vodă Lupu, Gheorghe Duca (ajuns hatman al Ucrainei) și Dimitrie Cantemir — s-au bucurat statornic de sprijinul substanțial al cazacilor și al rușilor din principatul Moscovei.

Înainte cu opt decenii rușii ne-au ajutat să ne cucerim independența națională. Bravele lor armate s-au bătut cot la cot cu trupele romîne în sudul Dunării, impunînd turcilor înrobitori o înfrîngere care a permis apoi tuturor popoarelor creștine din Balcani și împrejurimi să se dezvolte în pace și libertate.

Patru decenii mai tîrziu, la Mărășești, Mărăști, Oituz și-n alte puncte de sprijin ale faimosului „triunghi al morții”, nebiruita frăție de arme ruso-romînă, sprijinită de o mînă de ofițeri aliați francezi, a spulberat mitul invincibilității trușilor spărgători de fronturi ai kaiserului, asigurînd eliberarea patriei noastre de sub jugul militarismului și al exploatării prusace. Cine nu știe că în inima mausoleului național de la Mărășești osemintele generalilor eroi Eremia Grigorescu și Feodor Alexandrovici Kolodaev, fost comandant al artileriei Corpului 8 de Armată rus, odihnesc alături.

Reîntîlnindu-se după o lungă despărțire — impusă artificial, peste voînța poporului, de regimurile burghezo-moșierești care au deținut înainte de 1944 puterea în țara noastră — popoarele sovietice și poporul romîn și-au reînchegat prietenia tradițională, călită în focul luptei armate contra cotropitorului hitlerist și s-au legat frățește s-c mențină și s-o adîncească de-a pururi.

Legăturile noastre de vecinătate cu poporul rus, prezența lui revoluționară în imediata noastră apropiere a avut repercursiuni de însemnătate istorică asupra vieții obștești a poporului nostru. din punct de vedere social, chiar în perioada de slăbire și întrerupere a posibilităților normale de-a ne

manifesta prietenia ce ne lega peste capul oficialităților defavorabile acestei prietenii. Puternica răzmeriță țărănească de la 1907 împotriva exploatării moșierești din Moldova și Muntenia a fost încurajată indirect de mișcarea revoluționară rusească de la 1905 împotriva despotismului țarist și a boierimii pe care se sprijinea acesta. Pe de altă parte, este neîndoielnic că reforma agrară de după primul război mondial, din țara noastră, nu s-ar fi săvârșit nici măcar în condițiile necorespunzătoare care se cunosc, dacă n-ar fi pătruns și la noi vîrtejurile înnoitoare ale Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Dar mai ales în prezent abundă mărturiile binefacerilor cu care ne-am ales de pe urma legăturilor noastre strînse, frățești cu marea țară vecină de la răsărit. Țara noastră desființînd exploatarea omului de către om a pornit la construirea socialismului. Instaurarea orînduirii statale de tip nou, democrat populară, a cărei întruchipare deplină este Republica Populară Romînă, patria iubitoare și ocrotitoare a tuturor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea, a dat semnalul unei mobilizări fără precedent a celor mai bune energii ale poporului pentru efectuarea operei de construcție pașnică pe care se va sprijini ca mîine viața fericită și îmbelșugată a oamenilor societății socialiste. Încă de-acum am întrecut de mai multe ori, în toate privințele, nivelul de producție și de trai dinainte de război. Nimeni și nimic pe lume nu va mai putea întoarce poporul nostru de pe această cale a propășirii lui necurmăte și fără precedent. Sprijinul mărinimos al Uniunii Sovietice ne-a ajutat să ne dobîndim libertatea națională, să ne bucurăm de roadele dreptății sociale, să realizăm între fiii poporului nostru înfrățirea deplină, oricare ar fi obîrșia lor, fără nici o discriminare de specie a celor care înveninau altă dată relațiile dintre om și om — și, mai presus de toate, să aducem o contribuție substanțială la apărarea și consolidarea păcii lumii întregi.

Harnici și disciplinați în tot ceea ce fac, oamenii sovietici sînt generoși și mărinimoși pînă la jertfă față de prietenii lor. Din cuceririle uluitoare ale celor peste patru decenii de existență a Uniunii Sovietice, ei împărtășesc fără precupețire toate popoarele pornite pe calea luminoasă a construirii socialismului. Urmărind propășirea și pacea întregii omeniri, Uniunea Sovietică pune la dispoziția lumii întregi cuceririle avansatei ei științe, experiențele ei folositoare în îmbunătățirea continuă a vieții omenești.

Pildă de ținută morală făcîndu-se, Uniunea Sovietică pune toate cuceririle ei științifice, sociale, culturale și economice *în slujba vieții*. Atitudinea aceasta i-a cîștigat admirația și dragostea oamenilor de pretutindenea, umplînd de respect pînă și pe adversarii ei ideologici și politici. E suficient să ilustrăm acest adevăr cu cîteva exemple. Omenirea vrea pace și luptă pentru apărarea și întărirea ei. Dar calea spre consolidarea păcii este închisă de cursa nebunească a înarmărilor. Uniunea Sovietică, sigură pe puterea ei,

ascultă glasul omenirii în suferință și demobilizează contingente după contingente. Omenirea amenințată de degenerare și pieire cere încetarea experiențelor cu arme nucleare. Uniunea Sovietică încetează unilateral experiențele de această natură. Omenirea cere ca energia nucleară să fie pusă în slujba înlesnirii, ușurării, înfrumusețării și îmbelșugării vieții. Uniunea Sovietică a anticipat strălucit și fără seamăn această universală și legitimă dorință. Conferințele internaționale de la Geneva, din 1955 și din vara anului acestuia, închinată utilizării energiei nucleare în scopuri pașnice, au fost un triumf pentru știința sovietică. Mulțumită ei, oamenii de știință din țările de democrație populară au căpătat posibilitatea de-a se familiariza cu cercetările de fizică nucleară și de-a obține rezultate care fac cinste, pe plan mondial, științei acestor țări.

Cu o consecvență exemplară, Uniunea Sovietică se menține în făgașul voinței ei dintru început — exprimată de marele Lenin prin cunoscutul Decret asupra păcii, cel dintâi act de stat al proaspăt constituitei țări a sovietelor — de a folosi toate resursele de care dispune pentru a hărăzi popoarelor ei și întregii omeniri p a c e a și binefacerile ei fără egal. Ațișătorii la un nou război, americani și englezi, cu toți ciracii lor angajați în întunecata operație de alimentare a „războiului rece”, de tulburare a tihnei și liniștei popoarelor harnice și pașnice, au în Uniunea Sovietică o stavilă de netrecut pentru hămesitele lor poftite de dominație mondială. Forța ei e imensă. Această forță — în țară și peste hotare — crește vertiginos.

În câteva rînduri — cu prilejul agresiunii imperialiste americane în Coreea, a celei anglo-franco-israeliene în Egipt, a celei anglo-americane în Liban și Iordania, a celei americane în Taiwan — imensul prestigiu internațional și forța de nebîrui a Uniunii Sovietice au salvat omenirea de primejdia de-a se transforma aceste ciocniri armate într-o conflagrație mondială.

Prezența Uniunii Sovietice în fruntea lagărului păcii este cheazășie a biruinții definitive a forțelor păcii împotriva cercurilor monopoliste războinice din S. U. A. și din alte țări capitaliste.

De la altitudinea uriașelor ei salturi calitative la ea acasă, pe plan politic internațional și în imensitățile cosmosului cutreerat întîia oară de sputnik-ii ei fenomenali, Uniunea Sovietică veghează la menținerea păcii și la cheazășuirea propășirii obștești. Întreaga omenire progresistă e alăturată de ea în această nobilă strădanie. Toți oamenii de bine, de pretutîndea, îi sînt prieteni recunoscători, în frunte cu popoarele țărilor de democrație populară, în rîndurile cărora ne numărăm și noi.

*

Cît de vechi și de statornice sînt legăturile frățești dintre Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica noastră, ne încredințează simpla pomenire a unor

nume ilustre: Mitropolitul Petru Movilă al Kievului, starețul Paisie Velicovschi de la Mănăstirea Neamțu, Mitropolitul Antim Ivireanul din Țara Românească și alți frunțași ai Bisericii Ortodoxe Române, pînă la Patriarhul Nicodim Munteanu, fost student al Academiei duhovnicești din Kiev și talmăcitor de-o viață întreagă a atîtor opere alcătuite de teologi ortodocși ruși. Tiparnițele primite în dar de la frații ortodocși ruși și oamenii de seamă ridicați dintre ei, care au ostenit pe tărîm bisericesc la noi, ne-au înlesnit luminarea într-ale credinței și culturii.

Dar Biserica Ortodoxă Rusă și slujitorii ei ne-au ajutat și la păstrarea curăției credinței noastre străbune, greu amenințată mai ales aici în Ardeal de prozelitismul papal combinat cu ofensiva politică habsburgică. Ajutorul acesta s-a concretizat în sprijin material și în sprijin diplomatic. Ierarhi, protopopi, călugări, preoți și credincioși, strămtorați de asuprirea confesională și națională din Ardealul de altă dată, luau drumul pravoslavniciei Rusii, de unde totdeauna s-au întors „cu traista plină” și cu inimă alinată. Pisanii ca cea care străjuiește deasupra intrării Bisericii „Sf. Nicolae”-Schei, din Orașul Stalin, și alte documente ale vremii, stau mărturie despre promptitudinea și mărinimia cu care se oferea sprijinul rusesc înaintașilor noștri atît de încercați. Pe de altă parte, statul rus, prin reprezentanții săi diplomatici la curtea din Viena, a intervenit mereu, energic și cu succes, în favoarea romînilor ardeleni rămași fideli Ortodoxiei răsăritene după „trădania” de la 1698—1700, cruțîndu-le destule umiliri și suferințe. *Acum, cînd se împlinesc zece ani de la lecuirea rănilor deschise în unitatea bisericească a romînilor ardeleni prin cele petrecute la 1698—1700 evocăm cu emoție și recunoștință tot ceea ce poporul rus a făcut — și a făcut într-adevăr totul — pentru apărarea și ajutorarea Bisericii Ortodoxe Române din Ardealul involburatului veac al optsprezecelea.*

Pe de altă parte, prin sprijinul dat poporului nostru de Uniunea Sovietică, după 23 August 1944, în scopul dobîndirii libertății și independenței sale naționale, au fost create condițiile prielnice înfăptuirii unificării bisericești a romînilor din Ardeal, credincioșii foști greco-catolici, împreună cu majoritatea covârșitoare a preoților lor, putînd să-și traducă în faptă vrerea de-a se întoarce „acasă”, la sînul de mamă bună al Bisericii Ortodoxe Române, fără să le mai pese de amenințările și ațuriseniile Vaticanului.

Intrerate și ele în perioada dintre cele două războaie mondiale de politica antisovietică a cercurilor reacționare din țara noastră, legăturile frățesti dintre Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Ortodoxă Romînă, reluate imediat după 23 August 1944, se adîncesc și se cimentează statornic îndeosebi prin strădaniile desfășurate în acest sens de către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutițelor și Colomnei pe de-o parte, iar pe de altă parte de către Sfîntul Sinod al Bise-

ricii noastre în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Legăturile acestea se concretizează în vizitele reciproce ce și le fac ocîrmuitorii celor două biserici, în schimburi de studenți, de publicații și de scrisori irenice și mai ales în participarea comună la desfășurarea luptei pentru apărarea și întărirea păcii popoarelor.

*

Înțeleptul antic spunea cu trei sute de ani înaintea erei creștine: Tot ceea ce vine de la prieteni este vrednic de cinstire (πάντα δὲ φίματα τὰ παρ φίλων). E prea adevărat cuvîntul acesta. Cu atît mai adevărat cu cît înțelepciunea așezată în slova lui se întîlnește cu aceea din zicala noastră populară: „Prietenul adevărat la nevoie se cunoaște”.

Ne-am adus aminte de amîndouă acum cînd prăznuim, ca în fiecare an, prietenia romîno-sovietică: amîndouă i se potrivesc întru totul.

Pr. Prof. GRIGORIE MARCU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

FRÉDÉRIC JOLIOT-CURIE

La trei săptămîni după Congresul mondial pentru dezarmare și colaborare internațională care și-a desfășurat lucrările la Stockholm, omenirea iubitoare și apărătoare a păcii a fost zguduită de încetarea prematură din viață — la 14 august 1958 — a savantului Frédéric Joliot-Curie, glorie a avansatei științe a veacului nostru și unul din oamenii cei mai cunoscuți, mai prețuiți și mai iubiți ai zilelor noastre.

Pentru epocă noastră — epoca descoperirii și luării în stăpînire de către om a energiei nucleare, epoca lansării sputnik-ilor în imensitățile spațiului cosmic — *Frédéric Joliot-Curie este însași întruchiparea științei puse în slujba vieții*. Pentru generația care deplînge moartea lui, *Frédéric Joliot-Curie mai este și un mare om de inimă*, pentru că a știut să îmbine severitatea muncii de laborator cu pasiunea luminată de luptător în prima linie pentru apărarea și consolidarea păcii, pentru chezășuirea propășirii întregii omeniri. Efortul de durată și de dimensiuni planetare pe care peste un miliard de oameni îl depun în zilele noastre pentru abolirea războaielor și instaurarea unei păcii trainice, e nedezipit de numele savantului francez *Frédéric Joliot-Curie, cel dintîi președinte al Consiliului Mondial al Păcii*, demnitate pe care a ocupat-o cu vrednicie unanim recunoscută, cu prestigiu inegalabil și cu spirit de pilduitoare jertfelnicie.

S-a născut la 19 martie 1900, deodată cu veacul nostru — pe bolta căruia avea să-și înscrie numele cu strălucire de astru al științei — dintr-o familie cu tradiții republicane și patriotice notorii. Aceste tradiții explică dragostea de libertate și respectul pentru valoarea și demnitatea omului care însuflețeau pe membrii familiei din care se trage. Tatăl savantului se afla între luptătorii care în 1871 apărau Comuna din Paris, iar un frate mai mare al lui Frédéric Joliot-Curie a căzut pe cîmpul de luptă, în primul război mondial, jertfindu-și viața pentru apărarea Franței.

Cînd era tînăr, cunoscuții savanți Pierre și Marie Curie dobîndeau cele dintîi succese răsunătoare în studierea radioactivității. După ce a lucrat cîtăva vreme într-o uzină — unde venind în contact cu muncitorii a ajuns

să le cunoască îndeaproape viața și să se însuflețească și mai mult de rîvna caracteristică familiei sale de-a nu șovăi să se jertfească pentru idealurile superioare ale poporului — Frédéric Joliot-Curie este primit în laboratorul Mariei Curie. Năzuința lui fierbinte de-a participa la cercetările marilor savanți Pierre și Marie Curie și de-a dezvolta pe cît era cu putință rezultatele obținute de ei, se împlinise. S-a dedicat muncii celei noi cu o ardoare care nu avea să scadă toată viața. Căsătorit cu Irène Curie, amîndoi, în exemplară conlucrare științifică, izbutesc să cucerească succese remarcabile în tărîmul radioactivității. Aceste succese le aduc laurii unei faime mondiale și distincția Premiului Nobel.

În perioada de contaminare fascistă și belicistă a continentului nostru, Frédéric Joliot-Curie este permanent alături de spiritele luminate și clar-văzătoare care cer hotărît stăvilirea dezastrului ce amenința omenirea. Pentru el, fascismul reprezenta forța întunecată care era gata să folosească cele mai de seamă cuceriri ale științei pentru cotropirea, înrobirea și distrugerea popoarelor. Luptînd împotriva lui, marele savant francez era încredințat că luptă pentru apărarea valorilor morale și a cuceririlor sociale și politice ale omenirii.

După ce a început războiul, grija lui cea mai mare era aceea de-a împiedeca folosirea energiei nucleare de către forțele fasciste. Într-adevăr, atît radioactivitatea artificială cît și spargerea nucleului de uraniu ofereau posibilitatea obținerii unor energii colosale, pe care mîna neagră a hitleriștilor și a celorlalte specii de fasciști n-ar fi ezitat să le transforme în mijloace de distrugere a bunurilor și a vieților omenești. După cotropirea Norvegiei de către hitleriști, Frédéric Joliot-Curie a adus de acolo în Franța, pe ascuns, două sute de litri de apă grea, material trebuincios la descompunerea atomului de uraniu. Dacă aceasta ar fi căzut în mîna naziștilor, le-ar fi ușurat construirea unor arme cu colosală putere de distrugere. Cu riscul vieții, în primăvara anului 1940, cînd hitleriștii au invadat Franța, Frédéric Joliot-Curie a împiedecat a doua oară ajungerea acelui prețios și primejdios material în mîinile inamicilor patriei sale și ai omenirii, trimițînd apa grea în sudul țării, pe drumuri supraaglomerate de oameni alungați de urgie de la vetrele lor.

Rămas în Franța învinsă și cotropită, Frédéric Joliot-Curie s-a angajat cu tot sufletul în mișcarea patriotică de rezistență. A doua zi după capitularea țării, el spunea colaboratorilor săi: „Astăzi începe o nouă formă de război. Ea va fi mai grea decît războiul în uniformă”. Luînd asupra sa toate riscurile unei astfel de lupte, Frédéric Joliot-Curie participă intens și statornic la acțiunile de salvare a patriei și alungare a cotropitorului hitlerist, devenind unul dintre întemeietorii Frontului Național pentru eliberarea Franței. Stînd alături de cei mai buni patrioți, în tot timpul ocupației hitle-

riste Frédéric Joliot-Curie a împletit munca de laborator și de bibliotecă — îndeletnicirea sa preferată și de durată — cu împărtășirea năzuințelor populare, cu participarea la lupta pentru înfăptuirea lor. A dovedit astfel, în chip exemplar, că știința trebuie pusă în slujba muncii pașnice a oamenilor, în slujba apărării libertății lor, în slujba chezășuirii unui trai din ce în ce mai bun și mai fericit.

Folosirea de către americani a bombei atomice la Hiroșima și Nagasaki l-a îndurerat și l-a umplut de revoltă. Marele savant nu a ezitat să ridice glas de osîndire împotriva acestei crime. De-acum încolo, cu energie sporită și cu înversunată pasiune, el va milita și mai fățiș pentru folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice.

După război, a lucrat la Centrul național de cercetări științifice, în calitate de conducător al acestei instituții. Mai tirziu a fost numit înalt comisar la Comisariatul energiei atomice din Franța. Sub îndrumarea sa, în 1948 prima pilă atomică franceză era construită și a intrat în funcțiune.

Împotriva pericolului unui al treilea război mondial, s-au ridicat toate popoarele lumii. Frédéric Joliot-Curie și-a dat seama că pentru monopolistii americani bomba atomică a devenit un instrument al politicii „de pe poziții de forță”. Fără ezitare, s-a atașat mișcării mondiale a partizanilor păcii, care se naștea atunci. A fost ales președinte al Consiliului Mondial al Păcii. În această calitate, la 20 aprilie 1949, când își încheia raportul prezentat primului Congres mondial al păcii, Frédéric Joliot-Curie spunea:

„Celor care nu văd încă pericolul războiului le vom arăta acest pericol. Celor care vor, împreună cu noi, să apere pacea, le vom oferi această posibilitate. Celor care au înțeles, dar care — conștient — vor războiul, le spunem calmi și hotărâți: „Veți avea de-a face cu noi”. Facem apel la toți oamenii cinstiți pentru a evita acest flagel: războiul. Împreună, conștienți de forța noastră, vom da această bătălie și vom câștiga victoria”.

S-a ținut de cuvînt. N-a șovăit o clipă în fața greutăților — și erau destule. N-a cedat în fața amenințărilor — și acestea nu l-au cruțat. Nu l-a descurajat ezitarea unora, nici lipsa de înțelegere a altora din cei ce aveau datoria să se afle în primele rînduri ale luptătorilor pentru pace. Era conștient că lupta aceasta are viitor și e plină de noblețe, de sens, deoarece cercurile ațîțătoare la război își intensificau din ce în ce mai tățiș întunecețile lor uneltiri.

A fost înlăturat din postul de înalt comisar pentru energia atomică. Autoritățile franceze i-au interzis vizitarea pilei atomice creată de el. La frontiera zonei americane din Germania, militari americani i-au oprit trecerea și l-au ținut în stare de arest cîteva ore. La Paris, s-a încercat tulburarea cursurilor sale de către unele elemente reacționare. Acestea — și alte șicane — nu l-au putut opri să militeze pînă la moarte, cu o consec-

vență pilduitoare și cu un prestigiu fără egal, pentru apărarea și consolidarea bunului cel mai de preț al omenirii zilelor noastre: p a c e a.

Profund alipit de clasa muncitoare, identificându-se cu năzuințele ei superioare, Frédéric Joliot-Curie a fost militant de seamă al Partidului Comunist Francez și membru al Comitetului său central.

Savant consacrat, membru al Institutului Franței și al Academiei Franceze, lucrările sale de laborator și cărțile sale l-au făcut cunoscut și apreciat în cercurile științifice din lumea întreagă. Numeroase academii străine l-au făcut membru al lor. Cinci universități i-au conferit titlul de doctor honoris causa. A prezidat Asociația pentru strângerea legăturilor de prietenie dintre Franța și Uniunea Sovietică. S-a făcut părtaș de distincția Premiului Internațional V. I. Lenin pentru întărirea păcii între popoare.

În 16 iulie anul acesta, delegații a 78 de țări, întruniți în congres la Stockholm, ascultau acest ultim și emoționant mesaj al celui ce a fost Frédéric Joliot-Curie:

„Cu toată neliniștea în fața pericolului de război și a suferinței reale pe care o aduce cursa înarmărilor și războiul rece, motivele de încredere sînt foarte mari. Inchipuiți-vă cît devotament, cîtă muncă, cîtă convingere, cîtă răbdare, cîte eforturi de toate felurile reprezintă ținerea congresului nostru. Această adunare a bărbaților și femeilor veniți din toate colțurile lumii, toți cei care au participat în orice fel la pregătirea acestui congres vor putea măsura forța opiniei publice”.

„Forța aceasta uriașă, a opiniei publice, de care vorbea Frédéric Joliot-Curie și pentru închegarea căreia și-a cheltuit acești ultimi ani ai vieții, reprezintă astăzi o frînă puternică în calea agresiunilor imperialiste” (Acad. Zaharia Stancu, în „Gazeta Literară”, nr. 35, 28 august 1958).

Sprijinindu-se pe forța lagărului păcii și socialismului, în frunte cu Uniunea Sovietică, această forță colosală a opiniei publice, așezată în slujba apărării și consolidării păcii, va ști — nu ne îndoim — să oprească la timp toate uneltirile ațîțătorilor la un nou război, chezășuindu-ne liniștea și tihna de care avem atîta trebuință spre a munci și a trăi o viață fericită.

Frédéric Joliot-Curie a arătat și științei avansate a vremii noastre și oamenilor zilelor noastre *calea cea dreaptă* a dirijării forțelor lor: apărarea păcii, făurirea progresului, îmbunătățirea și înfrumusețarea vieții.

Fie-i veșnică pomenirea și pilda urmată de toți fiii oamenilor!

REDACTIA

LA WROCLAW, ACUM 10 ANI — ȘI DUPĂ ACEEA...

— LA OBIRȘIILE LUPTEI PENTRU APĂRAREA PĂCII —

Popoarele înțeleștate în viltoarea celui de al doilea război mondial au avut ca țintă a eforturilor lor curmarea agresiunii fasciste și chezășuirea unei păci drepte și trainice pentru toți oamenii. Pacea urma să promoveze reconstrucția și propășirea la care încercata omenire a vremii noastre avea nu numai dreptul, ci și posibilitatea să aspire. Dar înfrîngerea fascismului și curmarea ororilor pe care le-a lăsat în calea sa însîngerată nu a pus capăt și poftelor de expansiune imperialistă, cu tendințe de dominație mondială, a căror expresie brutală fusese trimbițata nevoie de „spațiu vital” a hitlerismului german și a fasciilor italiene. Cercurile reacționare, monopoliste din Statele Unite ale Americii s-au însărcinat să preia întunecatul lăsămînt al fascismului înfrînt, desfășurînd în acest scop tot arsenalul metodelor de tulburare a atmosferei internaționale, brevetate la Berlin și Roma și aliindu-se cu elementele dubioase pe care sfîrșitul victorios al celui de al doilea război mondial le-a dezamăgit într-un fel sau altul, lovind în întresele lor egoiste. Aceste rămășițe reacționare, sprijinite fățiș de cercurile imperialiste din SUA, agitau pretutindeni, îndată după război, spectrul unei noi conflagrații mondiale, săpînd de zor la temeliile păcii dorite de toți oamenii cinstiți, harnici și simpli de pe scoarța Pămîntului.

Impotriva noilor tulburători ai liniștii și ai muncii ei de reconstrucție pașnică, omenirea avea să se apere din răsputeri și nu la întîmplare, ci în chip organizat. S-a crezut cîtăva vreme că acest lucru s-ar putea face în cadrele Organizației Națiunilor Unite, cum de altfel se și cuvenea potrivit prevederilor Chartei ei. ONU ajunsese însă sub influența cercurilor monopoliste din SUA, a căror mașină de vot funcționa în dauna intereselor majorității covîrșitoare a omenirii, interese pe care Uniunea Sovietică le exprima fără echivoc și le reprezenta în chip strălucit de la tribuna acestui suprem sfat al popoarelor, de activitatea căruia se legaseră atîtea nădejdi în privința prohibirii războiului.

Situația internațională încordându-se și înrăindu-se progresiv, vădind neputința ONU-lui de-a o domina și reglementa în conformitate cu interesele maselor populare de pretutindenea, omenirea a căutat alte făgașuri pentru canalizarea voinței ei de pace în spre oprirea ațișătorilor la un nou război de la relele și primejdioasele lor îndeletniciri. Și le-a găsit, cu intuiția negreșelnică ce caracterizează acțiunile de masă.

Semnalul de ridicare obștească la luptă organizată pentru apărarea păcii a fost dat de intelectualitatea progresistă a continentului nostru; mai precis, de un comitet de inițiativă polono-francez. Așa s-a ajuns la Congresul intelectualilor pentru pace, care și-a desfășurat lucrările în orașul Wroclaw din Republica Populară Polonă, în zilele de 25—28 august 1948. La acest congres au luat parte 400 de delegați, reprezentând 45 de țări. Între aceștia se distingeau: savanta franceză de renume mondial Irène Joliot-Curie, delegația sovietică alcătuită din scriitorii Alexandru Fadeev, E. Tarlé, Ilya Ehrenburg, D. Zaslavski, A. Korneiciuc și M. Șolohov, ș. a. Delegația Republicii Populare Române a fost condusă de Dl prof. univ. Leonte Răutu, numărând între membrii ei pe academicienii Șt. Nicolau, Emil Petrovici, S. Stoilov, Gall Gabor, ș. a.

A fost un congres de muncă efectivă pentru apărarea păcii și a culturii. Congresiștii — oameni ai muncii din tărîmul științei, literelor și artei — nu s-au întâlnit atunci în orașul de pe Odra, complet distrus de război, pentru a proceda la un schimb de vederi, ci pentru a acționa. Cuvîntări de deschidere nu s-au rostit. După acordurile pătrunzătoare ale unor compoziții de Chopin și Beethoven s-a trecut la expunerea celor patru rapoarte de bază care tratau următoarele subiecte: *Știință și progres, Libertatea culturilor naționale, Pace și cultură și Penetrația reciprocă și colaborarea culturilor naționale*. Rapoartele au fost susținute de către cîte un delegat sovietic, polonez, britanic și francez.

Reprezentanții culturii mondiale întruniți la Wroclaw au deschis lupta pentru apărarea patrimoniului spiritual al omenirii.

Adresîndu-se intelectualilor din întreaga lume într-un Manifest care echivala cu un strigăt de alarmă, congresiștii făceau constatarea că „primejdia de moarte care a amenințat nu demult cultura omenească” din partea barbariei fasciste, a fost înlăturată „prin efortul suprem depus de toate forțele democratice” — Uniunea Sovietică, ca și popoarele din Anglia și Statele Unite — și prin eroică rezistență populară din țările cucerite de fascism, cu prețul unor sacrificii și privațiuni fără de pereche”.

„Și totuși — spune Manifestul în continuare — împotriva voinței și aspirațiilor popoarelor din toate țările, o mîină de oameni egoiști din America și Europa, care au moștenit de la fascism ideile sale de discriminare rasială și de negare a progresului, care și-a însușit tendința acestuia de a rezolva

toate problemele prin forța armelor, încearcă să atace din nou patrimoniul spiritual al națiunilor de pe glob”.

Mai departe, Manifestul constată că pacea lumii este grav primejduită de nucleeele fasciste care erau menținute sau create atunci într-o serie de țări (ca Spania, America Latină, etc.); de opresiunea colonialistă; de practicarea discriminărilor rasiale; de persecutarea oamenilor muncii progresiști din tărîmul științelor și artelor și de punerea cuceririlor științei avansate a vremii noastre în slujba distrugerii și a morții.

„Descoperirile științifice, de pe urma cărora omenirea ar putea să tragă foloase, sînt utilizate pentru producția secretă de mijloace de distrugere, care tinde să discrediteze și să schimbe misiunea înaltă a științei. Sub conducerea acestor oameni, cuvîntul omenesc și arta nu sînt folosite în scopuri educative și pentru a apropia popoarele, ci pentru a dezvolta patima josnică a urii de oameni și pentru pregătirea războiului” — spune Manifestul.

Congresul cerea să se respecte dezvoltarea liberă a culturii progresiste și difuzarea realizărilor ei. În numele păcii, progresului și viitorului omenirii, congresul protesta împotriva oricăror restrîngerii aduse acestei libertăți și sublinia necesitatea unei înțelegeri mutuale între culturi și popoare, în interesul civilizației mondiale.

Deosebit de energică s-a dovedit a fi pășirea Congresului de la Wroclaw în sprijinul utilizării descoperirilor științei în scopuri pașnice: Dîndu-și seama că știința modernă a eliberat mari și noi forțe, care vor fi folosite de omenire fie pentru binele său, fie pentru răul său, congresul protestează împotriva utilizării științei în vederea distrugerilor. Congresul cere popoarelor să facă toate eforturile în vederea aplicării științei pentru a se înfrînge cît mai repede sărăcia, ignoranța, molimele și lipsurile ce afectează majoritatea omenirii, ca și spre a ajuta la slăbirea restricțiilor impuse liberei deplasări a oamenilor ce servesc cauza păcii și progresului, publicării și difuzării libere a cărților și rezultatelor cercetărilor științifice și culturale ce servesc aceleași țeluri”.

„Popoarele de pe glob nu doresc războiul și ele sînt destul de puternice pentru a apăra pacea și cultura împotriva atacurilor unui nou fascism” — spune Manifestul, lăsînd să se întrevadă conștiința puterii de nebiruit pe care avea s-o cîștige încetul cu încetul viitoarea mișcare mondială a partizanilor păcii.

Manifestul sfîrșește cu un avertisment și cu o serie de propuneri: „Intellectualii din întreaga lume! Aveți o mare răspundere față de popoarele voastre, față de omenire și față de istorie. Noi ne ridicăm glasul pentru pace, pentru liberul progres cultural al popoarelor, pentru independența lor națională și pentru o colaborare strînsă între ele”. În consecință, Congresul face apel la muncitorii intelectuali din toate țările să convoace congrese națio-

nale, să înființeze comitete naționale pentru apărarea păcii și să întărească în interesul păcii legăturile internaționale ale muncitorilor de pe țărmul culturii.

Propunerea de-a se înființa comitete naționale pentru apărarea păcii și a culturii și de-a se convoca congrese naționale în spiritul celui de la Wroclaw a fost făcută de șeful delegației române, Dl prof. univ. Leonte Răutu. Propunerea a fost adoptată cu însuflețire și înglobată în textul manifestului.

În cuvîntarea de închidere a congresului, șeful delegației sovietice, Al. Fadeev, a spus: „Prin votarea moțiunii, Congresul nu s-a terminat, ci abia și-a început lucrările”!

Așa a și fost!

În țara noastră — ca urmare a hotărîrilor de la Wroclaw — s-au constituit la orașe și la sate comitete locale de luptă pentru apărarea păcii, iar ca o încununare a primelor lor manifestări, în zilele de 29—31 martie 1949 s-a desfășurat la București „Congresul intelectualilor din Republica Populară Romînă pentru Pace și Cultură”.

*

Răsunetul pe care l-a avut Congresul de la Wroclaw a fost extraordinar. Frontul partizanilor păcii a crescut rapid și mereu, luînd dimensiuni colosale, în urma acestui protest formidabil împotriva instigatorilor la un nou război, fapt care a determinat organizarea unui nou congres, de o amploare nemaiîntîlnită pînă atunci.

Ca loc de desfășurare a acelui congres a fost ales Parisul. Guvernul francez din vremea aceea, complectamente aservit monopolistilor americani ațîțitori la un nou război, a refuzat viza de intrare în țară unui mare număr de delegați la congres, în credința că astfel va face să eșueze preparativele făcute pentru întrunirea lui. S-a trecut, însă, și peste acest neajuns: delegații cărora li s-a refuzat viza de intrare în Franța s-au întrunit la Praga, sincronizîndu-și lucrările cu cele ale congresiștilor de la Paris. Gestul dușmănos al guvernului francez a fost înfierat, printre alții, de marele dispărut Frédéric Joliot-Curie, pe atunci înalt comisar al Franței pentru energia atomică: „Adevărul călătorește fără viză”! — a declarat el.

Congresul Partizanilor Păcii de la Paris-Praga s-a deschis în 20 aprilie 1949, printr-o cuvîntare a savantului Frédéric Joliot-Curie, care în numele reprezentanților a 600 milioane de oameni din 72 de țări a declarat: „*Noi sîntem aici pentru a impune pacea partizanilor războiului*”, pentru „*a împiedeca un război viitor, a pune capăt războaielor în curs și a construi pacea*”!

Delegația romînă, prin șeful ei, maestrul Mihail Sadoveanu, a avut fericită inspirație de a lansa la acel congres lozinca de luptă a partizanilor păcii: „*Oameni ai păcii din toate țările, uniți-vă*”!

O uriașă demonstrație populară care a avut loc pe stadionul Buffalo, a consfințit la Paris voința de pace a celor 600 milioane de oameni reprezentați acolo prin delegații lor.

Reacțiunea imperialistă a încercat prin toate mijloacele să defaime Congresul mondial de luptă pentru pace de la Paris-Praga. Printre alte, a fost improvisat un fel de contra-congres, care a sfârșit în ridicol. Pe de altă parte, reacțiunea imperialistă a căutat să conteste caracterul planetar al mișcării partizanilor păcii, afirmînd că membrii ei sînt numai adepții comuniștilor. Dar lumea cunoștea adevărul și a trecut cu indiferență peste această afirmație tendențioasă. În realitate, la Wroclaw și la Paris-Praga, țările participante au trimis pe cei mai buni oameni ai lor, fără deosebire de apartenență politică sau religioasă. Abatele Boulrier, profesor la o facultate romano-catolică, a stat alături de scriitorul sovietic Ilya Ehrenburg, de decanul anglican Dr. Hewlet Johnson, de celebrul cîntăreț negru Paul Robeson, de Mitropolitul ortodox rus Nicolae al Crutișelor și Colomnei, și alții. Dar, ca să punem punct acestui detaliu, vom spune — cum am mai spus (la 27 august 1949, în fața preoților aflați la cursurile de îndrumare misionară și socială de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, și altor serii de cursiști de după aceea, într-o prelegere al cărei text îl păstrăm) — că în conștiința oricărui luptător conștient pentru pace, calitatea de comunist este o cheazășie că cel ce o posedă este nu numai un factor de progres cultural și social, dar și vajnic și neînduplecat apărător al păcii. Imperialiștii știau prea bine acest lucru, tocmai de aceea propaganda lor recurgea la diversiuni menite să-i încredințeze pe cei creduli că mișcarea mondială a partizanilor păcii ar fi o acțiune exclusiv comunistă. Manifestările pe plan mondial și național ale partizanilor păcii, care au avut loc de-atunci încoace, au răpus și această prejudecată: în rîndurile apărătorilor păcii de pretutindenea luptă umăr la umăr tot felul de oameni, din toate țările lumii.

*

Lupta pentru apărarea păcii a fost îmbrățișată cu căldură, dintru început, de către Biserica Ortodoxă Răsăriteană, ca una care corespunde și vocii lui Dumnezeu de-a fi pace pe pămînt și între oameni bunăvoire, și năzuințelor maselor de credincioși ai ei.

Cu ceva înainte de Congresul de la Wroclaw, a avut loc la Moscova — în iulie 1948 — Conferința panortodoxă prilejuită de jubileul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Ruse (1448—1948). Apelul adresat din plenul Conferinței către creștinii din toată lumea este un document de atitudine creștinească, luată la vremea potrivită, împotriva ațîțătorilor la un nou război și o chemare la rezistență neînduplecată față de toate tentativele de primejduire a

păcii popoarelor. Conferința de la Moscova dovedea că în problema apărării păcii, Ortodoxia răsăriteană trecuse din bunăvreme la fapte.

„Creștini din toată lumea — spune Apelul Conferinței de la Moscova — să nu închidem ochii, asemenea struțului, în fața manifestărilor noului val de ură între oameni, să nu astupăm urechile în fața vuietului sălbatic al unui nou război. Nimeni nu poate tăgădui că imperialiștii și uneltele lor, dușmani ai tuturor oamenilor, și-au luat asupra lor misiunea satanică de provocatori și pregătitori ai unei noi și nebunești distrugerii a omenirii, care va avea ca ultim rezultat pieirea civilizației și a sensului vieții. Ci noi, strâns uniți în numele Impăratului păcii, Domnul Iisus Hristos, vom face zid împotriva tuturor atentatelor și acțiunilor îndreptate contra păcii și prin solidaritatea noastră evanghelică, prin hotărâta și nezdruccinată noastră credință, vom face neputincioasă orice tentativă și orice plan de incendiere războinică a acestui pământ, care încă n-a fost spălat de sânge și de lacrimi, încă n-a fost curățat de suferințele și mormintele lăsate de trecutul măcel”.

Congresul de la Wroclaw, care venea la nici două luni după Conferința de la Moscova, a dat prilej reprezentanților autorizați ai Bisericii Ortodoxe Răsăritene să manifesteze din nou, solemn și categoric, voința de pace a clerului și credincioșilor ei. La timpul său a fost reținut, comentat și însușit de către noi toți, apelul lansat de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, din pilejul convocării Congresului de la Wroclaw, în care se spunea, între alte :

„Mergînd pe drumul învățăturii lui Hristos, Cel răstignit pentru a lăsa în lume pacea, urmînd porunca dată tuturor creștinilor prin graiul nepieritor al Evangheliilor, de a nu înceta să ostenească întru apărarea și întărirea păcii în lume, Biserica Ortodoxă Romînă ține să-și mărturisească bucuria cu care a primit inițiativa Comitetului Internațional al Intelectualilor de a întruni un Congres Mondial pentru pace”... „Constantă pe acest drum, izvorît din învățătura lui Hristos, Biserica Ortodoxă Romînă a binecuvîntat și binecuvîntează și acum, cu sporită bucurie, toate strădaniile depuse pentru apărarea păcii. Ea amintește și cu acest prilej acelor preținși slujitori ai Domnului, care nu s-au dat în lături să se pună în slujba învrăjbitorilor de noroade, cuvintele Mîntuitorului: „Toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri” (Matei 26, 52).

Apelul sfîrșea cu un îndemn adresat fiilor Bisericii noastre de-a se alătura frontului celor ce luptă pentru întărirea păcii, acest front constituind „chezășia independenței noastre naționale”.

Așa s-a și întîmplat.

Clerul și credincioșii Bisericii noastre, în frunte cu I. P. S. și P. S. Membrii ai Sfîntului Sinod; s-au înregimentat dintru început în valul uriaș

și din ce în ce mai puternic al apărătorilor păcii. Lupta dusă de noi a crescut în intensitate metodic și sigur. A fost o luptă susținută, statornică, fără întreruperi și, de aceea, fără asalturi de campanie. Am dus-o ca pe îndatorirea de căpetenie a oamenilor vremii noastre. Am constituit la centrele eparhiale comitete bisericești de luptă pentru pace și, la sate, preoții noștri au intrat în comitetele locale, aducând aportul osîrdiei și însuflețirii pilduitoare cu care sprijinesc această cauză măreață a zilelor noastre. La conferințele naționale de luptă pentru pace, prezența activă a fruntașilor clerului Bisericii noastre era și este nelipsită. Unii membrii ai ierarhiei superioare bisericești — P. Fer. Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. S. Episcop Valerian al Oradiei, răposatul Mitropolit Sebastian al Moldovei și Sucevei, precum și unii preoți cu rang mai înalt — ne-au reprezentat chiar și peste hotare, la conferințe (ca cea de la Moscova) și la congrese mondiale ale partizanilor păcii (Viena, Varșovia, Helsinki, Stockholm, etc.).

Lupta continuă, în numele dreptului la viață, la tihnă și fericire a omenirii prea mult încercată a zilelor noastre. Continuă, cu neslăbită hotărîre și cu tot atîta însuflețire, și părtășia noastră la purtarea ei, avînd bună încredințare că orice slujitor al altarului, care apără pacea, face exact ceea ce ar face în locul său atotputernicul Dumnezeu, după cuvîntul Mîntuitorului care spune că „*făcătorii de pace fiii lui Dumnezeu se vor chema*” (Mt. 5, 9).

*

Aici, la Sibiu, participarea slujitorilor altarelor la lupta pentru apărarea și consolidarea păcii s-a bucurat de la început de sprijinul marelui Mitropolit Dr. Nicolae Bălan și, mai tîrziu, de acela al succesorilor săi, I. P. S. Mitropoliți Iustin și Nicolae.

Deosebit de remarcabilă prin promptitudinea manifestării ei — și prin consecvența luminată pe care au arătat-o în această direcție — este participarea la lupta pentru pace a profesorilor Institutului Teologic Universitar din orașul de reședință al Mitropoliei Ardealului. Aceasta s-a afirmat inițial la scurt timp după ce Congresul de la Wroclaw a dat semnalul mobilizării intelectualilor de pretutindeni la lupta pentru apărarea păcii și a patrimoniului spiritual al omenirii. Ei au satisfacția de-a se fi înrolat sub flamura izbăvitoare a luptătorilor pentru pace de la cel dintîi pas organizat făcut în acest sens în orașul nostru. „Telegraful Român”, organul oficial al Arhiepiscopiei Sibiului (anul XCVI, nr. 29—30 din 17 oct. 1948, p. 6), a înregistrat o notă informativă cu privire la Adunarea intelectualilor din Sibiu, ținută la 10 octombrie 1948, în sala teatrului orășenesc, în care se spune, între altele, că au luat parte la ea „un mare număr de intelectuali din orașul și județul Sibiu, care și-au dat adeziunea la lucrările Congresului Mondial al Intelec-

tualilor de la Wroçlaw... Au luat cuvîntul reprezentanții diferitelor categorii de intelectuali din Sibiu și județ, exprimîndu-și hotărîrea de a lupta pentru apărarea păcii și împotriva ațîțătorilor la un nou război. Din partea profesorilor universitari din Sibiu a vorbit P. C. Prof. Dr. Grigorie T. Marcu... La sfîrșit s-a votat o moțiune, prin care intelectualitatea sibiană s-a angajat să meargă alături de popor, pe calea păcii și progresului”.

Prezenți la făurirea actului de naștere al mișcării de luptă pentru pace din orașul Sibiu, profesorii Institutului Teologic Universitar nu s-au clintit de pe această poziție cu nici un prilej. La catedră și la amvon, la cursurile de îndrumare a clerului și în presa bisericească — uneori, chiar și în cea laică, în măsura în care le era accesibilă — ei n-au pregetat și n-au conținut să-și aducă prinosul de lumină, înțelepciune și însuflăre la lărgirea și adîncirea lucrului bun pe care-l săvîrșesc în patria noastră înfloritoare partizanii păcii. Nu după mult timp s-a constituit, apoi, cel dintîi comitet bisericesc de luptă pentru pace la centrul Mitropoliei Ardealului, avînd ca președinți pe P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Belășcu și pe P. C. Prof. Dr. Nicolae Neaga, atunci rector, la lucrările căruia profesorii de Teologie și-au adus contribuția lor entuziastă și neînteruptă.

*

Au trecut zece ani de-atunci...

Evocînd începuturile celei mai mărețe lupte pe care o duce omenirea vremii noastre — lupta pentru apărarea păcii — ne dăm seama cu ușurință că Congresul de la Wroçlaw a intuit cu o uimitoare clarviziune amploarea pe care avea s-o ia lupta pentru pace și implicațiile ei de neocolit. Ceea ce s-a spus atunci, e valabil întru totul și azi. Aceleași forțe întunecate amenință și azi patrimoniul spiritual-cultural al omenirii, înjosesc știința punînd cuceririle ei în slujba distrugerii și a morții, tulbură pacea și munca constructivă a oamenilor cinstiți și simpli de pretutindenea. Astăzi, ca și acum 10 ani, a lupta pentru pace însemnează a urgisi cu cuvîntul și cu fapta asuprirea colonialistă, discriminările rasiale, persecutarea oamenilor de știință progresiști și în general orice manifestare de tip fascist. Astăzi ca și înaintea cu un deceniu, a lupta pentru pace însemnează a sprijini din răputeri dezideratul dezarmării, curmarea cursei înarmărilor și a cere ca colaborarea internațională — care a făcut pași frumoși în ultimii ani — să se lărgască și să se adîncească. Astăzi, ca și acum 10 ani — și mai vîrtos decît atunci — a lupta pentru pace însemnează a pretinde ca uluitoarele cuceriri ale avansatei științe contemporane să fie puse exclusiv în slujba înfrîngerii grabnice a sărăciei, a ignoranței, a molimelor și a lipsurilor care mai persistă încă în multe părți ale planiglobului. În sfîrșit, astăzi ca și înaintea cu un deceniu, omenirea iubitoare de pace afirmă că nu există dife-

rende internaționale care să nu poată fi soluționate pe căi pașnice, fără primejduirea păcii universale.

Incomparabil mai tare decît acum 10 ani — pentru că mișcarea mondială a partizanilor păcii i-a făcut între timp o adevărată „educație” progresistă, ostilă războiului rece și războaielor de cotropire cu atît mai vîrtos — omenirea cere ca libertatea și suveranitatea națională să fie respectate tuturor popoarelor. În concret, granițele Statelor Unite ale Americii nu se află și nu se apără în ... Taivan, care-i teritoriu chinez. De aceea, omenirea luptătoare pentru pace, de pretutindenea, cere cotropitorului — în Liban, în Iordania, în Pacific, în Algeria, peste tot — să se care acasă.

*

La împlinirea a 10 ani de la pornirea luptei organizate pentru pace, facem constatarea deosebit de îmbucurătoare că istoria n-a cunoscut încă o concentrare de forțe de amploarea aceleia a mișcării mondiale a partizanilor păcii.

... Dar nici atît de tare ca ea!

În repetate rînduri a oprit mîna care voia să dea foc lumii, să azvîrle omenirea în vîltoarea de văpăi și scrum a unui nou război. Și, mai presus de toate, a dat omului contemporan conștiința giganticei forțe pe care o reprezintă el dacă pășește umăr la umăr cu omenirea iubitoare de pace la apărarea civilizației, la conservarea și înfrumusețarea vieții, la salvarea noastră a tuturor.

Lupta pentru pace a dat sens existenței noastre — cel mai superior sens pe care l-a avut viața vreodată.

REDACTIA

ISTORIA TIMPURILOR VECHIULUI TESTAMENT: SOLOMON

Solomon e o figură pătrunzătoare. Personalitatea care a înfrunghiat atâtea calități a fost adoptată de mulți. Prin regina de Saba el devine — în legendă — monarh etiopian.¹ Incuscrut cu faraonii, se vorbește și în Egipt de un remarcabil rol al lui Solomon.² S-a creat un Solomon și în legendele arabe. Soliman al II-lea cel Mare, cel mai celebru dintre sultani, e o încorporare a spiritului lui Solomon.³ Prilej la apoteozarea lui Solomon va fi dat Coranul, care vorbește cu multă considerație de el. După Coran, Solomon e organ revelațional: „Noi (Dumnezeu) ne-am descoperit lui Solomon” — citim în sura 4, 161.⁴

În mitologia poporului nostru se pun în seama lui Solomon atâtea lucruri. Solomon e stăpînul spiritelor. Popularitatea lui o indică și termenii „a solomonii” (a supune puterii vrăjilor, a vrăji, a fermeca)⁵, solomonar⁶, solomonie.⁷ Se mai zice „înțelepciunea lui Solomon”, sau „judecata lui Solomon” despre o judecată vestită prin hotărîrea ei.⁸

„În astfel de aluzii se reflectă prestigiul de care s-a bucurat Solomon în Orientul antic și care s-a făcut ecoul generațiilor. Pînă

¹ În apocrifa: *Legendele lui Solomon*, cf. V. Tarnavschî, Introducere, 1928, p. 627. conf. III Imp. 4, 31—34; III Imp. 10, 1—10; II Cron 9, 1—9; Conf. Coran, sura 27, 22—45.

² Montet E.: *Histoire du peuple d'Israel*, Paris, 1926, p. 86.

³ Montet. o. c. p. 88.

⁴ Coranul, în rom. de S. O. Isopescu, 1912, p. 134.

⁵ Academia R. P. R. *Dicționarul limbii romine literare contemporane*. Vol. IV. București 1957, p. 171.

⁶ „Persoană care avea noțiuni de astronomie, știa să facă călindare, prevestea vremea, vrăjitor care citește în stele, și căruia i se atribuie puterea de a stăpîni ploile, furtunile, grindina”, conf. *Dicționarul limbii*, o. c. p. 171.

⁷ „O școală de farmece, sau o carte de farmece atribuită lui Solomon, cf. L. Șăineanu, *Dicționar universal*, ed. IV. Buc. 1922, p. 592.

⁸ Aluzie la III Imp. 3, 16—28.

azi, pelerinul care străbate Palestina rămîne surprins de faptul că tot ce e falnic și frumos se atribuie lui Solomon: zidiri, grădini, parcuri, rezervoare, apaducte, (tot atribuie arabul palestinian lui Solomon)⁹.

Imaginația poporului e simplă și sintetică, ea are totdeauna nevoie de un nume de care să lege toate amintirile lui. Așa s-a ajuns a se atribui lui Solomon orice piatră sculptată, ca și orice carte care tratează despre înțelepciune.¹⁰

Numele „Solomon” derivă de la un radical (șalom) care înseamnă pace, omul păcii, un fel de Irineu la greci, Mirislav la slavi, sau Friedrich la germani.

Solomon era un copil cînd s-a suit pe scaunul lui David, tatăl său (III Imp. 2, 12,); totuși, cît de îmbelșugat se adevăra vorba că „cel mai tînăr și mai mic poate fi acela asupra căruia se revărsă mai mult harul lui Dumnezeu”.¹¹ De fapt, luminoasa figură a lui Solomon se încadrează în acea categorie de oameni, care se dovediră neînfricați luptători pentru crearea unei noi ordine în lume,

De mic, Solomon era dibaci, evlavios, întreprinzător și om de largi perspective. Educația îi asigură micuțului Solomon o creștere aleasă, duh misionar și o entuziastă pornire pentru activitatea publică.

Solomon își inaugurează domnia într-o epocă de mari frămîntări. Profitînd de anii bătrîneții lui David, populațiile tributare se mișcă. Edomiții își redobîndesc libertatea, moabiții și amoniții se mișcă și ei. „Cu adevărat coroana lui David trebuia să apese greu pe capul lui Solomon”...¹². Tromul nu era deplin consolidat. Aderenții lui Adonia se agită, iar organizarea internă a statului nu mai putea întîrzia.

Solomon se puse pe lucru și îndată săvîrși opere remarcabile (pentru veacul al zcelea a. Hr.). El învie statul lui David de odinioară, dar într-o formă superioară, cum nu s-a mai întîlnit. Solomon devine în statul său un fel de mare preot. El face rugăciuni, citește din Sf. Scriptură, cheamă binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra poporului său, cu fiecare răsărit de soare. „Și s-a întărit împărăția lui Solomon”. Cu aceste cuvinte inaugurează cartea a

⁹ Mgr. Meignan, Salomon, Paris, 1890, p. 242.

¹⁰ Meignan, o. c. p. 243.

¹¹ N. Iorga, Cărți reprezentative., București 1924, p. 271.

¹² A. P. Lopuhin, Istoria biblică, tom. III, trad. Patr. Nicodim, Buc. 1945, p. 368.

III-a a Impăraților viața întru domnie a regelui Solomon (III Imp. 3, 1). Unitatea politică e în curînd consolidată. Solomon domnește peste toate triburile, el stăpînește toate regatele de la Eufrat și pînă în țara filisteilor și de la munții Libanului și pînă la hotarele Egiptului. Din punct de vedere administrativ statul îl organizează în 12 regiuni, avînd fiecare cîte un guvernator în frunte. Desăvîrșește organizația militară. Mărește numărul unităților, înzestrîndu-le cu un corp de gardă, cu viteji (gibborim) și infanterie. Urmînd exemplul marilor puteri, Babilonia și Persia, creează o unitate de cavalerie, cu un total de 12.000 combatanți și o înzestrează cu care de război, în număr de 1400 (III Imp. 4, 26). Fortifică centrele mai importante din punct de vedere strategic.

După ce împărăția s-a întărit în mîna lui Solomon, s-a căsătorit cu fiica faraonului contemporan, probabil Siamon, din dinastia a XXI.¹³

Mai tîrziu a clădit un palat propriu, numit „Casa fiicei faraonului” deoarece mîndria fetei lui faraon nu-i îngăduia să locuiască împreună cu celelalte femei ale lui Solomon”.¹⁴

A continuat opera tatălui său, fortificînd Ierusalimul.

În anul al IV-lea de domnie, cam pe la 968 a. Hr., Solomon începe zidirea templului din Ierusalim. Construirea începe primăvara, sezon potrivit pentru astfel de lucrări. Încheie o convenție comercială cu Hiram, regele Tirului, în baza căreia i se asigură materialul trebuincios și arhitecții necesari, în frunte cu meșterul Hiram. După 7 ani și jumătate templul fu terminat. Templul avea 60 de coți lungime, 20 de coți lățime și 30 de coți înălțime. Sfînta era de 40 de coți, iar sfînta sfintelor de 26 de coți lungime. Sfînta avea o înălțime de 20, iar sfînta sfintelor de 30 coți. Templul era construit din piatră cioplită, căptușită cu lemn de cedru. Acoperișul îl forma o platformă de marmoră. Sfînta avea o ușă largă din lemn de chiparos și ferestre cu gratii în partea de sus. În sfînta e așezat altarul tămîierii, din lemn îmbrăcat în aur, 10 sfeșnice cu cîte 7 candelă unul fiecare. Ele erau plasate cinci în dreapta, cinci în stînga încăperii. A mai plasat în sfînta 10 mese pentru pîini, aranjate în rînd cu cele 10 sfeșnice. În sfînta sfintelor se intra pe o ușă masivă din lemn de maslin. Acolo e așezat sicriul sau chivotul, cei doi heruvimi mari (de 10 coți înălțime) din lemn aurit.

¹³ Cl. Fillion, *Histoire d'Israel*, ... tom. II, Paris 1928, p. 26.

¹⁴ A. P. Lopuhin, o. c. p. 408.

De jur împrejurul templului erau camere pentru preoți și pentru materiale. Templul l-a încadrat în două curți, una, cea interioară, numită a preoților, era împrejmuită cu zid. În acest interior se află altarul sacrificiilor (20×20 coți), spălătorul preoților (cu un diametru de 10 coți), așezat pe 12 figurini imitând 12 bivoli. Era din aramă. Mai erau și alte 10 spălătoare mici.

Cealaltă curte, care împrejmua pe aceasta, era cea exterioară, sau a poporului. Intreaga construcție era aranjată în formă de terase. Ziduri masive cu contraforturi puternice susțineau clădirea.

Aici a fost întrebuințat nu numai brațul de muncă al unei țări întregi, ci la reușita planului contribuira și străinii. Numai populația neisrăilită a Canaanului a dat 50.000 de brațe de muncă și 3600 de îndrumători de construcție. În pădurile munților Liban, erau angajați 30.000 de muncitori calificați, pentru fasonarea lemnăriei necesare.

Templul a fost unul din monumentele cele mai celebre ale antichității;¹⁵ „fala puterii lui Israil, podoaba ochilor săi și dragostea sufletelor lor” — cum îi zicea profetul Ezechiel (24, 21).

Realizările lui Solomon au fost mari. A construit hambare, cazărmi, a zidit clădiri publice și palate, unele de toată frumusețea. Menționez casa de lemn din Liban, o clădire din 3 etaje cu câte 45 camere, cu o sală festivă. Apoi casa tronului, unde se acordau audiențele și unde se țineau judecățile. A zidit cetatea Milo în capitală și a întemeiat orașe ca Tadmor, adică falnicul Palmira, Elat și Gasiongaver, între Eufrat și Damasc.¹⁶ Vii avea multe. Cântarea Cântărilor (8, 11) menționează o vie în Baal-Hamon. Mai multe locuri ale V. T. vorbesc despre grădinile împăratului (Ier. 52, 7). Cântarea Cântărilor vorbește despre heleșteele din Hesbon, iar Neemia (2, 14) cunoaște un iaz al regelui (Ecl. 2, 4—8).

Poetul nu trăia izolat. Avea în jurul său puzderie de lume, robi și roabe, unii cumpărați pe bani, după obiceiul orientului, alții proveniți din oamenii casei, născuți din robii stăpînului. Numărul lor trebuie să fi fost mare, căci numai așa se explică existența lor, ca o clasă aparte, pînă tîrziu după veacul V, cînd fiii robilor lui Solomon erau 392 (Esdr. 2, 58).

¹⁵ N. Neaga, Orientări spre cooperarea în muncă în Sf. Scriptură, conferință ținută cu preoții la curs. de îndrumare în decursul an, 1957, ms. p. 4.

¹⁶ Lesetre H., Salomon, în: Dictionnaire de la Bible, tom. V, publ. de Vigouroux, Paris, 1926, col. 1391. Conf. Dr. V. Smigelschi, Istoria Legii vechi, I. Blaj, 1901, p. 424.

Aur și argint a strâns mult. Situația materială a regelui o înfățișează precis unele locuri biblice. Solomon avea 40.000 de stănoage pentru cai, 12.000 de cai de călărie, la masa regelui se consumau zilnic 10 boi grași, 100 oi, afară de vînat, căprioare și ciute și păsări îngrășate.....¹⁷.

Afară de aceea și-a permis și alte capricii. Pentru desfătarea sa avea cîntăreți și cîntărețe. Ce poțea putea cu orice preț să aibă, fiindcă renunțarea n-a făcut parte din viața sa.

Curtea regală era magnific organizată. Lux, viață de risipă, capricii costisitoare, etc.

Cu statele învecinate Solomon a încheiat alianțe, unele comerciale, altele de altă natură. Astfel vedem caravane întregi pornind din interes comercial și dezvoltînd întreprinderile statale.

Cu regele Hiram al Feniciei, raporturile deveniseră așa de strînse încît la urmă Solomon luă în căsătorie pe una din fiicele aceluia. Ei se însoțiră apoi pentru a înființa o flotilă pe Marea Roșie și a întreținut comerțul cu Arabia de sus și cu Egiptul. Introduce dreptul de import-export în stat. Păgînismul și politeismul introduse în țară pe de o parte, viața sa costisitoare și impozitele exagerate pe de altă parte, creaseră însă o atmosferă de nemulțumire și tentative de răscoală.

Ieroboam, un meșter zidar din Ierusalim, încearcă să grupeze în jurul său pe nemulțumiții din nordul țării. Tentativa fu înfrîntă și Ieroboam fu silit a se refugia în Egipt, așteptînd ocazia de a se întoarce ca rege al regatului dezbinat, de nord.

Niciodată Ieroboam n-a fost tras la răspundere pentru îndrăzneala de a fi voit să devină rege, nu numai pentru că Solomon n-a fost îndrăzneț în adevăratul înțeles al cuvîntului, ci pentru că el moare în mijlocul acestui haos general, în etate de 60 ani, după o domnie neîntreruptă de 40 de ani. A fost înmormîntat în Ierusalim, lângă David, părintele său.

Pe cît de glorioasă i-a fost domnia, pe atît de măreț acel monument de învățătură pe care ni l-a lăsat și care, cu tot dreptul, poate fi intitulat *trilogia lui Solomon*: *Eclesiastul*, *Proverbele* și *Cîntarea Cîntărilor*. Acestea sînt unele din cele mai caracteristice cărți ale Vechiului Testament.

Cîntarea Cîntărilor, tratează o chestiune veche și totdeauna nouă: iubirea. Tema o tratează sub formă de dialog. Rezultă din această lucrare că sînt juste aprecierile cronicarului (III Imp. 4,

¹⁷ N. Neaga, *Eclesiastul*, Sibiu, 1941, p. 14.

29) care scrie că: „a dat Dumnezeu lui Solomon înțelepciune și știință foarte mare, judecată și minte largă, cît nisipul de pe malul mării, de a fost înțelepciunea lui Solomon mai presus de înțelepciunea tuturor fiilor răsăritului și decît toată înțelepciunea Egiptului. El a fost înțelept și numele lui a fost în slavă la toate popoarele. Și veneau de la toate popoarele să asculte înțelepciunea lui Solomon, de la toți regii pămîntului, care auziseră de înțelepciunea lui...”.

Solomon nu era numai cel mai bogat și mai slăvit dintre regi după strălucirea exterioară a vieții lui, dar și cel mai înțelept. Intrecea pe toți contemporanii prin înțelepciunea sa, „adică prin acea bogăție duhovnicească care în persoana monarhului teocratic avea încă mai multă însemnătate decît strălucirea dinafară”.¹⁸

Cîntarea Cîntărilor este un imn în care se slăvește iubirea curată, neprihănită, adevărata iubire. Solomon considera iubirea ca cea mai curată, cea mai încîntătoare dintre toate bunurile omului. Despre această iubire spune că e tare ca moartea (C.C. 8, 6).

Preocupîndu-te această lucrare numai din punct de vedere literar, tendința Cîntării Cîntărilor ar fi statornicie în dragoste, fidelitate conjugală, superioritatea monogamiei față de alte forme de căsătorie.¹⁹

Cîntarea Cîntărilor are însă un sens mai înalt. Ea descrie iubirea dintre Dumnezeu și om. Iubirea dintre miri e tipul iubirii sfinte. De aceea *Origen* zice că „această carte trebuie înțeleasă în sensul uniunii Bisericii cu Hristos”,²⁰ iar Sf. Vasile, că „descrie uniunea mirelui cu mireasa, adică intimitatea sufletului cu Cuvîntul lui Dumnezeu”²¹. Prin mireasa din Cîntarea Cîntărilor, *Teodoret* înțelege Biserica, prin mire pe Hristos.²² Alegoriști sînt și fer. Ieronim²³ și fer. Augustin.²⁴

Pentru a evidenția acest adevăr, adică pentru a arăta cum trebuie să fie legătura dintre Dumnezeu și om dacă nu este, autorul folosește frumoase comparații din natură și din viață. Cerul cu stelele, cîmpul cu florile, pădurea și umbra-i deasă, dau poemului drăgălășenie și frumusețe neîntrecută de altă carte. Nici

¹⁸ Lopuhin, o. c. p. 410.

¹⁹ N. Neaga, Cîntarea Cîntărilor, Sibiu, 1931, p. 4.

²⁰ Cîntarea Cîntărilor, M. G. Omil. I. tom. 13, col. 37.

²¹ In Princip. Prov. M. G., tom. 31, col. 388.

²² In Cînt. Prolog, M. G. tom. 81, vol. 24.

²³ In Cînt. Prolog, M. L. tom. 22, col. 547.

²⁴ In Cînt. Prolog, M. L. tom. 41, col. 556.

o carte nu are asemănări mai frumoase, țesute cu istețime de autorul inspirat. Ici prinde trăsătura esențială a primăverii, colo face legătura cu codrul.

Imaginea oilor care se odihnesc, a viei înflorite sau a câprioarei gonind cu sprinteneala vîntului, sînt o serie de priveliști la care autorul recurge pentru a mări dinamismul ideii. Ființele care nu cuvîntă, ca și florile în care Dumnezeu a pus atîtea minunate însușiri, nu biruiesc, nici unele nici altele, să-l slăvească pe stăpînul lor, omul. Poate că Dumnezeu a hotărît grai dulce și slobod lui Solomon pentru ca adevărul pe care-l cunoaște să-l arate cu toată bogăția podoabelor, și celor care vor veni după dînsul.

„Scăldînd scenele descrise în razele unui soare voios, în lunci smălțuite cu verdeață zglobie de primăvară, într-un anotimp în care toată natura respiră dragoste, autorul Solomon se situiază pe culmi, de unde e posibil să întrezărești și iubirea cea absolută”.²⁵

A doua, o altă lucrare memorabilă a lui Solomon, este *Eclesiastul*. În cele 12 capitole ale cărții autorul își pune întrebarea: Există fericire? Unde este a se căuta? În ce constă? Care-i valoarea reală a lucrurilor omenești și care-i aportul omului la mărirea gradului de fericire al fraților săi?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, fără de sfîrșit, autorul îngrămădește idei peste idei, pierzîndu-se în marea de gînduri, sublime fără îndoială. Pesimist uneori, bucuros de viață alteori, Solomon construiește o filozofie biblică unică în felul ei. E interesant a cunoaște concepțiile despre viață ale omului care n-a cunoscut ce e foamea, ce e frigul, disprețul și în genere greutățile vieții. Dimpotrivă ca om înțelept, puternic și temut, frumos și bogat, a încercat tot felul de poște și bunătăți, avînd împrejurările favorabile să și le permită. Concepțiile cărții le rezumăm, în general, în următoarele: Nu numai a mîncă, a bea și a dormi e o necesitate inerentă vieții corporale, ci și prețuirea muncii, a sănătății, a vigoarei, practicarea binelui și a dreptății ca și trăirea virtuților. După *Eclesiast* noțiunea fericirii include ideea de muncă: „Pînă seara nu odihni mîna ta” (Ecl. 11, 6). Truda de peste zi îi face omului plăcut somnul. Munca satisface o dorință legitimă a omului, de aceea zice „să te bucuri de munca ta, e un dar de la Dumnezeu” (Ecl. 5, 8). Nu e lipsit Solomon nici de ideea unei cooperări în muncă: „Mai fericiți sînt doi laolaltă decît unul fiindcă au răsplată bună pentru munca lor” (Ecl. 4, 9). Un avantaj al coo-

²⁵ N. Neaga, *Cîntarea Cîntărilor*, p. 23.

perării în muncă este „răsplata bună”, adică succesul mai sigur și bucuria mai mare.

Dragostea de viață și optimismul în orice împrejurare a vieții le accentuează la orice ocazie Solomon: „Mi-am dat cu socoteala că nu ești fericit decât să te bucuri și să trăiești bine în timpul vieții tale”... A trăi bine înseamnă a face înțeleaptă întrebuințare de bunurile materiale pentru satisfacerea trebuințelor corporale. Dar întrucât Solomon nu pune niciodată plăcerile trupești mai presus de bucuriile sufletești expresia „a trăi bine” include și trăirea în virtute.

Oricât de lungă ar fi viața este totuși scurtă în raport cu veșnicia, de aceea omul să caute a-și face plăcută viața. „Nu se cade omului să fie un solitar îngândurat și melancolic, mai potrivit este, structurii lui sufletești, seninătatea și voioșia, care-l fac sociabil. Oricât de grea ar fi viața, pesimismul nu-i dă omului vreo speranță. De altcum toate sfârșesc: tinerețe, veselie ca și întristare, glorie și cucerire, avere și neavere, sînt suflare de vînt. Lucrul cuvenit oricărui om este trăirea în virtute. Numai ridicîndu-se deasupra micilor socotinți omenești omul apucă pe calea desăvîrșirii. Desăvîrșirea prin credință implică omului deplinătate, care ne revine nouă oamenilor și care dă sens și frumusețe vieții.”²⁶

De nu mai puțină importanță este cartea Proverbelor. Nu există latură socială, nu există acțiune a omului pe care Solomon să n-o încălzească cu razele calde ale luminii sale. Scrierea are o valoare socială netăgăduită. El afirmă, în cele 31 de capitole ale ei, că fericirea este rezervată acelor care au o atitudine corectă în viață. Munca nu trebuie să fie o sarcină omorîtoare ci un fel de plăcere a vieții. Pentru a îndulci raporturile sociale ivite între oameni din cauza împărțirii inegale a proprietății, Proverbele nu încetează a aminti că pămîntul e al lui Dumnezeu, iar omul îl are numai în folosință. Munca dă dreptul la cîștig. Proverbele recomandă un cîștig de pe urma muncii, combate însă toate întreprinderile economice și sociale care se sprijină pe proprietatea particulară ca suprem scop al vieții; „Un nume bun este mai de dorit decât o bogăție mare, a fi iubit prețuiește mai mult decât argintul și aurul”. Un loc de frunte îl acordă familiei. Femeia fecioară, soția și mama iubitoare de copii, crescuți în viață curată, este femeia slăvită: „Casa și averea o primim de la părinți,

²⁶ N. Neaga, Dragostea de viață în cartea Ecclesiastul. Mitropolia Banatului, An. VII, nr. 7—9; 1957, p. 33.

de la Dumnezeu ne vine însă o femeie înțeleaptă". Față cu fetele fecioare trebuie să ai o atitudine de frate.

Proverbele prețuiesc după cuviință marile virtuți și înșiră între ele întâi dreptatea, răbdarea, împreună stăpînirea de sine și mila, îndurarea și dragostea.

Tradiția atribuie, între altele și doi din psalmi lui Solomon. Ex. ps. 71 și 126 (în textul ebraic 72 și 127). Ps. 71 e dogmatic. El descrie pe Dumnezeu în calitate de judecător universal și drept. Ps. 126 e un psalm al treptelor. El exprimă ideea că nu există nici o lucrare a omului în care să nu se simtă mîna lui Dumnezeu. „Providența dumnezeiască se întinde la toate lucrurile din lume, de la cel mai mare pînă la cel mai mic”.²⁷

Acest adevăr se exprimă în ziceri proverbiale: „Dacă Domnul nu zidește casă în zadar se ostenesc cei ce zidesc, dacă Dumnezeu n-ar păzi cetatea în zadar ar priveghea cei ce păzesc” (Ps. 126, 1—2).

De persoana regelui Solomon se leagă cu mult avînt și ideea mesianică. Menționăm doar un singur text, pe care examinîndu-l, mai de aproape, putem constata rolul acestui monarh în istoria evoluției ideii mesianice. Sînt cuvintele: „Voi întări scaunul împărăției tale peste Israil în veci, precum am vorbit către David, tatăl tău, cînd am zis: nu va lipsi niciodată bărbat de pe tronul lui Israil.....” (III Imp. 9, 5).

Scaunul, adică tronul împărăției, va fi totdeauna ocupat. Făgăduința s-a făcut altădată lui David, aici avem o reînnoire a promisiunii, către Solomon. În conformitate cu acest text nu va lipsi niciodată domnitor din vița regală a lui Solomon. Dacă Solomon e trecător, dinastia lui e însă eternă, cum eternă va fi și împărăția viitoare. Împărăția aceasta va dăinui de-a pururi, căci printr-un urmaș celebru veșnicia îi este garantată. Iată că, printr-un determinism dorit de legile eterne, regele cel minunat, Mesia, este un descendent înrudit trupestă cu înțeleptul Solomon.

În Noul Testament această făgăduință se leagă în așa fel de evenimentele descrise la Luca (1, 42—43) încît se vede clar că-i vorba despre realizarea împărăției care nu se poate mîrgini politicește.²⁸

Astfel prin Solomon, acest sol de vești bune, care nu cunoștea pe nimeni altul mai mare decît pe Dumnezeu, se aduce știrea

²⁷ Andruțsos Hr., *Dogmatica Bisericii Ortodoxe* p. 131.

²⁸ Neaga N., *Hristos în Vechiul Testament*, Sibiu 1944, p. 28.

că se apropie epoca pentru făurirea împărăției păcii universale și veșnice.

Care este atitudinea lui Solomon față de problema păcii este iarăși un punct de vedere important.

Cel dintâi text (Prov. 3, 2), din categoria acestora, conține ideea că dacă păstrezi poruncile și trăiești în conformitate cu voia lui Dumnezeu vei avea parte de mulțumire, stare bună, viață fără de griji căci „pacea ți le va aduce ție”.

Pacea e un element constructiv și absolut necesar pentru progres. Aceasta rezultă și din Prov. 3, 17: „Căile ei sînt plăcute și toate cărările ei sînt cu pace”.

O prețioasă contribuție la ideea de pace aduce Prov. 12, 20. Pacea înseamnă că în sufletul celui ce o are nu există conflicte și disarmonii, nu există contradicții cu firea proprie și cu semenii: „Vicleșug este în inima făuritorilor de război iar la făcătorii de pace este bucurie”.

Intr-o serie de antiteze, plîns, rîs, dragoste și ură, război și pace, Solomon caracterizează zbuciumul omului (Ecl. 2, 8), și învață că nimic nu este de durată veșnică în această lume, unde apare războiul dispare pacea și unde își face loc ura se stinge dragostea.

În Cîntarea Cîntărilor 8, 10 mireasa (Ierusalimul=Israel) a devenit în ochii lui Dumnezeu „o citadelă a păcii”.²⁹ Aceasta înseamnă că pacea este o putere tare ca piatra, care intră în alcătuirea unei cetăți invincibile.

În Prov. 14, 27 pacea este elementul care face tare pe om. Cu adevărat e pacea adăpost și acoperiș de rele pentru om „căci omul mînios ațîță gîlcevi, cel pașnic potolește ura” (Prov. 15, 18). El judecă că numai într-un climat al păcii se poate găsi viața fericită.

Pacea este cheagul înfrățirii și elementul de ordine în familie și în societate. În acest sens scrie: „Mai bine o bucată de pîine în pace, decît o casă plină de bunătăți și cu ceartă” (Prov. 17, 1).

După Prov. 12, 20 pacea e o valoare supremă a omului. Ea îi face plăcută viața și-i este un izvor de bucurii. De aceea o recomandă Solomon ca vrednică și de dorit: „Cei ce voiesc pacea se vor veseli” (12, 20), adică poți coborî pe pămînt un cer în acele ceasuri în care trăiești în pace.

Ideea de pace se exprimă și prin contrast, în o mulțime de texte. Astfel zicerea proverbială: „Mai bine să locuiești într-un

²⁹ Jouon P., *Cantique de Cantiques*, Paris 1904, p. 324.

ungher decît într-o casă mare c-o femeie certăreață. Prov. 21, 9 are un caracter general. Adică, mai bine să te bată vîntul și să tremuri noaptea de frig decît să locuiești într-un apartament confortabil dar lipsit de o atmosferă pașnică.

Mare a rămas Solomon nu numai prin predicarea păcii, preocuparea de realizarea păcii a însoțit întotdeauna preocupările sale. Astfel convins că pacea ușurează relațiile externe și întărește unitatea sufletească între popoare, îndată ce a putut a încheiat pacte ale păcii cu statele învecinate. Din aceste simțăminte a răsărit pactul cu Hiram, regele Feniciei. Cronicarul zice: „Între Solomon și Hiram a fost pace și au încheiat legămînt între dînșii (III Imp. 5, 12). Solomon a prooveduit și prin fapte necesitatea înfrățirii oamenilor pe calea păcii, a devenit adevăratul prototip al regelui dumnezeiesc al păcii”.³⁰

Iată pentru ce iubim pe Solomon: pentru că a fost omul păcii într-o vreme cînd oamenii într-adevăr se urau, organ revelațional și reprezentant al spiritului universal.

Invățătura strînsă în scrierile sale e așa de importantă încît, cu tot dreptul, Solomon poate fi socotit între precursorii preocupați de crearea unei noi ordine morale.

Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA

³⁰ Lopuhin, o. c. p. 454.

„BISERICA BIRUINȚEI DIN CIBUL SUFERINȚEI“

Satul Cib (raionul Alba — regiunea Hunedoara) este o așezare moștească situată la sud de Zlatna, între dealuri cu codri seculari și pîraie cristaline. Două văi, Susenari și Perțeasca, ce se întîlnesc în mijlocul satului, formează Valea Cibului, care curge apoi spre Geoagiul de jos și Mureș. Cu vremea satul s-a întins, formînd un cătun în defileul sau „cheia” deschisă spre sud de Valea Cibului, între niște impunătoare și sălbatice stînci de calcar, cătun cunoscut sub numele de Cib-Chei (sau Cheile Cibului).

În vastul hotar al acestui sat s-au aflat urme de așezări străvechi, mai ales romane (monete, urne, cioburi de vase, altare de cult, ș. a. m. d.). Actualul nume de Cib pare a fi el însuși un nume roman, (de la *cibus-i* = tot ce poate servi ca hrană, momeală, sau alt cuvînt din familia acestuia). De altfel, de acum două mii de ani, cibarii încă păstrează portul străbunilor daci. Dar, din păcate, ne lipsesc date și orice alte relații sau urme despre trecutul așezării din perioada romană, pînă pe la 1700. De atunci înapoi, știrile documentare sînt mai numeroase și mai vrednice de crezare, legîndu-se în special de viața religioasă a satului. Multe din aceste cunoștințe sînt importante nu numai pentru o documentare de interes local, ci și pentru istoria bisericească a romînilor ardeleni.

După cunoștințele ce le avem pînă astăzi, în secolul 18 erau în Cib (sat și cătun) două biserițe de lemn. Prima era pe „Dealul Bisericii”, la confluența văilor Susenari cu Perțeasca, ceva mai sus de actuala biserică din piatră, care pe la 1820 i-a luat locul. Se cunoaște încă locul — marcat cu o cruce (ruptă) de piatră — unde a fost prestolul. Această biserică tot timpul a fost ortodoxă. A doua era sub „Piatra Chiliei”. Pînă pe la anul 1820 slujeau aci niște călugări. Biserica a dăinuit pînă la 1874 cînd s-a clădit una nouă, din piatră, spre nord-vest de locul unde era situată cea veche. Se vede și azi fundamentul bisericii vechi, loc de pioasă aducere aminte, unde credincioșii își pleacă genunchii cu evlavie. Această biserică a fost cînd unită, cînd ortodoxă.

Între anii 1928—30, s-a clădit pe terenul dintre cele două biserici pomenite, încă una, astăzi revenită.

Și acum, să schițăm cîte ceva din trecutul fiecărei biserici, în special din a celei din Chei, care a fost botezată: „Biserica biruinței, din Cheiul suferinței”.

1. Nu știm, deocamdată, lucruri deosebite despre vechea biserică din Cib-sat. O însemnare pe coperta unei matricole a cununărilor de la această biserică (aflătoare în muzeul din Cib sub nr. 104/IV spune: ... (?) ...zile, Aprilie, am primit... (proto) ...colul acesta. Anul 1812. Aron Olea, Paroh Neunit”. După această matricolă, dăm seria preoților care au slujit la altarul ei, în secolul trecut: *Aron Olea*, 1812 (probabil mai de mult) — 1828; sub acesta s-a zidit actuala biserică. — *Deonisie; Avram Kăliman*, 1829. — *Teodor Olea* (fiul lui Aron, căsătorit la 7 sept. 1827 cu Raveca, fata Pr. Aron din Sărăcsău), 1830—1851, care introduce alfabetul latin în 1844; după 1851, a servit numai în lipsa altor preoți, sau la ceremonii festive, pînă prin deceniul 9 (al sec. trecut) cînd a răposat (rămînînd văduv cu mulți copii) și ajungînd în strîmtorare materială, a fost obligat să se îngrijească de gospodărie și familie. Se spune că în 1854, după ce fusese citat de 3 ori să dea seamă de învinuirea de recăsătorire, și neprezentîndu-se, a fost dus cu sila și i s-a ras barba în fața episcopului Andrei Șaguna”. (Circ. Nr. cons. 4/1854) în Sibiu. — *Anghel Kosteia*, 1851. — *Iosif*, 1852. *Aron Kosteia*, 1853—1872. — *Nicolae Kosteia, P. Hanches, administratori* 1872—1876. — *Iosif Costea*, 1877—19.. (protocolul se încheie cu a. 1897).

2. La biserica din cătunul Chei vom zăbovi mai mult, date fiind marile frămîntări petrecute aici.

Pe la anul 1733, erau preoți aci Ioan și P. Dancu, biserica avînd 87 credincioși și casă parohială cu ceva avere. S-au aflat antimise din vremea Episcopilor I. Inocențiu Micu-Clain (din 1733) și Petru Pavel Aaron (din 1752).

Mișcarea Cuviosului Sofronie a găsit aderenți și în Cib. În fruntea acestora se afla protopopul Ioan Popovici, care după ce a avut reședința protopopească în Cib, trece la scaunul protopopesesc din Hondol și ajunge apoi vicar general al eparhei ort. rom. din Ardeal. Acest protopop, Ioan Popovici, a însemnat pe marginea unei cărți religioase (ajunsă în fondul bibliotecii fostei mitropolii a Blăjului): „Cînd s-au lăpădat Sfînta Unire din toată țara Ardealului, au fost anii 1760”. Deci atunci s-a lăpădat uniația și în Cib. Abia în 1826 apare iarăși această parohie „unită”.

Preotul ort. Aron Olea, de care am pomenit mai sus, a avut 2 fii pregătiți pentru preoție: pe Teodor, care i-a urmat în slujbă, și pe Aron, care trecînd la „unire” s-a făcut preot în cătun, și-l întîlnim între 1826—1846, sub numele de Aron Olea, alias Popovici. În cursul pastorației lui, parohia a fost vizitată de episcopul I. Lemeni. (Urmașii acestui preot au donat muzeului din Cib un scaun din lemn, pe care tradiția spune că ar fi odihnit, în casa preotului Aron Olea-Popovici, ep. Lemeni; e simplu, ca vremile și oamenii de atunci!).

Între 1847—1882, a fost paroh *Petru Popovici*, fiul lui Aron Olea-Popovici, sub care s-a zidit noua biserică. A urmat adm. paroh. N. Paladi (—1882); apoi *Nicolae Popovici* (1882—1918), fiul lui Petru. După 1918, timp de 10 ani, s-au perindat 8 preoți în această parohie.

Am văzut că această biserică a fost cînd ortodoxă, cînd unită. S-a mai putut vedea că la cele două biserici ale Cibului în secolul trecut, majoritatea preoților, inclusiv — și mai ales uniții —, au fost din aceeași obîrșie de familie preotească ortodoxă, fiind înrudiți prin sînge și credință, moștenind din tată în fiu preoția în leagănul de baștină. La acestea, adăugîndu-se faptul că majoritatea romînilor erau ortodocși aici și în jur, ba mai mult, aceștia nutreau față de frații lor uniți o mai mare îngăduință și înțelegere, este explicabil faptul că pînă în anul 1924 poporul nu făcea deosebire între uniți și ortodocși, iar preoții celor două confesiuni săvîrșeau împreună de multe ori sfintele slujbe.

Nu e lipsit de interes, în această ordine de idei, să dăm aici cîteva date statistice, după însăși șematismele unite (de Lugoj), pentru a vedea diferența numerică între uniți și ortodocși în Cib și filiile sale:

Indicatori	Numărul sufletelor:												Observ.
	Ortodocși			Uniți			Rom. Cat.			Alte culte			
	După datele publicate în anii:												
	1877	1891	1903	1877	1891	1903	1877	1891	1903	1877	1891	1903	
Cib	576	655	622	273	191	208	—	—	—	—	2	—	
Fili =	—	—	—										
Almașul Mare	1415	1578	1330	—	—	41	106	—	1	30	20		
Glod	?	?	410	?	?	2	?	?	—	?	?	6	
Băcila	305	283	302	15	—	3	—	—	—	5	7	8	
Total	—	—	2664	—	—	217	—	—	—	—	—	34	

Trebuie să facem însă observarea că, în cele 4 localități asupra cărora ne-am oprit aici (Cib-sat și cătun, Almașul Mare, Glod și Băcîia), erau următoarele biserici: *Ortodoxe*: Almaș 2, Glod 1, Cib 1 și Băcîia 1; *unite*: Chei 1; rom. cat. sau alte culte — nimic.

Biserica din Chei rămăsese orfană de preot stabil din 1918. În 1924, Cheienii au cerut insistent neuitatului mitropolit Nicoale Bălan al Ardealului, primirea lor, cu biserica și averea, în sînul Bisericii Ortodoxe, lucru îndeplinit cu părintească dragoste și grijă.

Dar parcă s-au dezlănțuit atunci toate relele stihii ale acestei lumi! Episcopia unită a Lugojului, păgubașa, a intentat proces Mitropoliei de la Sibiu, pe care l-a dus din instanță în instanță timp de 19 ani, pînă cînd în 1943 „legea” vremii aceleia a redat biserica și averea ei „uniților”. Însă ea n-a putut reda sufletele, care au rămas legate de Ortodoxie, răbdînd decepția de moment, pînă la victoria dreptății din 1948. După 1924, aici s-au stricat bunele relații între clericii și credincioșii uniți și ortodocși, ducîndu-se o dureroasă luptă confesională cu repercursiuni în viața socială a satului.

3. Am amintit mai sus că între 1928—1930 s-a clădit o a treia biserică în Cib.

În 1928 fusese hirotonit preot pentru mîna de credincioși rămași uniți în Cib, după trecerea în masă la Ortodoxie din 1924, strănepotul în linie directă al preotului Teodor Olea, anume Sabin P. Olea, „convertit” la „unire”, sub care se clădi numita biserică. Providența divină avea să reînvie tradiția biseculară de preoți de baștină în Cib, din familia Olea și mai mult, să se făurească în zilele aceluiasi paroh, visul demn de învidiat, pentru care s-au jertfit și la care au visat înaintașii două secole și jumătate: refacerea unității noastre bisericesti.

Această biserică, așezată în centrul satului, impune nu numai prin arhitectura ei, care întrece toate bisericile din jur, dar și prin bogăția podoabelor dinăuntru, între care multe picturi ale păr. Sabin Olea.

Cu trudă și zel exemplar, acest preot a păstorit aci vreme de 29 de ani. Din dragostea față de istoria acestui popor, același paroh, cu jertfe personale, a pus bazele unui muzeu moșesc, recunoscut de Stat, sub numele de Muzeul „Sabin Olea”-Cib, care posedă peste 1.500 obiecte înregistrate (arheologie, istorie medie-modernă, știință, etnografie, culte religioase, numismatică, etc.), unele fiind de o mare importanță.

Așa se face că, după ce în 1948, încet și cumpătat, dar sigur și neșovăielnic ca în toate acțiunile sale, a revenit la biserica străbună preotul Sabin Olea, în fruntea turmei sale. Un an mai târziu a fost cerut de popor și confirmat de autoritatea bisericească primul paroh unic al Cibului, pentru toți credincioșii de la cele trei biserici. S-a împlinit astfel nu numai dorința înaintașilor, dar și voia lui Hristos de a fi numai o credință, numai o turmă și numai un păstor.

Iar astăzi, și aici ca și în alte părți ale Ardealului, se constată mai mult ca ori și când „cît este de bine și de frumos a locui frații împreună” (Psalm 132, 1). Căci azi, în Cib, nu mai există decît romîni ortodocși. Iată puterea „unirii” reale, a credinței adevărate și a iubirii de Dumnezeu și de oameni.

*

Am înserat cele de mai sus nu pentru a da o „cronică locală”, sau de „familie”, nici pentru a arunca „suspecte umbre” sau „deşarte laude”, ci pentru a arăta realitățile dureroase de altădată și cele bune și chiar neașteptat de fericite, care se-nîlnesc azi în Cib.

Inchei, dorind ca în toate parohiile să fie unificarea și progresele din Cib, iar pe singuraticii șovăielnici îi invit la fața locului prin cuvintele biblice: „Vino și vezi” și întorcîndu-se la casele lor, îi îndemn a se năzui așijderea celor din Cibul biruinții.

VALER OLEA

PETRU MAIOR

PRECURSOR AL UNIFICĂRII BISERICEȘTI A ROMÎNILOR DIN ARDEAL

În anul 1774 ocîrmuirea Bisericii unite din Ardeal trimitea la Roma, la învățătură, doi tineri de nădejde: Petru Maior (1753) și Gheorghe Șincai (1754—1816). În aceeași vreme se pregătea la Viena talentatul lor prieten, ceva mai vîrstnic, Samuil Micu-Clain (1745—1806). Toți trei aveau poruncă de-acasă să studieze teologia și filozofia, primii doi la Institutul „De propaganda fide”, iar celălalt la Institutul „Sfînta Varvara”.¹

De carte s-au ținut mai cu osîrdie decît erau așteptările și prevederile regulamentare ale amintitelor școli papale, căci toți trei au făcut cercetări sînguincioase privitoare la istoria romînilor în Dacia, scormonind arhivele și bibliotecile romane și vieneze în căutarea de documente referitoare la trecutul poporului nostru. Pe de altă parte, au învățat să cunoască papalitatea — istoria, instituțiile și acțiunea ei în lume — și s-o prețuiască la ade-vărata ei valoare.

Ceea ce i-a călăuzit pe acești tineri „studioși” în cercetările lor au fost dragostea de popor și dragostea de adevăr. Toți trei au fost niște entuziaști harnici și serioși, melipsiți în unele pri-vințe de anumite trăsături romanțioase.

Mijloacele de care s-au servit spre a-și ajunge scopul au fost istoria, filologia și teologia. Analiza documentelor istorice i-a aju-tat să demonstreze originea strălucită a poporului romîn, afir-

¹ Episcopul Ioan Inocențiu Micu-Clain (nu „mitropolit”, cum apare la Acad. G. Călinescu: *Istoria literaturii romîne de la origini pînă în prezent*. București 1941, p. 68), printr-un schimb de domenii, a primit de la împăratul Carol VI tîrgul și teri-toriul Blajului, cu dreptul de-a întemeia o mănăstire și un seminar și a trimite la Roma, la colegiul De Propaganda Fide, trei teologi anual. Intîii școlari trimiși la Roma nu s-au ilustrat. Seminarul din Blaj se deschisese în 1754. În 1766 se înfiin-țară două burse pentru romîni și la colegiul Pazmanyán din Viena, iar în 1774 li se deschisese și colegiul Sf. Varvara, tot de-acolo. „În fond trebui să treacă aproape un secol de la unire ca să se vadă urmări mai cu miez pentru literatură”. G. Călinescu: *O. c.* p. 68.

mîndu-i obîrșia daco-romană și continuitatea neîntreruptă pe pămîntul țării noastre, împotriva susținerilor unor istoriografi unilaterali și pătimași cărora „nu le era greață a minți”, cum avea să spună Petru Maior.

Studiul filologiei le-a înlesnit demonstrarea și apărarea latinității limbii romîne — de asemenea violent contestată de aceiași istoriografi subiectivi și nefavorabili nouă — afirmînd că limba noastră este continuarea firească a graiului latin rustic, popular.²

În sfîrșit, studiul teologiei i-a întărit în convingerea că adevărul credinței creștine a fost păstrat nealterat de nici un adaos sau corectură omenească în învățătura și practica Bisericii Ortodoxe răsăritene.

Mai ales din ostenelele devotate ale acestei strălucite trinități blăjene — Samuil Micu-Clain, Petru Maior și Gheorghe Șincai — s-a încheiat crezul științific, național și bisericesc al renumitului curent cărturăresc cunoscut îndeobște sub numele de „Curentul latinist”, sau „Școala ardeleană”. Aprinsa și statornica lor dragoste de neam i-a dus pe latiniștii Școalei ardeleni, în unele privințe, la susțineri exagerate, romanțioase, pe care critica științifică a trebuit să le tempereze și să le așeze în făgașul istoriei obiective.³ Dar din truda lor cărturărească, serioasă și tenace, a rămas valabilă convingerea că noi nu sîntem un popor de lepădat, cu origine incertă, cu dezvoltare istorică dubioasă. De-aci concluzia, pe care o trăgeau latiniștii, în sfînta lor înfierbîntare patriotică: să nu ne facem de ocară, să nu ne lăsăm umiliți și dezbinați.

Convingerile pentru care a luptat Școala ardeleană nu erau noi. „Și descendența romană și exagerarea cu puritatea sîngelui roman și latinitatea limbii romîne fuseseră accentuate în chip lămurit de către scriitorii moldoveni și munteni ai veacului XVII. Chiar și stăruința de-a introduce alfabetul latin în locul celui cirilic a avut un precedent în veacul XVI: cu 210 ani înainte de apariția gramaticii lui Micu—Șincai la Viena⁴ (1780) s-a tipărit

² „... Petru Maior, spre deosebire de Samuil Clain și Șincai, crede limba romînă derivată nu din latina clasică ci din cea vulgară, pînă într-acolo încît, vorbind „oblu” să susțină că „limba romînească e mama limbei ciei latinești”. G. Călinescu: O. c. p. 69.

³ Observația aceasta privește mai ales concepția lor lingvistică. La ei se constată „o transcripție etimologică”. Ba mai mult: „o silnicire a limbii în sens latin”. „Două tendințe se observă la filologii ardeleni cu privire la lexic: de a dovedi cu orice chip că majoritatea cuvintelor sînt de origine latină și de a înlătura tot ceea ce li se părea rămășiță din graiul „varvarelor ghinte”. G. Călinescu: O. c. p. 69.

⁴ Înaintea căreia — la 1779 — tot el a tipărit la Viena, cu litere latine, o „Carte de rogacioni pentru evlavlia homului chrestin”. G. Călinescu: O. c. p. 69

— în timpul episcopului Pavel din Turdaș (1569—1576). — o Psaltire românească cu litere latine și, în veacul XVII, un Catehism — cel tipărit la 1648 cu cheltuiala principelui de mai târziu Acațiu Barcsai. Nou era însă felul de luptă ofensivă neînduplecată împotriva oricui ar fi rostit un cuvânt de micșorare a virtuților neamului nostru. Nou era avântul irezistibil al acestor fii de preoți și de țărani. Nouă era îndrăzneala lor de a trage numai-decît toate concluziile de ordin practic... din concepțiile lor științifice privitoare la originea neamului și a limbii române, coborîndu-le din înălțimea senină și rece a teoriilor în arena luptelor de revendicare a drepturilor naționale-politice.”⁵ Aceste constatări tindeau la spulberarea odioasei „robii veșnice” (mera et perpetua servitute), la care clasele conducătoare ale vremii condamnaseră poporul de țărani autohtoni, prin măsurile și legiurile asupra care le-au ticluit și aplicat împotriva lor cu o cruzime tipic feudală.

Pe de altă parte, corifeii Școalei ardeleni au denunțat, înfierat și biciuit fără cruțare pe cei ce au sfîrtecat unitatea sufletească a romînilor din Ardeal, dezbinîndu-mă din punct de vedere bisericesc. Școlile papale prin care au trecut nu le-au putut devia sau înnăbuși simțirea românească. Manifestarea acestei simțiri face farmecul personalităților lor, iar operei create de ei — cu toate imperfecțiunile și exagerările pe care le conține — îi conferă rang și valoare de avuție națională.

În cercetările lor istorice și filologice, cei trei corifei ai Școalei ardeleni s-au întîlnit și cu actul dezbinării bisericești de la 1698—1700. Întîlnirea aceasta le-a trezit simțăminte de neplăcere și i-a determinat să ia față de urzitorii aceluia act o atitudine critică vădit și ireductibil ostilă. Biserica unită se aștepta să aibă în fiecare din ei un element de sprijin în acțiunea de prozelitism printre romînii ortodocși ardeleni. Dar n-a fost așa. Tocmai de aceea, ocîrmuirea acelei biserici i-a supus unor măsuri disciplinare care au luat uneori proporții de persecuție înverșunată.

În miezul preocupărilor noastre cade, de astă dată, Petru Maior. Cleric unit, ca teolog a fost ortodox. Și-a iubit biserica și a slujit-o cu devotament, dar convingerile sale erau altele decît cele impuse de apartenența confesională și identice cu ale creștinătății ortodoxe răsăritene. Din această pricină ne-am luat voie

⁵ I. Lupaș: Studii, conferințe și comunicări istorice. Vol. III. Sibiu 1941, p. 79.

să rînduim profilul lui teologic în galeria acestei rubrici cu destinație specială, limitată.

Biografia lui Petru Maior este cît se poate de simplă. S-a născut în anul 1753 (după alții, pe la 1760)⁶ în Căpușul de Cîmpie. A învățat filozofie și istorie la Roma (în anii 1774-79) și drept canonic la Viena (în 1779—80). Inapoiat în țară, a funcționat ca profesor de logică, metafizică și drept natural la școlile din Blaj (între anii 1780—84). A intrat apoi în administrația bisericească, devenind protopop la Reghin (1784). Prigonit de ai săi și mai ales de episcopul Ioan Bob, a luat drumul pribegiei, săvîrșindu-se din viață la Buda, în 14 februarie 1821. Mormîntul lui nu se cunoaște, așa că acum, cînd au amuțit patimile care l-au izgonit din Ardeal, zadarnic am vrea să-i aprindem la căpătîi o candelă a recunoștinței noastre creștinești și romînești.

*

Cea mai mare parte a lucrărilor lui Șincai și Samuil Micu-Clain a rămas în manuscris. Petru Maior a fost mai norocos decît acești doi ortaci ai săi de convingeri și de luptă. Cartea lui întitulată „*Istoria pentru începutul romînilor în Dacia*” s-a răs-pîndit destul de repede, atît în Ardeal, cît și în Principate, fiind tipărită în trei ediții (a doua în Moldova, iar a treia la Budapesta, în 1883, prin osîrdia Societății studențești „Petru Maior”).

Cînd mîntuia de tipărit această carte, Petru Maior arăta într-un adaos că are de gînd și „*Istoria bisericească a Romînilor a o aduna din risipiri*”. Făgăduința făcută și-a împlinit-o curînd: în 1813, cartea era tipărită. A scris-o foarte repede, în 11 săptămîni, „cu ajutorul nopților celor lungi” — cum însuși mărturisește. Conștiu și mulțumit de faptul că „a purces pe o cale necum de alții bătută, ci pînă acum nici ispitită de cineva”, avînd în vedere graba cu care a lucrat-o, el regretă doar atît că nu poate zice „că o a iscusit, ci că o a grămădit”, — nădăjduind că alții îi vor călca pe urme, mai din bunăvreme și mai pe răgaz.

În această carte Petru Maior arată ce gîndește despre unitatea bisericească a romînilor. El constată întîi de toate că poporul romîn apare pe arena istoriei ca popor creștin. Cu alte cuvinte, creștinismul poporului nostru este tot atît de vechiu ca și poporul romîn. În al doilea rînd, *Petru Maior constată că „biserica Romînilor totdeauna a fost de legea grecească”* și că a atîrnat de Patriarhul din Constantinopol. „*Nice nu se arată nicăiri*

⁶ Vezi G. Călinescu: O. c. p. 68.

urmă, de unde măcar cît de mică gîcitură să se poată stoarce că doară biserica Romînilor cîndva a fost de legea lătinească” (p. 25). E adevărat — recunoaște el — că în veacul 14 s-au făcut încercări atît în Muntenia, cît și în Moldova, de a se introduce printre romîni legea lătinească, dar rezultatele au fost slabe — ca și ale papii Inocențiu III la începutul veacului 13, față de romîni din sudul Dunării, deoarece nici preoții și nici vlădicii nu știau latinește, iar „mulțimei care legea o măsură cu vechimea și cu îmbătrînitele obiceiuri, foarte îi erau neplăcute” încercările de a face vre-o schimbare în legea grecească.

Romîni din Ardeal — spune Petru Maior — au fost toți de legea grecească. De la această lege au încercat să-i desfacă principii calvini ai Ardealului și apoi curtea împărătească habsburgică de la Viena, cu acoliții ei. Cu toate că Burgul vienez a avut succes în acțiunea lui de-a ne dezbină bisericește, „*nu puțini erau între Romîni, cari aveau greață de făcuta unire cu biserica Romei, temîndu-se că strămoșeasca lege și tocmeală bisericească, de care pînă astăzi foarte sint alipiți cu inima Romîni, așa încît și de umbră în treaba asta încă se sparie, se va schimba în lege și în tocmeală lătinească sau popistășească*”.

Mai spune Petru Maior — dezvăluind superficialitatea unirii cu Roma, lipsa ei de ecou în masele populare — că „*teologii s-au ispitit a schimba tocmelele romînilor și a le face lătinești*”, dar fără succes, sau cum se exprimă el: „*numai puțin rod a putut aduce propovăduirea uniților bărbați spre întărirea unirei, ci pe urmă partea cea mai mare a Romînilor cu totul se lăsară de unire*” (p. 102).

Romîni ardeleni care nu au primit unirea cu Roma au avut de suferit nedreptăți și asupriri din partea puternicilor vremii, — afirmă Petru Maior. Poporul credincios nu s-a lăsat intimidat nici de nedreptăți, nici de asupriri și nici de afurisaniile unor episcopi uniți, ca Atanasie Rednic, care „pe neuniți cu cătane îi silea să se adune a auzi propovăduirea lui”. Poporul credincios se simțea una în credința moștenită din străbuni și ținea cu strășnicie la legea ortodoxă răsăriteană. Petru Maior arată, în acest sens, că „fără deosebire se ispovedesc uniții mireni la preoții neuniți și neuniții la preoții uniți; ba și înșiși preoții fac aceeaș. Pe multe locuri nici nu mai auzi acum vorbă de unire și neunire”. Ceva mai tîrziu, în aceeași carte, Petru Maior spune că *legea grecească și „uniții întreagă întreguță o țin ... nici la aceea n-au fost nici-odată siliți, ca să adauge la simbolul credinței: și de la Fiul pur-*

cede, nici să pomenească pe Papa la liturghie, ci fiește carele preot singur pe arhiereul Eparhiei, întru care este, îl pomenește”.

Sînt constatări atît de limpezi, încît orice comentariu e de prisos.

*

Dacă în istoria sa bisericească Petru Maior afirmă *obîrșia răsăriteană a Bisericii romînești și neputința ofensivei habsburgoezuite de-a ne dezlipi de ea*, în renumita sa lucrare PROCA-NON, învățatul protopop unit ne arată *care-i Biserica cea ade-vărată*.

Răspunsul său este acesta: *Biserica Ortodoxă Răsăriteană*.

De ce? Pentru că ea are drept Cap al ei pe însuși Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, — și nu o față bisericească muritoare și supusă greșelii, ca tot omul. Pe de altă parte, Biserica Ortodoxă Răsăriteană a păstrat neschimbată învățătura de cre-dință descoperită oamenilor de Dumnezeu, prin Fiul său.

Lucrarea aceasta a fost alcătuită de Petru Maior în anul 1783, deci curînd după întoarcerea sa de la Roma, pe vremea cînd oste-nea ca profesor la școlile din Blaj (1780—84). Atunci cînd a scris-o nu s-a tipărit, căci nu se putea. Manuscrisul ei, printr-o întîmplare pe care nu o cunoaștem, a ajuns tocmai în principatele Romîne, în proprietatea unor particulari. Acum, se află în Biblio-teca Academiei Republicii Populare Romîne.

„Procanon”-ul a fost publicat întîia oară în anul 1894, de academicianul Constantin Erbiceanu, pe atunci profesor la Facul-tatea de Teologie din București. Profesorul de Teologie de la Sibiu, Dr. Nicolae Bălan, încă înainte de primul război mondial, a făcut pregătirile trebuincioase pentru publicarea ediției a II-a, tipărind mai mult de jumătate din textul lucrării. Mitropolitul de mai tîrziu, Dr. Nicolae Bălan, a încredințat cu terminarea editării ei pe sub-semnatul, care a și dat-o gata — executînd mandatul cinstitor ce i-a fost încredințat — închinînd-o actului istoric de refacere a unității noastre bisericești.⁷

„Procanon”-ul lui Petru Maior este o operă de critică știin-țifică a erorilor doctrinare papale. El cuprinde 5 capitole (sau „titluri”, cum le numește autorul).

⁷ *Procanonul lui Petru Maior*, după ediția din 1894 publicată în București de C. Erbiceanu, confruntată cu manuscrisul autograf existent la Biblioteca Academiei Romîne. Ediția II îngrijită de Prof. Dr. Grigorie Marcu. Sibiu, Tipografia Arhidie-cezană 1948, p. XXIV+154.

Capitolul I („Despre împărățirea Bisericii”) combate primul papal. Acesta este cel mai întins compartiment al lucrării: ocupă mai mult de jumătate din manuscris. În el, Petru Maior analizează cu multă pătrundere pretenziile mărturii biblice și patristice pe care teologii romano-catolici le aduc în sprijinul învățăturii lor eronate despre primul papal.

Capitolul II („Despre nesmîntnicia Bisericii”) arată că numai Biserica nu greșește, iar așa-zisa „infaibilitate” (nesmîntnicie) a papii „nălucită e”.

Capitolul III („Despre hotarele puterii bisericești și împărătești”) arată că papalitatea greșește ori de cîte ori se amestecă în treburile politicești, urmărind scopuri de supremație universală, dobîndirea de stăpînire lumească. Învățătura Mîntuitorului altfel ne povățuiește: „Dați cezarului ce este al cezarului...” (Matei 22, 21), adică ne îndrumă la colaborare loială cu statul și nu la acapararea puterii pe care o deține și o exercită el.

Capitolul IV („Despre soboare”) se ocupă de necesitatea sinoadelor și de alte chestiuni în legătură cu convocarea lor și cu puterea hotărîrilor lor.

Cel din urmă capitol (VI, probabil din eroare de numerotare) se ocupă de legiferarea bisericească.

*

Opera teologică a lui Petru Maior poate — și trebuie — să fie studiată în cadre mai largi decît cele pe care le permite o rubrică permanentă de revistă, ca aceasta. Totuși, și din puținul cît s-a putut spune aici, se desprind unele concluzii clare și cu neputință de clătinat.

Petru Maior, protopop unit, a fost teolog ortodox în toată puterea cuvîntului. El a iubit adevărul și l-a mărturisit în consecință. Studiile teologice pe care le-a făcut, l-au dus la concluzia că Biserica are de Cap al ei numai pe Hristos, conducerea bisericească o exercită sinoadele, iar pofta de stăpînire lumească trebuie să fie străină de ea. Pe de altă parte, ca viețuitor al veacului XVIII — veacul aprigelor lupte de dezrobire bisericească a romînilor ardeleni — Petru Maior a constatat că legea grecească „și uniții întreagă întreguță o țin ... nici la aceea n-au fost niciodată siliți ca să adauge la simbolul credinței: și de la Fiul purcede, nici să pomenească pe Papa la Liturghie, ci fiește carele preot singur pe arhiereul Eparhiei, întru care este, îl pomenește”. Contemporanii lui „aveau greață de făcuta unire cu biserica Romei”. „Foarte ali-

piți” fiind „cu inima” de „strămoșeasca lege și tocmeală bisericească” răsăriteană, uniții vremii se temeau că ea se va schimba de către teologii filopapistași „în tocmeală lăținească sau popistășească”. Exprimînd această temere, Petru Maior s-a dovedit a fi prooroc, căci la sfîrșitul veacului XIX și începutul acestuia, Biserica unită a fost teatrul unei acțiuni de catolicizare întetită.

Dar Petru Maior a mai fost prooroc în două privințe. „Nă-lucita” infailibilitate (nesmîntnicie) a papii a fost dogmatizată la 1870. El și-a dat seama că într-acolo aveau să ducă inovațiile doctrinare de care erau stăpîniți teologii „italiani”. Pe de altă parte, acum 10 ani, așa cum a prevăzut el, *romîinii din Ardeal „cu totul se lăsară de unire”*.

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

DESPRE RAPORTUL DINTRE IZVOARELE REVELAȚIEI

Învățătura Bisericii noastre cu privire la izvoarele Revelației divine, în ceea ce se referă la partea esențială, adică la indicarea acestor izvoare și la valoarea lor, este bine determinată și definită. Atît Sfinții Părinți cît și Cărțile simbolice ortodoxe declară în desăvîrșită armonie că izvoarele Revelației sau Descoperirii dumnezeiești sînt două, Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, amîndouă avînd aceeași valoare pentru credință. Sf. Vasile cel Mare, de pildă, zice: „Unele dintre dogmele și propovăduirile păstrate în Biserică le avem din învățătura scrisă, iar pe altele le-am primit din Tradiția Apostolilor, transmise nouă în taină. Amîndouă acestea au aceeași autoritate pentru evlavie. (*Despre Sfîntul Duh*, c. 27, 66. — Migne P. G. vol. 32, col. 188 A). Sau Sf. Ioan Gură de Aur: „Și cele scrise și cele nescrise sînt deopotrivă vrednice de credință, încît socotim și Tradiția Bisericii demnă de crezare”. (*Omilia 4-a*, la 2 Tes. 2, 15. — Migne P. G. vol. 62, col. 488). De asemenea *Mărturisirea Ortodoxă* (partea I, întreb. 4-a) declară: „Articolele credinței își au autoritatea și întărirea lor, în parte din Sf. Scriptură, în parte din Tradiția bisericească și învățătura sinoadelor și Sfinților Părinți... Dogmele sînt de două feluri. Pe unele le predă Scriptura, pe cele care se cuprind în cărțile de Dumnezeu cuvîntătoare ale Sfintei Scripturi; iar altele sînt dogme predate prin grai de către Apostoli. Și acestea au fost lămurite de sinoade și de Sfinții Părinți. Pe acestea două (feluri de dogme) se întemeiază credința”. Tot așa citim și în *Mărturisirea lui Dositei* (definiția 2-a): „Credem că mărturia Bisericii ecumenice (Sf. Tradiție) nu este inferioară aceleia pe care o posedă dumnezeiasca Scriptură. Căci întrucît unul și același Duh Sfînt este autorul amîndurora, este întru totul același lucru a fi învățați deopotrivă și de către Scriptură și de către Biserica ecumenică”.

Biserica ortodoxă, conștientă de prezența aceluiași Duh Sfânt în Biserică și la originea celor două izvoare ale Revelației divine și ținând permanent seamă de această prezență, și-a întemeiat totdeauna propovăduirea pe adevărul cuvântului lui Dumnezeu din Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, deopotrivă. Aceste izvoare stau astfel la temelia tuturor tălmăcirilor și formulărilor doctrinare ortodoxe, și așa „credința transmisă nouă de către cei ce au fost martori și slujitori ai Cuvântului, de către Apostolii aleși de Dumnezeu”, s-a păstrat în Biserica ortodoxă „liberă de inovațiuni și nevătămată” (Sinod. 6 ecum., can. 1).

Ortodoxia trăind în Tradiție, mai mult chiar, fiind însăși Tradiția cea autentică, ea face ca pentru conștiința creștinului ortodox, Sf. Tradiție ca temei de credință și ca tîlcuitoare infailibilă a Sf. Scripturi să fie înafară de discuție. Acesta este și punctul de la care s-a purces în considerațiile de față, neinteresîndu-ne în acest loc controversele. Se știe că discuțiile și controversele pe tema valorii pentru credință a Tradiției au apărut din cauza unor greșite înțelegeri rezultate de cele mai multe ori numai din spirit sectar, de care Ortodoxia a fost totdeauna cu desăvîrșire străină.

Dar dacă referitor la valoarea pentru credință a celor două izvoare ale Revelației divine lucrul este cu desăvîrșire clar, discuția apărînd în acest punct oarecum de prisos — între ortodocși, se-nțelege —, situația apare totuși puțin schimbată atunci cînd este vorba să se determine mai de aproape raportul dintre Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, mai cu seamă cu privire la *completarea și interpretarea reciprocă* ale celor două izvoare ale Revelației, precum și la o *anume nuanță de deosebire* dintre ele, întrucît acest aspect special al problemei poate să cuprindă mai multe înțelesuri și întrucît n-a format obiect de definire oficială mai de amănunt.

Aspectul acesta special însă se poate clarifica fără greutate din considerarea chiar a înțelesului, și mai *larg* și mai *restrîns*, al Sfintei Tradiții în fireasca și necesara ei raportare la Revelația divină și la Biserică.

Astfel, în vederea determinării mai de aproape a raportului dintre Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, trebuie să se mențină ca punct de plecare faptul fundamental al Revelației divine și modul propagării ei.

Revelația este anume faptă a lui Dumnezeu către om și avînd un anume cuprins terminat în sine și determinabil de către Biserică. Acest cuprins al Revelației divine constituie un întreg or-

ganic, unitar, fie că se prezintă oral, fie în scris. Oralul și scrisul nu sînt decît forme de predare mai departe a cuprinsului revelat. Astfei că, în această ordine, și cuvîntul scris și cel nescris au, ca vehicule ale cuprinsului descoperit de Dumnezeu, același conținut și fac parte din aceeași lucrare de propagare a Revelației, cu același scop. Cum acest cuprins revelat este *predat* oamenilor de către Dumnezeu, înseamnă că, sub acest aspect, el este întreg *predanie* (παράδοσις) sau *tradiție* (traditio). De aceea Sf. Apostol Pavel putea să spună că întreaga învățătură creștină este *predanie*, adică predată fie prin cuvîntul rostit, fie prin cel scris: „Fraților, rămîneți statornici și țineți *predaniile* (τὰς παραδόσεις), pe care le-ați învățat fie prin cuvîntul, fie prin epistola noastră” (2 Tes. 2, 15; 1 Cor. 11, 2). Căci și Apostolul n-a făcut decît să *predea* mai departe ceea ce a „primit” (1 Cor. 15, 3), avîndu-le pe toate din „plinătatea Celui ce plinește toate în toți” (Efes. 1, 23; Gal. 1, 12) și încredințîndu-le apoi altora, ca să fie păzite cu toată sfințenia (1 Tim. 6, 12; 2 Tim. 1, 13; 3, 14; Tit. 1, 9; Apoc. 2, 25; 3, 11).

Revelația deplină, desăvîrșită și unică prin chiar desăvîrșirea ei, este împărtășită Sfinților Apostoli de către însuși Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat, care pentru aceasta îi crește duhovnicește în nemijlocita Sa apropiere. Sfinții Apostoli primesc așadar Descoperirea dumnezeiască în împreună-trăirea cu Domnul (Fapt. Apost. 1, 21—22; 1 Io. 1, 1—3) și, prin ei, Biserica o primește integral și o păstrează neștirbit, o tâlcuiește infailibil și o propovăduiește neîntrerupt, spre mîntuire, din poruncă divină și cu ajutor divin (Mat. 28, 19—20). De aceea, dacă se pleacă de la acest fapt fundamental din istoria Revelației, anume de la faptul *predării* adevărului religios deplin, de către Fiul lui Dumnezeu întrupat, către Biserică, se poate determina un prim și mai larg înțeles al Tradiției (Predaniei), care este acela de *întregime a cuprinsului doctrinar și de viață al Ortodoxiei*, Biserica Ortodoxă fiind aceea care păstrează, tâlcuiește și propovăduiește deplin și curat comoara Revelației divine, ei încredințată. În cadrul acestei Tradiții în sens larg — nu înafară de ea, alături de ea sau străină față de ea — apare Sfînta Scriptură ca primă așezare în scris, prin inspirația Duhului Sfînt, a vieții și învățăturii Domnului. Tradiția este astfel mediul și de apariție și de păstrare și de propagare ale Sfintei Scripturi. „*Învățătura de Credință creștină ortodoxă*” (Buc. 1952, p. 30) exprimă printr-o frumoasă icoană formarea Sfintei Scripturi în cadrul Sfintei Tradiții, spunînd: „Sf. Scriptură este rodul Sfîntului Duh, crescut în pomul Tradiției”.

În acest sens corespunzător realității istorice incontestabile se spune că Sf. Tradiție precedă în timp Sf. Scriptură și o depășește și ca întindere; însă această precedare temporală și depășire ca sferă nu înseamnă, firește, și supraordonare ca valoare de conținut. Și după origine și după valoare, Sf. Scriptură și Sf. Tradiție sînt egale. Căci adevărul cuvîntului dumnezeiesc este același, în scrisul inspirat al autorilor Sfintei Scripturi, în definițiile dogmatice ale sinoadelor ecumenice, în scrisul Sfinților Părinți în consens cu Biserica sau în imnurile liturgice primite de Biserică, deși aceste documente, ca documente, nu stau toate pe același plan.

Prin urmare, dacă se ia în considerare mai ales primul mod de transmitere a Revelației, oralul, sub călăuzire divină, ca și cuprinsul întreg al acestei transmiteri, se poate spune că izvorul Revelației este unul singur, anume Sf. Tradiție în sens larg. În cadrul acesteia, apoi, apar — nu deodată — mai multe documente scrise, între care Sf. Scriptură formează, singură, o categorie aparte.

Astfel, avîndu-se în vedere înțelesul larg al Sf. Tradiții, Sf. Scriptură apare ca primul document al ei, deci ca prima Tradiție scrisă. Privite astfel, adică una reprezentînd partea, iar cealaltă întregul, Sf. Scriptură și Sf. Tradiție nici nu pot fi puse una de o parte și alta de *altă* parte, ca două realități deosebite, spunîndu-se în acest sens Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, ci oarecum una *în* alta sau, mai degrabă, una *despre* alta, că adică Sf. Scriptură dă înțîia mărturie scrisă despre Sf. Tradiție, despre cuprinsul și sensul Ortodoxiei, Sf. Scriptură nefiind *toată* bogăția Bisericii, ci numai o *parte* din aceasta.

Dar despre același cuprins și sens al Ortodoxiei, adică despre Sfînta Tradiție creștină cuprinzătoare a Revelației și despre autentică viață creștină, vorbesc, dimpreună cu permanenta propovăduire a Bisericii, și alte mărturii scrise, nu numai prima mărturie scrisă sub inspirație divină, Sf. Scriptură. În rîndul acelor mărturii scrise și ele, după Sf. Scriptură, adevărate monumente ale vieții creștine, se așează în deosebi: definițiile sau formulările dogmatice ale sinoadelor ecumenice, în frunte cu Simbolul Credinței, care ocupă o poziție particulară, precum și hotărîrile altor sinoade aprobate de sinodul al 6-lea ecumenic, apoi scrierile Sfinților Părinți și cărțile liturgice. Acestora, pentru indicațiile importante ce le cuprind, obișnuit se mai adaugă vechile simboluri de credință, deși nu se bucură de ecumenicitate, cele 85 canoane

numite apostolice, confirmate de sinodul al 6-lea ecumenic, acte (mărturisiri) ale martirilor, scrieri împotriva ereziilor, mărturii istorice și arheologice despre credința și viața creștină.

În aceste documente, izvoare ale Tradiției, după încheierea canonului Noului Testament, s-a așezat în scris, rînd pe rînd și după nevoile Bisericii, Sf. Tradiție sau învățătura de totdeauna a Bisericii, aceeași cu cea cuprinsă în parte în Sf. Scriptură. Dacă primirea Tradiției de către Biserică se sfîrșește la moartea ultimului Apostol, cînd se încheie și procesul inspirației divine, prezentarea și formularea Tradiției se face în continuare în primele opt veacuri ale ecumenicității creștine. Astfel că Sf. Tradiție este Tradiția *veche* și *comună* a întregii Biserici. Iar dezvoltarea Tradiției, în sensul de adîncire a înțelesului ei și de traducere a ei în viața creștină, continuă fără întrerupere în Biserică, pînă la sfîrșitul veacurilor.

Cum e și firesc, dintre toate amintitele documente ale Tradiției, autoritatea cea mai mare o au definițiile sau formulele de credință, dogmatice și morale, ale sinoadelor ecumenice — glasurile Bisericii infailibile — și ale celor primite și confirmate de acestea, precum și învățăturile Sfinților Părinți care, înfățișîndu-se în consens fie absolut fie relativ, au fost însușite de Biserică în mod expres. Importanța și autoritatea celorlalte sînt în dependență de măsura în care stau în acord cu Biserica ecumenică, păstrătoarea și propovăduitoarea infailibilă a învățăturii autentic apostolice. Este evident astfel că valoarea documentelor Tradiției nu este egală. Și, în consecință, nu trebuie să se identifice sau să se confunde valoarea Tradiției cu valoarea diferitelor ei documente, ca documente.

Cînd se vorbește despre aceste documente ale Tradiției, deosebite de Sf. Scriptură, anume despre Tradiția cuprinsă în ele, se are în vedere mai ales înțelesul restrîns, propriu zis și obișnuit, al Sfintei Tradiții. În acest înțeles, restrîns, Sf. Tradiție este transmiterea orală a Revelației, după încetarea inspirației biblice, adică după moartea ultimului Apostol. Sau, același lucru altfel spus, Sf. Tradiție este Revelația divină propovăduită de Sfinții Apostoli prin grai viu, dar *nescrisă* de ei, ci *transmisă* așa în Biserică, fără schimbare, din generație în generație. Transmiterea aceasta n-a rămas însă pînă azi numai în formă orală, ci cuprinsul ei a fost fixat, cum s-a amintit, în scris în epoca patristică, în ceea ce numim *documente* ale Tradiției, dintre care unele au caracter oficial,

iar altele — cele mai multe ca număr — sînt scrieri personale ale Părinților și scriitorilor bisericești, martori demni de credință ai credinței Bisericii.

Numai întrebuintîndu-se în sensul restrîns numirea de Sfîntă Tradiție, se poate spune că izvoarele Revelației sînt *două*, Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, care se întregesc și se luminează una pe alta. Și de fapt acesta este înțelesul în care se ia Sf. Tradiție atunci cînd se vorbește despre *izvoarele* Revelației și despre raportul dintre ele.

În acest înțeles luată Sf. Tradiție — și acesta este cel obișnuit —, raportul dintre Sf. Scriptură și Sf. Tradiție se înfățișează în primul rînd ca unul de *completare și interpretare reciprocă*. Așa a fost văzut totdeauna în Ortodoxie. Și nici nu se poate altfel în realitate, întru cît și una și alta este izvor al aceluiași adevăr dumnezeiesc și sub paza aceluiași Duh și, în felul acesta, de aceeași valoare pentru credință. Faptul își are explicația deplină și clară în ordinea credinței. Căci lucrării aceluiași Duh Sfînt se datorește autoritatea și a Scripturii și a Tradiției; același Duh Sfînt inspiră pe scriitorii Sfintei Scripturi și asistă Biserica în păstrarea, propovăduirea și definirea Sfintei Tradiții. Prezența și lucrarea Duhului Sfînt în Biserică sînt temeiul autorității Tradiției, alături de a Scripturii, întru cît „Duhul adevărului” povățuiește Biserica „la tot adevărul” (Ioan 16, 13). Fără credința în permanenta prezență activă a Duhului Sfînt în Biserică nu există creștinism adevărat. Biserica, trupul tainic al Domnului, viu prin Domnul și prin viața Duhului din ea, este aceea care urmînd cuvîntul Domnului a primit Vechiul Testament și a stabilit canonul Noului Testament, și tot ea învață infailibil adevărul revelat al Tradiției. Astfel și Sf. Scriptură și Sf. Tradiție sînt ale aceleiași Biserici. Și după cum cuvintele, faptele și scrisul unei persoane se completează și se interpretează reciproc, tot așa se completează și se interpretează reciproc Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, fiind ale aceleiași Biserici în același Duh Sfînt.

Numai interese sectare, deci străine și contrare adevăratei credințe, despart artificial Sf. Tradiție de Sf. Scriptură, pentru ca apoi să înlătore pe cea dintîi. Sf. Tradiție nu poate fi pusă în opoziție cu Sf. Scriptură decît numai dacă i se alterează ființa, văzută fiind prin prisma unor idei preconcepute, adică socotită ceea ce ea nu este de fapt și nici nu poate să fie. Interesul sectar, străin de duhul creștinismului autentic, tocmai acest lucru îl săvîrșește, schimbînd caracterul Sfintei Tradiții și identificînd-o cu

„tradiții omenești” sau făcînd voită confuzie între ea și acestea, pentru a o putea pune în opoziție cu Sf. Scriptură. Dar atunci nu Sf. Tradiție stă în opoziție cu Sf. Scriptură, ci ideea greșită sau chiar falsă despre Sf. Tradiție, ceea ce-i firesc.

În realitate, și Sf. Scriptură și Sf. Tradiție aparțin aceleiași Biserici cu viața în același Duh Sfînt. Astfel că, privite chiar și numai sub acest unghi de vedere, ele nu pot fi despărțite real și cu atît mai puțin puse în opoziție. Sf. Scriptură și Sf. Tradiție nu sînt ca două mărimi așezate una alături de alta, oarecum independent și static, ci sînt expresii ale unei realități mai adînci, aceeași, în care ancorează și care este marea și via Tradiție creștină, viața însăși a Bisericii în realitatea ei divină, viață în care totul se cuprinde într-un proces al cărui principiu este Duhul Sfînt însuși, sufletul care străbate întreg trupul tainic al Domnului. Viața Bisericii nu se reduce numai la fenomenele ei istorice de suprafață, ci cuprinde un curent duhovnicesc de adîncime, un proces cu caracter sacru, despre care vorbesc în desăvîrșit acord Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. Acest adînc proces sacru este istoria sau lucrarea lui Dumnezeu pe pămînt în Biserica Lui mîntuitoare, în care sînt cuprinși credincioșii în stare de receptivitate față de Dumnezeu. Însă, firește, lipsa de credință în viața Duhului Sfînt în Biserică sau o concepție greșită asupra acestei vieți pot duce la îndoială sau chiar la tăgăduire a valorii Tradiției, menținînd numai Scriptura cea inspirată. Ceea ce s-a și întîmplat în protestantism.

Completarea și interpretarea reciprocă, în care se exprimă primul aspect al raportului dintre Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, trebuie să fie bine înțeleasă și nu făcîndu-se abstracție de viața Bisericii în Duhul sau a Duhului în Biserică. Cu deosebire nu trebuie să se uite faptul esențial că și Sf. Scriptură și Sf. Tradiție sînt ale aceleiași Biserici și exprimă aceeași viață. Creștinismul primar, al cărui prim document scris, inspirat, este Sf. Scriptură, deși realitate spirituală deplină, nu este totuși — tocmai fiindcă e viață aici, viață pentru altă viață — realitate deplin dezvoltată. Sînt acolo mai multe numai în sîmbure. Însă a fi în sîmbure nu înseamnă a fi cu lipsuri ființiale. Și atunci, *completarea* cu care vine Sf. Tradiție față de Sf. Scriptură nu înseamnă și nu poate să însemneze adăugare de noi revelații, care s-ar face Bisericii, întrucît Revelația se încheie în Hristos și cu moartea ultimului Apostol; ci completarea aduce doar precizări ale conținutului revelat și fructe sau moduri de manifestare ale acestui conținut, mai ales în domeniul liturgic și canonic. Sfinții Părinți aveau conștiința că

în scrierile lor — mărturii ale credinței și vieții Bisericii — se găsesc unele completări ale celor cuprinse în Sf. Scriptură, cu deosebire în sfera cultului și în cea a prevederilor canonice. În acestea, multe n-au fost transmise prin scris. Sf. Vasile cel Mare spune d. p. în legătură cu săvârșirea Tainelor în general și a dumnezeieștei Euharistii în special: „Cuvintele invocării la prefacerea pîinii euharistice și a potirului binecuvîntării, cine dintre sfinți ni le-a lăsat în scris? Nu ne mulțumim cu cele pe care le amintește Apostolul sau Evanghelistul, ci spunem unele lucruri înainte, iar altele pe urmă, ca avînd mare putere pentru Taină. Pe acestea le luăm din învățătura nescrisă”; sau în legătură cu rînduielile bisericești în general: „Apostolii și Părinții, care au rînduit la început cele în legătură cu Biserica, au păstrat Tainelor demnitatea lor, în ascuns și în tăcere”. (*Despre Sf. Duh*, c. 27, 66).

Însă în ceea ce privește conținutul teoretic al credinței, cel dogmatic propriu zis, Sf. Tradiție nu vine cu nici o completare față de ceea ce este cuprins pe scurt și dens în Sf. Scriptură. Și chiar dacă ar aduce vreo completare și în această privință, lucrul n-ar comporta inconveniente, întru cît Sf. Scriptură însăși spune că nu totul se cuprinde în ea (Ioan 21, 25; 2 Ioan 1, 12; 3 Ioan 1, 13—14), cerînd să se țină predaniile cum se țin scripturile (2 Tes. 2, 15; 1 Cor. 11, 2). Apoi, în epistolele pierdute (una către Corințeni și probabil alta către Laodiceeni) ale Sf. Apostol Pavel, oare să nu fi fost *absolut nimic* altceva decît în cele păstrate? Expunerile mai largi ale Sfintei Tradiții, în acest domeniu, nu sînt de fapt decît precizări, dezvoltări, desfășurări ale înțelesurilor expresiilor biblice, precizări și dezvoltări care firește că reprezintă o îmbogățire spirituală în conștiința creștină, dar fără vreo augmentare a fondului revelat, despre care împreună dau mărturie Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. În această privință, nu este nimic în Sf. Tradiție care să nu existe *sub o formă oarecare* în Sf. Scriptură și, se-nțelege, și invers. În fond, nu se poate face deosebire propriu zisă între cuprinsul uneia și al celeilalte; în esența lui, conținutul lor se identifică, deși Sf. Scriptură nu cuprinde întreaga învățătură și toate dispozițiile domnești și apostolești.

Pe faptul că Sf. Scriptură și Sf. Tradiție sînt ale aceleiași Biserici și pe acela că nu există Scriptură și Tradiție înafară de Biserică, se bazează și *interpretarea lor reciprocă*. Dacă, din partea ei, Scriptura este principal organ unificator și întăritor al Tradiției, ca și mijloc de îmbogățire și păstrare curată a Revelației totodată, Tradiția din partea ei vine cu tîlcuirea adevărată a

Scripturii. Sf. Scriptură trebuie văzută și citită prin Sf. Tradiție a Bisericii; înafară de această Tradiție, singura legitimă, Scriptura este inevitabil rău înțeleasă și răstălmăcită.

Scriptura, Tradiția și Biserica trebuie concepute și văzute așa cum sînt în realitate, adică într-o unitate organică. Căci Biserica este aceea care a ales cărțile canonice ale Scripturii, deosebindu-le de altele și stabilind canonul, astfel că prin recunoașterea Bisericii Scriptura e recunoscută cu valoarea și autoritatea ei particulară. În același timp, Biserica este aceea care își cunoaște și-și recunoaște Tradiția în cadrul căreia apare Scriptura, nefiind o altă Sf. Scriptură decît aceea a Bisericii și nici o altă Sf. Tradiție decît aceea a Bisericii, cu întreg conținutul lor bogat, neconfundat cu nimic străin de ele și neamestecat cu nici un element care l-ar altera; ea, Biserica, le păstrează intacte și pe una și pe alta, neseparîndu-le și nesubordonînd pe una față de alta. Și, făcînd toate acestea, Biserica nu înțelege să și le supună, ci mai de grabă să li se supună; ea se orientează după ele și nu părăsește niciodată calea arătată de ele. Căci același e Duhul din ele și din ea; supunerea față de ele este supunere față de Domnul în Duhul Sfînt. De aceea în Ortodoxie nu sînt abateri doctrinare sau de la duhul vieții în Hristos.

Sf. Scriptură și Sf. Tradiție furnizează Bisericii Revelația neștirbită, nu ca un depozit mort, ci ca adevăr viu, care, prin interpretarea tradițională, oferă fiecărei epoci a vieții bisericești explicația trebuitoare, desvăluindu-și aspectele variate și implicațiile care n-au atras atenția la prima privire, însă despre care se ia treptat conștiință sub acțiunea Duhului Sfînt, prezent și lucrător în Biserică, fiind sufletul acesteia. Prin aceasta abia, adică prin interpretarea Tradiției, a Bisericii, se înlătură orice pericol și orice nesiguranță. Căci, în fond, Tradiția transmițătoare nu de depozit mort, ci de viață, este lucrare a Duhului Sfînt care însuflește întreaga viață și mișcare a Bisericii ca trup tainic al lui Hristos, și în ierarhie și în turma dreptcredincioasă, împreună. Astfel că, în interpretarea dată Sfintei Scripturi de către Sf. Tradiție, trebuie să vedem o mărturie a Duhului din Biserică despre Duhul din Scriptură, o mărturie a Duhului Sfînt despre Sine însuși.

Mărturia aceasta, mărturie a Bisericii sub paza Duhului, poate fi considerată un spor față de cuprinsul scriptural ca atare. De aceea cu dreptate se spune că „Sf. Tradiție întregeste Sf. Scriptură prin tâlcuirea adevărată” (*Invățătura de Credință creștină ortodoxă*, Buc. 1952, p. 30). Căci după cum o tâlcuire greșită ori

chiar falsă înseamnă cu adevărat știrbire a adevărului, tot așa o dreaptă și bună tâlcuire, prin evidențierea bogăției de adâncime a adevărului și a multiplelor lui fețe, este cu adevărat o întregire a lui. În acest sens, tâlcuirile Sfintei Tradiții reprezintă adevărate întregiri ale Sfintei Scripturi și fac parte din conținutul recunoscut al învățăturii Bisericii, singura interpretatoare infailibilă.

Al doilea aspect sub care se înfățișează raportul dintre izvoarele Revelației, Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, este acela al unei *anume nuanțe de deosebire dintre ele*, pe lângă deosebirea care rezultă din chiar numirea lor, că una adică e Scriptură, iar cealaltă Tradiție.

Această nuanță de deosebire se face perceptibilă în primul rând în faptul că *Sf. Scriptură este inspirată*. (2 Tim. 3, 16; Evr. 1, 1; 2 Petru 1, 21). Față de Sf. Tradiție, adică propriu zis față de documentele Sfintei Tradiții în sens restrâns și deasupra acestora, Sf. Scriptură posedă o calitate particulară, deci unică, anume aceea de a fi fost compusă sub directă înrîurire divină. Inspirația (însuflarea) dumnezeiască scoate astfel Sf. Scriptură din rîndul tuturor celorlalte lucrări omenești și o așează într-o categorie cu totul aparte. Căci, în virtutea inspirației, Sf. Scriptură este cu adevărat cuvînt al lui Dumnezeu și, fiind aceasta, are autoritate deplină și incontestabilă, autoritate dumnezeiască.

Această autoritate a Sfintei Scripturi se impune pretutindeni și întreagă în toț cuprinsul Scripturii, chiar și în cazul cînd nu vorbește decît într-un singur loc despre un adevăr revelat. Nimănu-i dintre credincioși nu-i trece prin minte să se îndoiască sau să tăgăduiască un adevăr descoperit al Scripturii, pentru că se găsește afirmat numai într-un singur loc al sfintei cărți. De aceea adevărurile enunțate în mai multe locuri ale Scripturii nu sînt în sine mai tari decît acelea despre care se vorbește în mai puține locuri sau chiar numai într-unul. Iar dacă, obișnuit, în expunerea conținutului de credință al Scripturii, se întrebuintează așa numitele locuri paralele, aceasta se face nu pentru întemeierea în sine a adevărului, ci pentru explicarea lui.

În Sf. Tradiție, lucrurile stau altfel. Căci documentele Sfintei Tradiții nu sînt inspirate. Firește, aici este vorba numai despre documentele Sfintei Tradiții, nu despre însăși Tradiția în originea ei. Căci, la origine, Sf. Tradiție nu-i străină de inspirație, întru cît Apostolul este organ al Revelației la fel de inspirat și cînd scrie și cînd vestește cuvîntul dumnezeiesc prin grai viu.

În Sf. Tradiție nu vorbește Dumnezeu direct prin profet sau prin Apostol, ci Părinții dau mărturie despre credința Bisericii, și în acea mărturie, întrucât este a unuia sau a altuia, nu sînt cu totul scutiți de posibilitatea greșelii. De aici nevoia consensului lor, relativ sau unanim, și cu Biserica cea infailibilă în temeiul asistenței Duhului Sfînt. Pentru ca o afirmație patristică despre adevărul credinței să fie considerată Tradiție a Bisericii, trebuie să nu stea singură, ci să fie sprijinită și de alte afirmații patristice asemenea ei și, totodată, necontrazisă de mărturii patristice referitoare la același obiect. Acesta nu este deloc cazul cu Sf. Scriptură, în care inspirația divină asigură autoritatea enunțurilor, chiar singurate, și totodată înlătură dintru început și puțința oricărei contraziceri între texte. De aceea, în Tradiție, altfel decît în Scriptură, recursul la locurile paralele din scrierile patristice nu are numai rostul de explicare a afirmațiilor, ci și de întemeiere propriu zisă a lor. Aceasta și pentru că asupra Sfintei Scripturi Biserica, în temeiul autorității ei divine, s-a pronunțat definitiv și a oșebit-o, ca inspirată, de orice altă scriere, iar asupra multora dintre scrierile patristice nu s-a pronunțat formal cu privire la întreg cuprinsul lor. Numai conținutul formulărilor bisericesti cu caracter oficial, determinat sub asistența Duhului Sfînt și proclamat solemn ca atare în sfintele sinoade, participă prin această proclamare la infailibilitatea Bisericii, avînd astfel valoare de prim ordin și fiind indiscutabil Tradiție. Restul documentelor aparținînd epocii patristice și recunoscute chiar ca ale Părinților trebuie să se găsească în consens, pentru a putea să fie considerate drept Tradiție.

Așadar, acceptîndu-se din capul locului egalitatea de valoare pentru credință a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, se pune totuși, în legătură cu documentele acesteia din urmă și dacă Biserica nu s-a pronunțat în deosebi asupra lor, întrebarea despre măsura în care ele reprezintă Sf. Tradiție. Deci întrebarea nici nu este de astădată despre valoarea Tradiției ca izvor al Revelației, ci despre valoarea unor documente în care se consideră a fi cuprinsă Tradiția și asupra cărora Biserica nu și-a spus în special cuvîntul, declarîndu-le întru totul ca pe ale sale. În consecință, nici chiar respingerea vreunor părți, mai mari sau mai mici, dintr-unul sau din altul dintre documentele nerecunoscute în special, încă nu înseamnă atingere a valorii Sfintei Tradiții în sine. Căci trebuie să se facă distincție între Sf. Tradiție și documentele ca atare în care se cuprinde și din care o cunoaștem. Și este evident

că nu documentele Tradiției, ca documente, stau alături de Sf. Scriptură, ci numai Tradiția însăși are această situație specială. Și, tot așa, nu Tradiția se subordonează oricărui document ca atare, care poate cuprinde și interpretări personale, ci documentele se subordonează Tradiției, adică sînt în funcție de aceasta, deși ele sînt mărturii ale ei și ori de cîte ori vreun punct de doctrină sau practică intră în discuție, cu ajutorul lor se stabilește care e Tradiția. Biserica a și respins, în total sau în parte, orice document care nu corespundea Tradiției ei, ori cît de înaltă poziție ar fi ocupat cel ce l-a compus. Aceasta nu înseamnă deloc că Biserica ar fi procedat arbitrar. Căci Biserica stă credincioasă pe fundamentul neschimbabil pus de Intemeietorul ei și urmează fără abatere linia trasată de El. Și aceasta este Tradiția ei.

Pe această adevărată Tradiție și-o știe Biserica și și-o recunoaște în orice moment, păstrînd-o și urmînd-o cu aceeași sfințenie ca și Sf. Scriptură, și toți cei ce cu gînd curat și cu sfîntă năzuință de mîntuire doresc s-o cunoască, pot ușor să ajungă la aceasta, în Biserică și numai în ea, recunoscînd-o fără greutate prin vechimea, unitatea și universalitatea ei în Biserică, în cea mai strînsă și organică unitate cu Sf. Scriptură.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Pr. Prof. Dr. ISIDOR TODORAN

UNITATEA DE CREDINȚĂ, RITUAL ȘI DISCIPLINĂ BISERICEASCĂ — MIJLOC DE CONSOLIDARE A UNIFICĂRII BISERICEȘTI

Biserica lui Hristos trebuie să fie una, căci așa și-a manifestat dorința însuși Mîntuitorul prin cuvintele: „Nu pentru această mă rog, ci pentru cei ce vor crede prin cuvîntul lor în mine, ca toți să fie una, precum tu Părinte întru mine și eu întru tine, ca și ei întru noi una să fie” (Ioan 17, 20—21).

Biserica trebuie să fie una căci unul este Dumnezeu, unul este scopul pentru care a fost întemeiată și aceleași sînt mijloacele care duc la scop: credința și Sfintele Taine.

Iisus Hristos nu s-a împărțit și cine dezbină biserica întemeiată de El, sfîșie cămașa Lui cea necusută.

Hristos vorbește iarăși ca despre o turmă unică al cărei păstor este el însuși și despre o singură împărăție pe care El a întemeiat-o și aseamănă Biserica Sa cu o corabie, cu un năvod, cu vița de vie.

Hristos a venit în lumea aceasta să facă toate una, să adune *toate* popoarele din toate părțile lumii și să le așeze în împărăția Sa.

Acesta i-a fost gîndul, dorința și ruga Sa către Tatăl ceresc în clipa pășirii către înfricoșatele patimi și pentru aceasta s-a jertfit.

BISERICA TREBUIE SĂ FIE UNA ÎN CREDINȚĂ

Credincioșii trebuie să aibă și să mărturisească aceeași credință și care să fie aceeași pentru toate timpurile și toate locurile.

Unitatea de credință în Biserica noastră se bazează pe textele Sfintei Scripturi, hotărîrile și canoanele sinoadelor ecumenice și pe învățăturile Sfinților Părinți.

Unitatea de credință din textele Sf. Scripturi, în afară de textele arătate mai sus, reiese și din textul evangheliei după Matei Cap. 28 V. 19—20:

„Datu-mi-sa mie toată puterea în cer și pe pământ. Drept aceea mergînd învățați toate neamurile botezîndu-i pe ei în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-i să păzească toate cîte am poruncit vouă”.

Prin urmare Apostolii trebuiau să predice învățătura lui Hristos la toate neamurile, nu numai la unele popoare și nici numai la poporul ales și apoi să păzească toate cîte a propovăduit Hristos adică nu numai unele învățături sau numai o parte din ele. Iar Evanghelistul Luca (10, 16) spune: „Cel ce vă ascultă pe voi, pe mine mă ascultă, iar cel ce se leapădă de voi de mine se leapădă, iar cel ce se leapădă de mine se leapădă de cel ce m-a trimis pe mine”.

De aici reiese că predicarea apostolică trebuie primită de toți creștinii și întregă, așa cum au predicat-o ei, sub pedeapsa lepădării de Dumnezeu și osîndă de veci pentru cei ce vor falsifica-o.

Sf. Apostol Pavel întărește acest lucru în Epistola către Galateni (1, 8), unde citim următoarele: „Ci măcar și noi sau înger din cer de va propovădui afară de ce am propovăduit eu vouă anathema să fie”.

Iar în Epistola către Efeseni (4, 3) se vorbește despre „Un doinn, o credință, un botez” și mai departe: „Un Dumnezeu și Tatăl tuturor care este peste toate și prin toate întru voi toți pînă ce vom ajunge la unirea credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu”... sau ...„Căci alt temei nimeni nu poate pune înafară de cel ce este pus, care este Iisus Hristos”.

În lumina acestor texte este cristalizată unitatea de credință fără echivoc și această învățătură a fost propovăduită de Sfinții Apostoli și urmașii lor. Dar această unitate deja din primele veacuri a început să se știrbească. Diferiți profeți mincinoși s-au ivit, care căutau să învețe lumea altfel și care interpretau greșit textele Sf. Scripturi. Și atunci a venit rolul important al sinoadelor ecumenice, care se adunau ori de cîte ori interesele Bisericii o cereau pentru a defini cu autoritatea lor și a cristaliza în hotărîrile lor dreapta credință, combătînd cu energie toate rătăcirile ce se iveau.

Hotărîrile celor 7 sinoade ecumenice garantează păstrarea unității de credință și ritual, iar canoanele acestor sinoade, stabilesc disciplina severă și pedepsele mari aplicate acelor care ar îndrăzni să știrbească această unitate.

În această privință iată ce spune sinodul din Efes în can. 7: „Altă credință nimănui a-i fi slobod să alcătuiască afară de cea hotărâtă de Sfinții Părinți cei adunați în cetatea Niceenilor, împreună cu Sfântul Duh. Iar pe cei ce îndrăznesc, ori a alcătui altă credință ori a propune, ori a o produce celor ce voesc a se întoarce la cunoștința adevărului, sau din elenism, sau din iudaism sau din ori ce fel de erez, aceștia de ar fi episcopi sau clerici, străini să fie episcopii de episcopie și clericii de clericie iar de ar fi lumeni, să se anatematisească” (Pidalion, foaia 113).

Biserica lui Hristos a scos din sînul său pe toți cîți nu credeau așa cum credea ea. Așa a procedat cu Arianii, Novațianii, Apolinariștii, etc., iar dacă aceștia se întorceau din nou la ortodoxie, iată ce spune canonul 8 al Sinodului din Niceia: „Pe cei ce dintre eretici se adaug la ortodoxie îi primim dînd ei libele (mărturisiri de credință în scris) și anatematizînd pe tot erezul ce nu cugetă pe cum cugetă Sfînta lui Dumnezeu Biserică”.

Ce spun în această privință Sf. Părinți?

Sf. Ciprian spune: „Biserica e una, nu e spintecată nici nu e împărțită, ci legată și împreunată prin legătura preoților”, și tot el în altă parte: „După cum nu s-a putut desface cămașa lui Hristos, întocmai așa nu se poate desface biserica lui Hristos”, și: „Cine este așa dar atît de blestemat încît să cuteze a spinteca sau să creadă că se poate spinteca unitatea lui Dumnezeu, haina Domnului, biserica lui Hristos”.

Sf. Ioan Gură de Aur zice: „Zic și susțin că a dezbină biserica nu este un rău mai mic decît a cădea în erezie”. „Cel ce spintecă pe Hristos ce iad va merita?”

Aceasta este învățătura Bisericii Ortodoxe la întemeierea ei și în primele veacuri ale creștinismului și această învățătură s-a păstrat neschimbată pînă în zilele noastre și se va păstra atîta timp cît vor exista credincioși pe pămînt.

Dar unitatea aceasta de credință s-a păstrat și menținut cu multe lupte și cu multe jertfe. Ereziile apăreau și dispăreau cum apar și dispar ciupercile după ploaie și nu au putut dăinui căci nu erau clădite pe piatră — pe Hristos.

Durere însă că aceste dezbinări au continuat și mai tîrziu, adevărindu-se cuvintele apostolului: „Diavolul umblă ca un leu răcnind, căutînd pe cine să înghită”. S-a ivit la anul 1054 schisma cea mare care din motive pur lumești a împărțit biserica lui Hristos în două.

Această schismă a dus din păcate la altă ruptură și mai dureroasă pentru noi românii, la dezbinarea bisericii noastre românești, în ortodoxă și unită.

Nu voi înșira aici motivele care au dus la această dureroasă ruptură căci ne sînt tuturor cunoscute, ci voi accentua doar atît că deși intențiile celor ce au amăgit pe românii din Ardeal la anul 1700 erau ca să ne piardă și credința și neamul, nu au reușit să facă acest lucru datorită dîrzeniei și jertfelor poporului nostru și a preoțimii conștiente, care nu au renunțat sub nici un motiv la credința lor moștenită din moși și strămoși. Ambele biserici au propovăduit și pe mai departe aceleași învățături de credință și azi după actul epocal din octombrie 1948 ne împărtășim cu toții din comoara aceleiași credințe.

Biserica Ortodoxă nu a renunțat la nimic din învățăturile sale, dar nici nu s-a închis ca într-o carapace, ci a ținut pas cu vremea. În relațiile sale cu alte culte a împrumutat și de la alții părțile bune, cum a fost aceea de a introduce limba română ca limbă liturgică și unele reguli de disciplină, care însă nu au atins întru nimic credința.

UNITATEA DE RITUAL ȘI DE DISCIPLINĂ

Dacă așa stau lucrurile în ceea ce privește unitatea de credință să vedem acum cum se prezintă în ceea ce privește unitatea de ritual.

Ritualul nu este altceva decît haina sau forma sub care se exteriorizează adevărurile de credință.

Ritualul s-a păstrat de la început unitar cu o mică nuanță de elasticitate, care însă nu a contribuit la despicarea unității de credință.

Ritualul apusean și cel răsăritean sau bizantin au apărut mai tîrziu, sau mai bine zis această nuanță a ritualului. Ritualul latin este mai scurt, mai concis și mai rigid, pe cînd ritualul răsăritean este mai simplu și mai contemplativ.

Ritualul oriental pe care l-am păstrat și noi în forma lui originală este însă atît de frumos, atît de măreț, atît de convingător și atît de atractiv încît este privit cu jînd și cu admirație chiar și de teologii din apus.

În această privință iată ce spune catolicul Maximilian de Saxonia, vorbind despre excelentele calități ale liturghiilor orientale: „Liturghiile orientale sînt cel mai mare și mai prețios tezaur”.

La fel Georg Wunderle remarcă o superioritate neîndoieală a creștinismului răsăritean și anume: „Simplificarea supranaturală a vieții (religioase) prin orientarea principială spre Dumnezeu, neîmpiedecată de șovăeli omenești” și tot el: „Teocentrismul este rădăcina cea mai adâncă a toată atitudinea spiritualistă, pneumatică a creștinismului răsăritean.

È. Chaptal, vorbind despre ceremoniile cultului ortodox, spune: „Ele sînt așa de vii și de expresive încît frapază ochii și ele mișcă atît de viu urechea și inima încît pătrund pînă în străfundul sufletelor omenești”.

Protestantul Friedrich Heiler afirmă: „Liturgia ortodoxă este o dramă puternică extrem de bogată. Într-o plinătate de semne și acțiuni simbolice marea împlinire a mîntuirii de la întrupare pînă la trimiterea Duhului e lămurită în chip și simbol; însă înainte de toate în elementele sacramentale, credincioșii primesc o cheazășie a adevăratei permanențe a lui Hristos. Lumea cerească se lasă în jos pe acest pămînt sărac, strălucirea de lumină a veșnicului Dumnezeu scînteiază în întunecimea luminii, măreția regală a lui Hristos inundă cu razele sale întunecimea neamului omeneșc. Prăpastia ce se cascadează între omul cel păcătos și Dumnezeu cel sfînt se închide. Dumnezeu se întoarce prin sacrament în sufletul omului, îl sfințește, îl transformă, îl transfigurează și îl îndumnezește”.

Nu mai continui cu elogiile ce le aduc străinii ritualului nostru răsăritean, căci adevărul nu trebuie, dovedit, el strălucind singur.

Poporul român l-a primit odată cu încreștinarea sa și l-a păstrat neschimbat pînă azi. Poporul român a ținut la cultul ortodox cu aceeași tărie cu care a ținut la credința sa ortodoxă. Nu a renunțat la el nici sub influența amenințărilor și a schingiunilor și nici sub influența promisiunilor sau a dobîndirii de bunuri sau drepturi materiale.

Cei 38 de protopopi cari au semnat actul unirii cu Roma, au specificat: „Și așa ne unim acești subscriși mai jos, cum că toată legea noastră, slujba bisericii, liturgia și posturile să stea pe loc, iar de n-ar sta pe loc nici aceste peceti să n-aibă nici o tărie asupra noastră”.

De aici reiese cu cîtă tărie țineau ei la slujbele lor, condiționînd însăși statornicirea unirii de păstrarea intactă a ritualului oriental.

După unire acest ritual nu s-a putut schimba cu toate presiunile și amenințările venite de la Roma. Tendințele de schimbare și inovațiile aduse de teologii uniți veniți de la Roma nu au găsit teren favorabil în sînul poporului ardelean; ba mai mult, credincioșii și preoții se opuneau în mod categoric acestor inovații venite din apus.

Unii dintre teologii uniți au luat chiar o atitudine hotărîtă față de aceste inovații cultice; printre aceștia, Inocențiu Micu Klein, Petru Maior, Ioan Micu Moldovan și Dr. Ioan Bălan.

Ei și-au dat seama că renunțînd la ritual, și-ar pierde și credința și naționalitatea, pentru care au luptat cu atîta dîrzenie antecesorii lor.

Actul epocal din octombrie 1948 a găsit cele două biserici cu prea puține deosebiri din punct de vedere cultic. Slujbele se făceau la fel în ambele biserici și ceea ce se părea că ar fi deosebire între ele, adică „Duh” și „Spirit”, „Doamne miluește-ne” și „Doamne îndură-te spre noi” erau deosebiri numai de cuvinte, în realitate fiind același lucru. Chiar și aceste cuvinte s-au introdus numai pe la sfîrșitul secolului al 19-lea și începutul secolului al 20-lea.

Deosebirile dogmatice cuprinse în cele 4 puncte nu erau cunoscute de păturile largi ale credincioșilor. În textul românesc al actului unirii nu sînt cuprinse cele 4 puncte, ci numai în traducerea latină falsificată. Literatura în jurul celor 4 puncte se mărginea la cercul preoților și ea nu ajungea în popor. Ba mai mult! Putem afirma că cele 4 puncte erau mai mult desbătute numai la catedrele teologilor, ele rămînînd necunoscute în popor. Nici împărtășania nu se făcea cu ostie, ci cu pîine dospită, așa că poporul observa că nici acest punct nu s-a aplicat.

Cărțile liturgice erau aceleași în ambele biserici. În bisericile unite s-au folosit mult timp cărțile liturgice ortodoxe tipărite în Moldova și Țara Romînească, iar cele tipărite la Blaj nu erau altele, decît aceleași cărți ca și cele tipărite la Sibiu sau la București, cu foarte mici deosebiri de formă.

Se observă în această privință, odată cu ivirea curentului lăitnizist, că s-a căutat să se înlocuiască multe cuvinte din cărțile bisericești și literare care erau de origine slavonă, cu alte cuvinte de origine latină, abătîndu-se astfel de la limba vechilor cazanii.

În acest sens toate cărțile bisericești tipărite la Blaj între anii 1865 — odată cu tipărirea Octoihului mic — și pînă în anul 1890 cînd s-a tipărit Triodul, s-au tipărit folosindu-se multe cuvinte la-

tine sau latinizante, cuvinte greoaie și chiar supărătoare la ureche nu numai pentru preoți, ci și pentru poporul credincios.

Această limbă nouă era așa de deosebită de limba poporului român încît se scria: „Dacă ai noștri introduc în slujbe atîtea vorbe necunoscute poporului, se poate introduce apoi ori și ce limbă străină și necunoscută”.

Însă curentul latinist s-a dovedit că a fost o părere filologică trecătoare și edițiile mai noi au început să revină la calea cea bună, înlăturîndu-se toate cuvintele străine și străinismele, păstrîndu-se aproape numai cuvintele „spirit” și „îndurare”, cuvinte care mai arătau deosebirea între cele două biserici.

Un alt curent și mai pronunțat de apropiere a limbii liturgice s-a observat prin retipărirea *Strașnicului* în anul 1929, a *Liturghierului* din 1931 și a *Molitvelnicului* din 1940, cărți tipărite sub îngrijirea vicarului de la Blaj, Dr. Victor Macavei, unde cuvîntul „miluește-ne” și-a luat locul lui de cinste, revenindu-se iarăși la vechea limbă bisericească.

Așa se prezintă limba liturgică în anul 1948, așa încît înfrățirea între cele două biserici este numai consfințirea unei stări de fapt existente între preoții și credincioșii celor două strane.

Pe vremea lui Petru Maior la toate slujbele bisericești uniții și neuniții se adunau laolaltă, cîntau și slujeau împreună fără a se sfii unii de alții. Credincioșii chemau la slujbe preoți și uniți și neuniți, fără deosebire. Mirenii se spovedeau la preoți neuniți și invers. Chiar și Sfînta Liturghie o slujeau cîteodată împreună. Această înfrățire s-a continuat și după aceea fără întrerupere în tot timpul. În parohiile mixte s-a păstrat obiceiul ca la masluri și înmormîntări să fie chemați ambii preoți. Cînd lipsea unul din parohie credincioșii se adresau cu aceeași încredere și reverință preotului celuilalt, ei considerînd acest lucru ca firesc, și se bucurau cînd vedeau preoții slujind împreună. Acestea se făceau cu toate interdicțiile, amenințările și chiar pedepsele dictate de consistor.

Îmi aduc aminte cînd am fost prima dată ca preot într-o parohie mixtă și cînd am spus credincioșilor mei că nu putem servi laolaltă, eu și cu preotul ortodox, deoarece nu ne permite acest lucru Consistorul, cum s-au revoltat credincioșii mei și cum mi-au argumentat scurt și categoric „Părinte noi așa ne-am pomenit din moși și strămoși” și că „preotul bătrîn cum a putut servi cu cel ortodox întotdeauna?”.

Atunci am constatat și eu că teoria și dispozițiile sînt una și realitatea este alta. Nu ai fi putut rămîne pe poziție decît doar fă-

cîndu-ți dușmani chiar pe credincioșii tăi, sau pierzîndu-i pentru totdeauna de la biserică.

De aceea tot timpul am servit laolaltă la masluri, înmormîntări, și cu alte ocazii. Așa s-a păstrat unitatea între preoții și credincioșii celor două biserici timp de 250 ani, ținînd cu sfințenie la credința și ritualul lor care este o comoară și o scumpă moștenire.

În ce privește unitatea în disciplină și aceasta s-a păstrat avînd la bază canoanele Sf. sinoade ecumenice, cu mici schimbări ale sinoadelor provinciale. Legiuirile romane cuprinse în „Codex juris canonici” deși cuprindeau dispozițiuni cu privire la bisericile orientale (unite) nu s-au pus în aplicare.

CONSOLIDAREA UNITĂȚII

În concluzie, unitatea Bisericii a devenit o realitate vie și o permanență a istoriei contemporane a bisericii și poporului credincios, iar noi sîntem aceia care va trebui să o menținem și să o consolidăm. Biserica Romînească a fost una în credință și ritual și în disciplină. Dezbinarea celor două biserici romînești a fost vremelnică și bazată pe motive de ordin material, politic și economic.

Cotitura din anul 1948 a scos la iveală acest adevăr și azi este cunoscut și de preoți și de credincioși. Ei sînt cu adevărat fericiți că se închină la același altar și se împărtășesc din același potir.

Acest lucru poporul român îl dorea demult, însă nu s-a realizat cu toate strădaniile de unificare.

A trebuit să vină ziua de 23 august 1944 în istoria neamului nostru, cînd poporul a ajuns stăpîn pe destinele lui și apoi în iureș de bucurie a pornit spre marea victorie a reîntregirii Bisericii Romînești.

Această unificare se poate menține și consolida dacă în primul rînd noi preoții vom fi adevărați frați în Hristos.

Mărturisesc că de la început am simțit aici o dragoste sinceră din partea preoțimii protopopiatului nostru și sper că aceasta va fi și în viitor.

*

— Cartea „Cînd frații sînt împreună” — și altele de același fel — nu trebuie să lipsească din biblioteca niciunui preot. Această carte cuprinde documente istorice. Ea arată adevăratele motive care au dus la deschilinirea celor două biserici între anii 1698—

1700. Documentele arată cum preoții și credincioșii au fost amăgiți cu promisiuni care nu s-au realizat niciodată, lupta ce au dus-o fruntașii bisericii unite pentru apărarea drepturilor lor și pentru păstrarea credinței lor, precum și lupta ce au purtat-o pentru a împiedeca pătrunderea ideilor străine în ritualul nostru. În ea se vede dârzenia cu care credincioșii au apărat credința lor ortodoxă și ritualul bizantin, precum și bucuria ce au simțit-o când s-a făcut unificarea prin reîntoarcerea bisericii unite la sânul Bisericii mame.

În această carte se găsesc documente care nu erau cunoscute și care erau păstrate în arhivele unor biserici, iar acum sînt puse la dispoziția tuturor. Ea cuprinde de asemenea sfîrșitul unei frămîntări dramatice de 250 ani, care s-a încheiat cu biruința legii strămoșești și cu refacerea unității religioase din 1948.

Să fim demni de aceasta și să nu uităm că sîntem frați care *mărturisim aceeași credință și avem aceeași misiune sfîntă, mîntuirea sufletelor credincioșilor și binele poporului nostru.*

Preot AUREL ANGHEL
paroh. ort. rom., Orașul Stalin

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

„I s-a făcut milă de ea“¹

Cine dintre noi n-ar dori ca în viață să aibă parte numai de zile senine? Cine n-ar dori să fie cât mai ferit de necazuri? Cine nu năzuie după o viață lipsită de strîmtorări și suferințe? Care dintre credincioși n-ar fi bucuros să nu afle decît din auzite de lacrimi, de zdrobiri și de moarte? Toți pînă la unul dorim și năzuim după o viață scutită cît mai mult de neajunsuri și plină de cît mai multe bucurii sănătoase.

Dorim și năzuim cu toții după o asemenea viață ferită de necazuri; dar experiența ne arată că e greu să întîlnești vreun credincios a cărui viață să se desfășoare în liniște de la început și pînă la sfîrșit. E greu să găsești vreun credincios asupra căruia să nu se abată vreo boală, o amărăciune, o suferință, o nenorocire.

Iată, Sf. Evanghelie de azi ne istorisește tocmai despre o credincioasă lovită de o mare nenorocire. E vorba de o femeie din orașelul Nain, care-și purta în brațe, spre groapă, pe singurul ei fiu.

Femeia pierduse mai înainte pe soțul ei. Lovitură grea, aceasta. O mamă lipsită de sprijinul soțului e o mamă supusă la grea încercare. Cine s-o ajute în slăbiciunile ei? Cine s-o ocrotească în vreme de primejdie? Cine s-o îmbărbăteze în lupta vieții? E greu de mama care și-a înmormîntat soțul. Dar mai greu este de mama care trebuie să-și înmormînteze și pe fiul ei.

Femeia din Evanghelia de azi e tocmai o mamă care după ce și-a înmormîntat soțul trebuie să-și ducă la groapă și pe fiul ei, pe singurul ei fiu, singura bucurie ce-i mai rămăsese, singurul ei sprijin, singura ei nădejde pentru zilele bătrînețelor ei. Cu adevărat, mare, copleșitoare era amărăciunea și durerea văduvei din Nain.

Dar, iată că tocmai în momentul acesta o vede Iisus Domnul. „Și văzînd-o pe ea Domnul, i s-a făcut milă de ea și i-a zis: „Nu mai plînge!” (Lc. 7, 13).

¹ Cuvînt la Duminică XX după Rusalii.

Minunată pildă a îndurării și milei Domnului față de oamenii împovărați de suferințe....

Intr-adevăr, Iisus n-a trecut niciodată indiferent pe lângă lipsurile și suferințele oamenilor. S-a înduioșat de mulțimea care zile de-a rîndul îl urma și asculta flămîndă și obosită (Mt. 15, 32). O undă de adîncă compătimire îi învălui inima cînd orbii din preajma Ierihonului îi încrucișară calea (Mt. 20, 34). Aceeași adîncă compătimire îi vibra în suflet, ori de cîte ori călătoriile sale misionare îl duceau printre leproși, paralitici, ciungi, surzi, muți.

Dar, lucru întru totul vrednic de luat în seamă, mila Mîntuitorului față de credincioși n-a rămas niciodată în stare de sentiment trăit lăuntric sau manifestat doar prin vorbe. Mila lui Iisus față de credincioși a fost sentiment puternic de compătimire dar a fost și faptă de ajutorare efectivă a celor avizați la aceasta.

Astfel, cînd pe cei din jurul Său i-a văzut obosiți și flămînzi, nu s-a mulțumit să-i compătimească verbal, ci a procedat imediat la ajutorarea lor, hrănindu-i și întărindu-i (Mt. 15, 32). Cînd orbii i-au ieșit în cale, și-a arătat mila față de ei, trecînd imediat la vindecarea lor (Mt. 20, 34). Așa a procedat și cu ceilalți suferinzi: schiopi, ciungi, muți, leproși, paralitici, pe care i-a întîlnit, au venit sau au fost aduși la El (Mt. 15, 30). Și tot așa a procedat și cu văduva din Evanghelia de azi. S-a înduioșat în fața suferinței ei. A încurajat-o cu vorba, îndemnînd-o să nu mai plîngă, dar i-a redat și încrederea în viață, sustrăgînd morții și redînd vieții pe fiul ei cel întins, inert, pe targă. „Atunci apropiindu-se, s-a atins de raclă ... și a rostit: Tînărule, ție zic, scoală-te. Iar cel ce fusese mort s-a sculat în sus și a început să vorbească și Iisus l-a dat mamei sale” (Lc. 7, 14—15).

Acesta este conținutul pe care Mîntuitorul îl dă milei: participare cu toată inima, cu toată capacitatea de simțire la necazurile semenilor, dar participare, în același timp, și cu fapta de ajutorare efectivă.

În concepția Mîntuitorului mila este sentiment de compătimire, dar e și cuvînt de îmbărbătare și mai ales ajutor efectiv acordat fără ezitare. Este vibrație emotivă, dar este și angajare în acțiuni hotărîte de ridicare și salvare a credincioșilor care, prin situația lor concretă, sînt avizați la ajutor din afară.

De aceea sună străin, pentru urechea și inima unui credincios, afirmația că mila ar fi un lucru care ar trebui smuls din suflete, pentru că ar consuma inutil energia și ar fi o piedică în calea realizării de sine (Nietzsche). Sună straniu pentru credincios asemenea cuvinte, deoarece, în înțelesul ei creștin, mila nu e un element parazită, care ar consuma inutil din puterile sufletului, ci este un element dinamic, care ajută la sublimarea, la canalizarea în sens pozitiv a pornirilor negative ale firii. Știm din experiență că

atunci cînd vrem să ajutăm pe altul, trebuie mai întîi să ne biruim pe noi înșine, să ne înfrîngem pornirile egoiste, pentru ca puterile eliberate din strînsorile tendințelor egoiste, să le folosim întru ajutorarea semenului avizat la aceasta.

Ajutorarea semenului implică, e adevărat, consum de energie, dar în urma acestuia, credinciosul nu rămîne mai slab, ci dimpotrivă moralmente el devine mult mai puternic. Exercițarea puterilor bune ale sufletului duce la întărirea, nu la slăbirea lor. Și de fapt experiența ne arată că un credincios practicant al milei este mult mai rezistent față de asaltul tentațiilor egoiste decît credinciosul care ocolește practicarea acestei virtuți.

Și apoi să nu uităm că mila e poruncită nu de un moralist obișnuit, ci de însuși Iisus Hristos, Domnul nostru. E greu de închipuit că, poruncindu-ne să fim nișoși, Domnul ne-ar fi poruncit să ne irosim inutil puterile. Realitatea e că învățîndu-ne să ajutăm pe aproapele aflat în necazuri, Domnul ne-a arătat una din căile cele mai importante care duc nu numai la salvarea semenilor dar și la creșterea noastră duhovnicească.

Vreau să vă mai amintesc și de purtarea greșită a unor credincioși, care din milă, zic ei, ocolesc pe cei loviți de vreo suferință. De exemplu, sînt credincioși care nu vor să cerceteze pe semenul greu bolnav, pe motiv că n-ar putea suporta priveliștea unei suferințe chinuitoare, pe motiv că chinurile bolnavului i-ar sfîșia inima.

Asemenea purtare n-are nici o legătură cu mila creștină. Mila care se consumă exclusiv în vibrație sentimentală nu e milă creștină. Mila creștină este, cum am spus, sentiment de compătimire, dar este neapărat și faptă de ajutorare. Și atunci, cine zice că din milă nu se duce la semenul suferind, este un *egoist* și este un *fățarnic*.

Este *egoist* pentru că de fapt el urmărește să se cruțe pe sine de ceva neplăcut și mai ales urmărește să evite a se angaja personal în vreo acțiune de ajutorare, care, practic, înseamnă osteneală, cheltuială, jertfă.

Pe adevăratul credincios, însă, îl cunoști și după graba cu care sare în ajutorul semenilor loviți de necazuri.

Este *fățarnic* pentru că vrea să treacă, în ochii altora, drept un om deosebit de sensibil la suferințele altora, pe cînd în realitate nu este. Credinciosul creștin, cu cît e mai sensibil la suferințele altora, cu atît caută să se apropie mai mult de ei spre a-i ajuta să se ridice și să se sâlveze.

Cînd Domnul a întîlnit pe văduva din Nain, ducîndu-și la groapă pe singurul ei fiu, „i s-a făcut milă de ea”. I s-a făcut milă, dar n-a rămas închis în sentimentul Lui de milă față de durerea acelei văduve, ci i-a venit repede în ajutor, redîndu-i fiul teafăr.

Așa ajuta Mîntuitorul și așa ne cere și nouă, credincioșilor.

E adevărat că vremurile noi împrăştiează tot mai mult suferinţele omeneşti. Tot mai puţini sînt oamenii nevoiţi să apeleze la ajutorul altora. Totuşi şi astăzi sînt printre noi fiinţe, care au nevoie de un sfat, de o încurajare, de o mîngăiere.

Cuvine-se a nu-i înşela în aşteptările lor. Se cuvine să nu-i ocolim, ci să le dăm ajutorul de care au nevoie.

Să ne ajutăm semenii, cu încredinţarea că prin faptele noastre de milă întreţinem vie şi în alţii şi în noi, dragostea de om şi dragostea cea către Hristos Domnul, căruia se cuvine mărire, cinste şi închinăciune în veci. Amin.

Pr. Prof. D. BELU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

O LUCRARE NECUNOSCUTĂ A LUI SAMUIL MICU CLAIN

În valoroasa publicație a Academiei Republicii Populare Române, Filiala Cluj, *Studii și cercetări de Istorie*, an VIII, nr. 1—4, 1957, Cluj, 1958, dl. C. Cîmpianu se ocupă de *O lucrare necunoscută a lui Samuil Micu: „Hronologhiia împăraților turcești”* (p. 213—231). Lucrarea este un manuscris, format mare, în 12 pagini, aflat azi în Biblioteca Academiei R.P.R., Filiala Cluj, la Fondul Blaj. A fost scrisă de învățatul reprezentant al Școlii ardelenene — deși nu e iscălită — în jurul anului 1803, în perioada în care traducea „Urmarea lui Hristos” a lui Thomas a Kempis. Lucrarea a fost trimisă de autor prin poștă medicului oculist Ioan Piuariu Molnar, fiul protopopului Ioan din Sadu, supranumit „Popa Tunsu”, cunoscut din timpul luptelor religioase din Ardeal în sec. XVIII. Așa cum bine remarcă și dl. C. Cîmpianu, „Hronologhiia” este importantă din două puncte de vedere: 1. avem la îndemână o operă clainiană necunoscută pînă în prezent și 2. ne dezvăluie și mai mult legăturile dintre Samuil Micu și Ioan Piuariu Molnar.

Lucrarea lui Micu e formată din două părți. Prima parte cuprinde epoca marilor califi arabi, de la 623 la 786, fiind o expunere rezumativă a capitolelor despre mahomedani din Istoria sa bisericească, dar punînd aici accentul mai mult pe istoria politică a arabilor decît pe cea religioasă. Partea a doua cuprinde perioada turcă, de la 1298 pînă la 1754. Pentru această a doua perioadă s-a folosit de o lucrare pe care dl. C. Cîmpianu n-a putut-o identifica, dar care pare să fie italiană. E interesant că învățatul călugăr blăjan nu a folosit Istoria imperiului otoman a lui Dimitrie Cantemir și nici nu amintește de războaiele pe care sultanii turci le-au avut cu Țările românești. „Hronologhiia” se limitează doar la înșirarea califilor arabi și a sultanilor turci, cu expunerea sumară a unor fapte petrecute sub ei. Deci, orizontul lucrării nu depășește nivelul vechilor cronici, fiind presărată și cu unele amănunte nesemnificative în timp ce unele evenimente importante sînt neglijate.

„Hronologhiia” are și o valoare documentară, fiind o mărturie în plus asupra raporturilor care existau între Samuil Micu și Ioan Piuariu Molnar. Acești doi reprezentanți de seamă ai culturii românești în epoca luminilor se vor fi cunoscut încă din copilărie, fiind amîndoi originari din Sadu. Legăturile lor se adîncesc după ce Micu se stabilește în Blaj, iar Piuariu Molnar în Sibiu, oraș pe care-l frecventa adeseori și călugărul blăjan. Ele se manifestă mai cu seamă prin anii 1801—1803 cînd Micu lucra la Dicționarul român-latin. Atunci Micu recurse la colaborarea lui Piuariu Molnar, pentru

explicarea unor cuvinte românești nu numai cu termenii latini corespunzători, ci și cu termeni ungurești și nemțești, doctorul Piuariu fiind un cunoscător perfect al acestor două limbi.

Este cert că „Hronologhiia” a fost întocmită în vederea publicării, probabil în vreunul din calendarele vremii. În acest scop Micu trimite lucrarea lui Piuariu Molnar pentru a o cerceta. Acesta îi face câteva completări, revenind completată în mâinile autorului. Totuși lucrarea nu s-a publicat.

La p. 222—230, dl. C. Cîmpianu reproduce, cu numeroase note explicative, textul acestei lucrări a lui Samuil Micu, necunoscută pînă acum.

Pentru cititorii revistei noastre care doresc să cunoască viața și activitatea lui Samuil Micu, amintim lucrările publicate recent de către profesorii noștri de Teologie de la București și Sibiu: Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu, *Samuil Micu Clain. 150 ani de la moartea sa*, în *Biserica Ortodoxă Română*, an. LXXIV, nr. 10—11, 1956, p. 1057—1077 și Ierom. Prof. Nicolae Mladin, *Samuil Micu Clain Teologul*, în *Mitropolia Ardealului*, an. II, nr. 1—2, 1957, p. 53—66. Asupra vieții și activității lui Piuariu Molnar se pot consulta I. Lupaș, *Doctorul Ioan Piuariu Molnar. Viața și opera lui. 1749—1815*, în *Analele Acad. Rom., Mem. Sect. Ist.*, Seria III, Tom. XXI, Mem. 20, București 1939, 45 p. cu numeroase referințe bibliografice și Al. Neamțu, *Contribuțiuni documentare noi privitoare la activitatea oculistului Ioan Piuariu Molnar*, în *Istoria medicinei. Studii și cercetări*. București, 1957.¹

M. PĂCURARIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

¹ Vezi și lucrarea de la pagina următoare (744).

Recenzii

N. Mladin, I. Vlad și Al. Moisiu: SAMUIL MICU CLAIN TEOLOGUL, Sibiu 1957, p. 141.

Pe răbojul istoriei se înscrie la 21 octombrie 1958, un deceniu de la actul reunificării Bisericii din Ardeal, care s-a făcut la Alba-Iulia, în 1948. În fruntea luptătorilor pentru acest ideal stă Samuil Micu Clain, un lucefăr al școlii ardelenе, care și-a pus sufletul și viața ca legea părintească să rămână pe loc, așa cum grăia hotărît manifestul unirii din 7 octombrie 1698. Dar glasul lui Micu a răsunat în pustiu două secole, înăbușit de frații săi catolicizanți și de guvernul austriac. Dorința sa a devenit realitate în 1948, în regimul nostru de democrație populară, care ne-a adus libertatea și dreptul de a ne hotări singuri destinul mîntuirii.

Figura luminoasă și opera teologică ortodoxă a lui Samuil Micu pentru mulți din noi au fost necunoscute pînă la tipărirea lucrării P. C. Lor Prof. N. Mladin, Consil. cult. I. Vlad și Prof. Al. Moisiu de la Mitropolia din Sibiu. Colaborarea celor trei preoți — ultimii doi reveniți la Ortodoxie — este mărturie de lucrurile frumoase care se fac, cînd frații sînt împreună. Cartea are trei părți.

Partea I dezvoltă *viața și lupta lui Micu pentru adevăr și binele obștesc* (p. 5—22). El s-a născut în Sadu (Sibiu) în 1745, unde tatăl său — frate cu Inocențiu Micu — era protopop. A studiat la Blaj, unde a fost călugărit și a trăit foarte aspru; apoi a urmat teologia și filozofia la Viena, a ajuns profesor la Blaj în 1772 și prefect de studii la Sf. Barbara.

Iubind pe ortodocși, în 1796 îl aflăm în Sibiu — unde dorea să ajungă paroh — sfătuindu-se cu preoții neuniți să ceară un episcop ortodox român, după moartea lui Gherasim Adamovici. Ioan Bob, episcopul Blajului, cere guvernului austriac catolic să-l exileze pe Micu la Muncaci, de teamă ca el să nu părăsească unirea „și să facă în popor mare perturbare” (p. 14). Guvernul refuză, iar Bob îl închide în mănăstire, prigonindu-l și pedepșindu-l aspru pentru convingerile sale ortodoxe. La 1803 este revizor al cărților bisericești românești la Buda, lucrînd în sărăcie și mizerie pînă în mai 1806, cînd a murit.

Idealul vieții lui Micu a fost *lupta pentru adevăr și pentru binele obștesc* al neamului său, pe care-l voia luminat și fericit. În acest scop el s-a ridicat peste deosebiri confesionale mărunte, dar a pătimit de la frații săi și de la străini, care i-au oprit tipărirea operei. Autorii observă just că „dacă Oradea și Blajul s-au lăudat cu marile merite ale lui Clain, au uitat să spună că aceste merite le-a dobîndit împotriva (lor)... luptă pentru adevărul ortodox și pentru unitatea creștină romînească” (p. 22).

Partea II-a (p. 23—76) expune marea operă a lui Micu, alcătuită din traduceri, prelucrări și lucrări teologice originale, rămase în 22.000 pag. mss., cu peste 60 titluri, din care s-au tipărit cca. 4000 pag., adică abia 1/5. Din ea rezultă că Micu a fost mai mult teolog decât istoric și filolog, cum îl cunoșteam noi, mai mult ortodox și deplin român. Opera sa documentară rezultă din cercetări de autori în limba greacă, latină, germană, franceză, italiană și maghiară. Ea este scrisă cu desăvârșit spirit critic și are scopul ca cititorul să ajungă „să iubească adevărul și curătenia credinței” (p. 26).

A. În centrul *traducerilor* stă Biblia. Aceste traduceri cuprind cărți didactice, istorice, tălmăcirii din Sf. Părinți și cărți de pietate.

Printre lucrările didactice locul prim îl ocupă Teologia Moralicească, Blaj 1796, cartea de bază a „moralistilor” din Blaj, vreme de 50 de ani.

Cărțile istorice au în frunte Istoria bisericească după C. Fleury (1782—1784) nepublicată, din cauza dușmăniei și urii lui I. Bob, care-l învinuia că vrea să treacă la Ortodoxie. De reținut că această istorie a fost dedicată patriarhului ortodox din Carloviț, iar guvernul austriac, trimițând cartea spre cenzură la Blaj, zice că ea este opera „preotului neunit” Samuil Miču. Bob răspunde că, citind-o, a aflat-o „nedemnă de a se publica, ... (și o declară) „imperfectă, defectuoasă și scandaloasă” (p. 12). De ce traduce Micu pe Fleury? Pentru că Fleury este un antipapist, un galican francez, care din punct de vedere dogmatic-canonice apără multe teze ortodoxe, ceea ce îi convenea lui Micu foarte mult. El traduce nu pentru catolici și catolicizanți, ci pentru românii care au „bună minte” (p. 44), ca ei să nu se latinizeze.

Majoritatea absolută a traducerilor sînt din Sf. Părinți răsăriteni, în frunte cu Sf. Hrisostom, Sf. Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Ciril al Alexandriei, Ciril al Ierusalimului, I. Scărarul, E. Sirul, T. Studitul și I. Damaschin. Nu lipsesc nici cele mai distinse figuri din cinul monahal, în frunte cu Sf. Antonie și Pahomie cel Mare. Ele dovedesc afecțiunea deosebită a lui Micu față de duhul vieții răsăritene în care trăia.

Centrul traducerilor cărților de pietate îl constituie Biblia, tipărită de Bob, Blaj 1795, traducere la care a lucrat 2 ani (1783—1785), dar Micu n-a primit nici o răsplată pentru munca sa încordată și îmbelsugată. La a doua revizuire a cărții „Facerii” a colaborat și dascălul de dascălie D. Eustatievici, director ortodox la Sibiu, ceea ce arată intenția larg românească a lui Micu, de a tipări această carte pentru întreg neamul nostru. Ea a fost oferită lui Gherasim Adamovici de la Sibiu. Valoarea literară mare a făcut ca ea să fie publicată din nou la Petersburg în 1817 și la Buzău în 1854—1856.

B. Între lucrările sale originale sînt mss. despre revelația și inspirația divină, despre căsătorie și istorie bisericească, inclusiv Istoria Romînilor, 1800, în care arată că „istoria iaste dascălul tuturor lucrurilor” (p. 67).

Micu a scris, apoi, poeme religioase și a rostit nenumărate predici simple, însuflețite și convingătoare, fără iz confesional. Așa se explică pentru ce aceste predici au fost publicate la Sibiu în 1842 și la Arad în 1907 și, vreme de 125 ani, au fost hrană sufletească a poporului român din Ardeal.

Partea III-a a lucrării tratează concepția teologică și atitudinea de viață a lui Micu (p. 77—138).

1. *Adevărata credință*, după Micu, se află în actele originale, vechi, nu în spusele istoricilor catolici. Această credință este una, universal valabilă și general obligatorie în Apus și Răsărit. Izvorul său este Sf. Scriptură și

Sf. Tradiție și în tot ceea ce a învățat Biserica, neconținut și pretutindeni (p. 80). Cu cât o tradiție este mai veche cu atât este mai adevărată. Ereticii au izvodit învățătură nouă, mincinoasă, pe care „Biserica cea adevărată o lapădă toată” (p. 82—83).

2. Biserica este temelia adevărului, iar învățătura ei este formulată de *sinoadele ecumenice*, ale căror hotărâri sînt obligatorii și pentru „papii de la Roma” (p. 87).

3. La fel cu P. Maior, Micu *nu recunoaște papei un primat* de jurisdicție, despre care nu avem nici o dovadă în „istoria evanghelică și apostolică” (p. 89), ci numai un primat onorific pe care l-a avut și Sf. Petru, „ca cel întâi șezător al Apostolilor” (p. 90). Papa nu este infailibil, ci este subordonat, ca toți patriarhii, sinoadelor ecumenice și judecat de ele, după cum avem cazul cu papa Vigiliu la 553 și cu papa Onoriu, care a fost anatemizat de sinodul al VI-lea, pentru erezia sa monotelită. Micu contestă și puterea politică a papalității (p. 99), care — de acord cu Fleury — a fost „începutul, rădăcina și pricina schismei dintre Apus și Răsărit” (p. 109).

Micu combate erezia despre filioque și purgator, iar prefacerea darurilor se săvîrșește prin epicleză. Pruncii și laicii trebuie să se cuminece prin ambele forme. De asemenea Micu este pe linie pur ortodoxă în privința căsătoriei (p. 107).

În general vorbind, după S. Micu Răsăritul a păstrat neschimbată credința primelor veacuri, iar în disputa care a dus la schisma cea mare a Bisericii, „s-a purtat mai creștinește decît Apusul” (p. 115), care a deviat prin multe inovații și s-a condus de trufie și ură.

Creștinismul în Dacia este mai vechi decît Nichita Romanul. Ungurii înșiși la început au fost de rit grecesc. Românii au pățit multe goane și multe nevoi, mai ales clerul, „pentru statornicia în credință” (p. 118). Așa sînt ierarhii Ilie Iorest și Sava Brancovici, care „au primit mai pe urmă moarte” (p. 119).

După Micu, unirea cu Roma s-a făcut din motive politice de către Habsburgii catolici și din interese materiale, nu din convingere, de clerul român care voia să scape de iobăgie și dorea să aibă aceleași privilegii ca și clerul catolic. Unirea s-a făcut ca „toată legea să stea pe loc” (p. 121). Masa poporului român n-a primit unirea, de aceea se produce mișcarea călugărilor Visarion Sarai (1744) și Sofronie din Cioara (1759) (p. 122). Condițiile n-au fost respectate, iar ierarhia a fost umilită prin așezarea unui teolog ieșuit în coasta episcopului. „Vlădica, zice Micu, numai numele avea (de conducător), iară diregătoria episcopască teologul acesta o purta, cît vlădicul se putea zice a teologului vicăraș”, căci era „cap mai mare vlădicului și clerului” (p. 125). Așa că românii au fost și acum „altmîntrelea asupriți” (p. 125). Contra nedreptăților se ridică Inochentie Micu Clain, unchiul său, „apostol și adevărat episcop, bun părinte al neamului românesc, carele moșia și viața și-au pus”...; pîrît la Viena, fugă la Roma, unde „a ajuns în mare săiăcie și lipsă și crucea pe care o purta la gît au pus-o zălog, că de nicăiri ajutor nu avea”, și la cererea papei și-a dat demisia, murind aici în mizerie, la 1768.

Dragostea lui Micu de neam și lege îl face să fie împotriva obiceiului de a se trimite elevi uniți la școli străine din Viena și Pojoni, care este un

mare rău, pentru că aceștia „nu numai de lege, ci și de neamul său se lea-padă și tăgăduște” (p. 130).

În toată opera sa teologică, Samuil Micu este călăuzit de două idei mari: unificarea legii strămoșești și unificarea Bisericii creștine ecumenice. Ele sînt realizabile prin iubire și bunăvoință, îndreptărîndu-se ereziile și schisme.

Concluziile lucrării sînt cît se poate de juste: „Dacă opera teologică a lui Micu ar fi văzut lumina tiparului pe vremea lui”, teologia unită ar fi mers pe alt drum (p. 138), însă dușmanii săi au avut grijă să o ascundă, pentru că ar fi pus în primejdie unirea cu Roma, prin concepțiile sale deplin ortodoxe și rîvna de neam.

La aniversarea unui deceniu de la actul reunirii Bisericii românești din Ardeal, cartea de față este foarte binevenită și o punem la inimă tuturor, pentru că este plină de cunoștințe noi, extrem de folositoare și cu mari bucurii duhovnicești. Acestea se trăiesc numai în legătură cu viața și faptele unui suflet mare și unui om ales cum a fost Micu.

Celor reveniți în sinul Ortodoxiei, lucrarea de față le întărește convingerea că au făcut cel mai cuminte act din viața lor. Pentru preoții nereveniți, ea este un apel părintesc să se întoarcă la maică, să fim statornici în credința strămoșească, solidari în bine și luptători pentru pace în sinul neamului nostru și al omenirii întregi. Să fim una cum vrea Mîntuitorul și cum a dorit și s-a rugat Samuil Micu.

Recenzia de față dorim să trezească tuturor interes pentru lectura cărții.

Rămînem recunoscători regimului nostru de democrație populară, bazat pe libertate și dreptate socială, pentru că ne dă posibilitatea să cunoaștem opera lui Micu, să ne însuflețim de idealul său și să urmăm pilda vieții lui de muncă și luptă pentru poporul său. Felicităm pe P. C. autori, pentru gîndul și lucrarea luminată ce ne-au dat și le mulțumim, rugîndu-i să ne mai dea și alte asemenea cărți.

Pr. SIMION RADU

Mihai Ralea: CELE DOUĂ FRANȚE. București 1956, p. 406.

E o carte despre Franța, scrisă nu numai pe baza unei documentații bogate, ci și cu claritatea și cu orizontul larg al filozofului, cu savoarea stilistică a literatului și cu optimismul celui ce crede în puterea de viață și viitorul poporului francez, luptător pentru progres. De aceea — deși este o carte sobră, cu temelii științifice — ea este străbătută de fiorul unei pasiuni: pasiunea pentru spiritul francez în neconținută efervescență creatoare. Într-un sens, ea e pledoarie pentru viitorul poporului francez, un răspuns celor ce de decenii proorocesc destrămarea Franței sau apusul ei. Ea însă depășește ceea ce s-ar numi combaterea pesimismului acestor „prooroci”, devenind o prezentare de ansamblu asupra Franței, cu forțele contradictorii, ce se confruntă mereu de-a lungul istoriei. Tocmai în aceasta constă marele merit al cărții.

Pesimiștii pornesc de la constatarea că există „două Franțe”, că Franța e împărțită în „două tabere ireconciliabile”, a căror ciocnire violentă o duce la distrugere (p. 7). D. acad. M. Ralea recunoaște existența celor „două Franțe”, însă de aici trage concluzia contrară profeților pesimiști. Ele sînt

manifestarea luptei de clasă. De aceea cele două Franțe există și „vor exista atîta vreme cît va dura împărțirea societății franceze în clase adverse” (p. 13). Dacă înfruntarea dintre clasele sociale este mai vie în Franța, aceasta nu e semnul decadenței, ci dimpotrivă e semnul puternicei vitalități a „unui popor sănătos, în care forțele de avangardă ale proletariatului, ale intelectualilor cinstiți și ale micii burghezii progresiste știu să reacționeze, să lupte pentru a cuceri ziua de mâine” (p. 12).

De altfel spiritul francez „e prin excelență militant” (p. 13), în el există pasiunea pentru luptă, pentru critică, pentru polemică. Dar acest „spirit de negație și contradicție” e „sursă a oricărui progres” (p. 8). E amintită astfel contradicția dintre spiritul individualist și cel colectiv, dintre spiritul de nouitate și cel de conservare a ceea ce este vechi (p. 9). Aceste contradicții sînt motorul progresului în istoria poporului francez.

E firesc dar, ca expunerea să fie împărțită în două părți mari: 1. Aspectul conservator și retrograd al culturii franceze (p. 15—125); 2. Aspectul progresist al culturii franceze (p. 127—405). Elementul conservator și retrograd se arată prin „unele aspecte statice în cultura franceză”, ca: raționalismul pasionat de noțiuni abstracte, metafizice, juridicismul, cultul trecutului dus pînă la oroarea de noutate, mîndria de a continua spiritul antic greco-roman (p. 17—34); prin „ideologia politică franceză reacționară” (p. 35—63); prin „catolicismul social” (p. 64—89); prin „filozofia idealistă franceză contemporană” (90—125). Elementul progresist este prezentat sub diferite forme de manifestare, ca: „formarea ideii naționale în Franța” (p. 129—155); „ideia de progres în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea” (p. 156—185); „materialismul filozofic francez în sec. al XVIII-lea” (p. 186—205); „spiritul revoluționar francez” (p. 206—263); „tradiția materialistă a psihologiei franceze” (p. 264—296); „marile figuri ale literaturii progresiste franceze” (p. 297—383); „ideia de pace în Franța și J. Jaurès” (p. 384—405). Din simpla enumerare a titlurilor ne dăm seama ce larg orizontul și ce bogăție de idei îmbrățișează cartea aceasta.

De aceea ea atrage pe orice om de cultură, pentru care oferă o lectură instructivă și pasionantă. Spațiul acestei recenzii nu ne permite să redăm nici măcar în general conținutul capitolelor respective. Ne mărginim dar, la prezentarea capitolului despre catolicismul social, care ne interesează mai de aproape (p. 64—89). „Clericii” din Franța — constată autorul — nu s-au ținut niciodată numai „pe linia principiilor abstracte”, fără a participa la luptele politice, ci ei s-au amestecat în aceste lupte. De la „dominația clerico-catolică” din vremea feudalismului, pînă la „influența politică catolică” din ultimul secol și de azi, clericii francezi au evoluat pe plan politic-social de la o atitudine „retrogradă și obscurantistă” la o mișcare „în aparență populară, în realitate antiprogresistă”. În această perspectivă este prezentată „contribuția retrogradă a clericalismului francez și roman în desfășurarea istorică a politicii franceze”. Ea marchează diferite etape. Pînă la revoluția din 1789, clerul catolic constituie — alături de aristocrație și monarhie — „una din păturile dominante” din Franța feudală. În mîna Bisericii catolice erau averi imense, educația și învățămîntul, justiția, poliția și armata. Lupta de „eliberare națională față de papalitate” se manifestă prin mișcarea calvină a hughenotilor, prin galicanism și prin jansenismul celor de la Port-Royal. Aceste mișcări sînt și expresia burgheziei în formare.

Prin revoluția din 1789 catolicismul „după secole de dominație tiranică și de cruntă exploatare, capătă o lovitură decisivă”, care îl slăbește. El e silit să se adapteze la „spiritul vremii” spre a-și salva o parte din influență. De aceea părăsește pozițiile pur teologice și accentuează aspectele sociale, morale și artistice ale catolicismului. Punctul de vedere estetic este evidențiat, mai ales de Chateaubriand în *Le génie du Christianisme* (=valorile artistice și de civilizație ale creștinismului). Pe plan social — se încearcă „democratizarea” catolicismului. Aceasta e explicabil și prin schimbarea structurii sociale a clerului: clerul, în special cel mic, nu mai provenea din sînul nobilimii, ci din mica burghezie și țărănime, din familiile sărace. Inceputurile „democratizării” le-a făcut Lamennais. El „condamnă în anateme elocvente bogăția și pe bogătași” și e de partea celor săraci și obidiți, marcînd chiar „tendințe socialiste” și susținînd „separația bisericii de Stat” și „sulragiul universal”. Papalitatea l-a excomunicat și a pus cărțile lui la Index, iar episcopii și prelații au continuat să fie „alături de guvernele puternice”, de cei ce apărau poporul.

Totuși concepția lui Lamennais a fost continuată, oferind „o doctrină socială pentru clerul mic și sărac, apropiindu-l de popor”. Pe de o parte conducerea bisericii catolice s-a aliat cu marea burghezie, sprijinind politica reacționară și antisocialistă, pe de altă parte mulți preoți și laici catolici au mers pe urmele lui Lamennais.

Această mișcare „condusă de politicieni șireți, plini de duplicitate” a ajuns să fie pusă „în serviciul claselor exploatare”. Dacă însă „șefii bisericii” catolice după 1945 au arătat „o adeziune totală” la capitalism, s-au găsit „clerici săraci” și credincioși, care să se apropie de comuniști în lupta pentru libertate, pace și progres. „Divergența filozofică” dintre comuniști și catolici „nu exclude o muncă comună pe teren economic, social, politic, național”. În această „muncă comună” nu e vorba de „înalți episcopi care arată adversitate” față de socialism, „ci de masele credincioase ori de preoți cinstiți, care, deși credincioși, înțeleg să lupte alături de muncitorime pentru dreptate”.

Rezultă de aici că „biserica oficială” este alături de „cei puternici”, de reacțiune, pe cînd clerul sărac și credinciosii, înțelegînd mersul istoriei, sînt alături de lupta muncitorimii pentru o viață mai bună, pentru pace. Avînd dintru început caracter politic, catolicismul francez nu renunță la politică, rămînînd însă la remorca partidelor politice burgheze, fie în mod direct, fie indirect.

Trebuie să precizăm aici, că ortodoxia s-a mișcat și se mișcă pe alte linii. Ea și-a limitat activitatea pe plan religios-moral și a lăsat liberă desfășurarea forțelor sociale. Ea nu și-a făurit partide sau mișcări social-politice, socotind că nu aceasta e misiunea ei. Ea a fost alături de popor și de năzuințele lui. De aceea și astăzi Biserica ortodoxă, respectînd ordinea de stat existentă, își desfășoară activitatea religios-morală în sînul credincioșilor și sprijinește munca poporului pentru o viață mai bună și lupta lui pentru pace. Episcopii, preoții și credincioșii, păstrînd neschimbate tradițiile bisericești ale viețuirii religios-morale, colaborează totdeauna la construirea vieții celei noi. E aici o deosebire remarcabilă față de catolicism, care s-a bazat totdeauna pe „puternicii zilei”.

Cartea clarifică multe probleme și zămislește multe idei rodnice. Ea oferă o perspectivă largă asupra spiritului francez și asupra dezvoltării culturii franceze. Ea e plină de învățăminte pentru oricine judecă real evenimentele și vrea să descifreze sensul lor istoric. Ea se încheie cu convingerea că „Franța nu vrea, nu poate să moară, atîta vreme cît întreține în altarul ei domestic focul reînnoirii veșnice” (p. 405). E convingerea tuturor celor ce admiră marile realizări istorice ale poporului francez și cred în forțele lui creatoare, puse în slujba umanității.

Prof. N. MLADIN

Prof. Dr. M. P. Șesan: ALEXANDRIE ET L'ORTHODOXIE. Alexandrie, Imprimerie du Commerce 1957, p. 63—68.

Broșura este un extras din „Publications de l'Institut d'Etudes Orientales de la Bibliotheque Patriarcale d'Alexandrie” (Nr. 6).

Pe o întindere limitată, dar avînd un conținut dens, învățatul nostru coleg prezintă amănunțit — cu relevarea momentelor caracteristice — rolul teologiei și al Patriarhiei Alexandriei în promovarea Ortodoxiei. Aci au activat scriitorii bisericești Clement Alexandrinul și Origen, aci a gîndit și a luptat pentru păzirea curăției dreptei credințe Sf. Atanasie cel Mare, supranumit „părintele Ortodoxiei”, aci a activat în aceeași direcție Sf. Ciril al Alexandriei.

Posesoare și păzitoare a mării biblioteci cunoscută în toată lumea veche, Alexandriei ortodoxe i se recunoscuse prioritatea științifică de către primul Sinod Ecumenic (325), care i-a încredințat misiunea de-a stabili anual calculul Pascaliei creștine.

La Alexandria, ca și mai tîrziu la Constantinopol, s-a realizat înțelegere între cultura antică și credința creștină, fără să se altereze prin aceasta bazele Ortodoxiei.

Față de pretențiile de supremație universală ale apusenilor, Alexandria a avut constant o atitudine critică. Pe cruciații latini din Orient i-a combătut, iar de tratativele unioniste cu Roma papală s-a ținut departe.

De pe urma ereziilor și a schimbărilor politice, Alexandria s-a resimțit, dar n-a slăbit cîtuși de puțin în exercitarea funcțiunii sale de păstrătoare și apărătoare a dreptei credințe creștine.

GRIGORIE MARCU

SFINȚIRI DE BISERICI

I. P. S. Mitropolit Nicolae la Zirnești

Duminică 7 sept. 1958 a avut loc în orașul Zirnești (raionul Codlea) tîrnosirea din nou a bisericii din cimitir, ctitoria protopopului Bratu Baiu de la anul 1792.

Dintele vremii, care își lasă urmele peste tot, n-a cruțat nici ctitoria din cimitirul Zirneștilor, astfel încît în 1955, îndeplinindu-se formele cuvenite, Consiliul parohial, în frunte cu preoții și cu sprijinul credincioșilor, au purces la repararea bisericii și la zugrăvirea ei din nou.

Intreaga lucrare a fost gata în vara acestui an, astfel că la 7 sept, s-a putut face sfințirea.

Urmînd dorinței exprimate de preoții și credincioșii din Zirnești I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae a descins în mijlocul lor în acea zi de Duminică. Timpul a fost foarte favorabil. Cer senin, soare cald și strălucitor. După actul sfințirii, I. P. S. Mitropolit Nicolae, condus de soborul preoților, a ieșit în mijlocul cimitirului, pe o estradă, unde a slujit Sf. Liturghie arhierască.

Nu se putea un cadru natural mai plin de măreție ca acela. Așezarea Zirneștilor e străjuită jur-împrejur de înălțimi și munți, deasupra cărora se ridică uriașă și falnică Piatra Craiului. Parcă luau parte și acești munți la Sfînta slujbă ce se săvîrșea la poalele lor, cum grăiește versul popular în „Miorița”:

„Preoți munții mari, păsări lăutari”...

Intreaga adunare a credincioșilor a fost adînc impresionată de sfințenia aceluia ceas, precum și de covîrșitoarea podoabă a icoanei ce se desfășura sub ochii lor.

La sfîrșitul slujbei, C. preot Virgil Runceanu, titularul parohiei, a rostit cuvinte de aleasă mulțumire înaltului Ierarh, arătînd apoi că toată cheltuiala cu repararea și zugrăvirea bisericii s-a înlăptuit din daniile benevole ale bunilor credincioși zirneșteni, care în același timp se manifestează ca buni cetățeni ai patriei noastre R. P. R.

Mînebind de la cuvintele de rugă: „Sfințește, Doamne, pe cei ce iubesc podoaba casei tale”, I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan a prețuit jertfa, credința și fapta frîmoasă a credincioșilor din Zirnești, asigurîndu-i că și cea mai mică contribuție, adusă de cineva la înnoirea bisericii, nu va rămînea fără răsplată.

Mulțumind apoi pentru frumoasa primire, înaltul Ierarh a precizat, că străbătînd plaiurile patriei noastre, întîlnești pe lîngă frumusețile neîntrecute ale așezărilor naturale, uzine, fabrici, școli, spitale și alte așezăminte, realizate de poporul muncitor și de conducătorii regimului nostru democrat popular. Aceste așezăminte sînt tot atîtea dovezi ale progresului obștesc pentru un trai mai fericit al poporului. I. P. S. Sa și-a arătat apoi bucuria că vede sfințindu-se biserici pentru mărturisirea credinței.

Indeamnă pe cei de față să-și iubească credința, urmînd calea înaintașilor lor, care zac în morminte.

Arată apoi că cea mai frumoasă biserică e cea cercetată de credincioși.

Indeamnă pe toți să fie buni cetățeni și folositori patriei, prin muncă cinstită și înfrățiți în marea acțiune de luptă pentru pace. Incheie împărțînd tuturor celor de față arhieresti binecuvîntări.

La casa parohială a avut loc o masă frățească, la care I. P. S. Sa a zăbovit doar un ceas, intrucît mai avea program pentru acea zi.

Popasul din Tohanul Vechi

În drumul de întoarcere spre Or. Stalin, I. P. S. Mitropolit Nicolae s-a oprit pentru a vizita biserica din Tohanul Vechi.

Către orele 17, cei doi preoți înconjurați de mulțimea credincioșilor cu flori multe, multe, au întîmpinat pe I. P. S. Sa. Intrînd în biserică înaltul Ierarh s-a așezat în strana rînduită. Protopopul Dr. V. Coman, înconjurat de preoți și diaconi, a slujit un Trisaghion. Răspunsurile au fost date de corul parohial. A fost un moment impresionant. Credincioșilor care umpleau biserica, I. P. S. Sa le-a adresat cîteva cuvinte, pornind de la textul (din Ev. Ioan 3, 16): „Așa a iubit Dumnezeu lumea, încît pe unul născut Fiul Său l-a dat ca tot cel ce crede întru el să nu piară, ci să aibă viață veșnică”. A stăruit asupra unei vieți creștine petrecută în iubire de frate, în armonie și pace, pentru că odată va trebui să dăm „răspuns” dreptului Judecător. Biserica, prin Evanghelie, ne aduce mereu aminte de adevărurile mîntuitoare.

Dă îndemn de-a lucra pentru întărirea păcii în lume, pornind din casa noastră, din satul nostru și pînă la marginile lumii. Arată că în Biserică cerem mereu pacea în lume. Solia păcii trebuie dusă în toate părțile. Se arată satisfăcut de popasul din Tohanul Vechi, care i-a încununat bucuriile din Zîrnești.

Împărtășește tuturor binecuvîntări arhieresti. Corul a intonat „Pe Stăpînul și arhierul nostru” în timp ce I. P. S. Sa, înconjurat de mulțime, s-a îndreptat spre ieșire, plecînd la Or. Stalin.

Tîrnosirea bisericii din parohia Barcani II (Sărămaș)

Luni 8 sept. a. c., la Praznicul Nașterii Prea Curatei Fecioare Maria, a fost o zi plină de binecuvîntare pentru credincioșii Bisericii noastre din satul Sărămaș, comuna Barcani II. Cu toate că sînt puțini la număr, aceștia s-au dovedit pătrunși de rîvna și dragostea de a avea biserica lor. Curînd după război, sub conducerea părintelui Boris, au pornit la lucru. În 1947 biserica era pusă sub acoperiș și rînduită pentru a se putea sluji în ea. Părintele Boris a decedat. Continuarea lucrării a stagnat, pînă în 1952, cînd Sărămă-

senii și-au primit nou păstor pe inimosul preot Alexe Apafi, care ajutat de credincioși a dus la bun sfârșit construirea bisericii, înzestrind-o cu pictură în frescă, făcută de pictorul Iosif Vasu. În acelaș timp s-a clădit și casa parohială, lângă biserică, astfel încît parohia Sărămaș poate fi mîndră de realizările sale pe teren duhovnicesc.

Aflînd că vine de la Sibiu I. P. S. Mitropolit Nicolae, ca să le sfințească biserica, credincioșii din Sărămaș s-au pus în mișcare cu mic cu mare. Douăzeci de călăreți îmbrăcați în costume naționale și împodobiți cu flori au ieșit întru întîmpinarea Înaltului Ierarh.

În mijlocul satului I. P. S. Sa a fost primit cu tradiționala pîine și sare și urări de bun venit. I. P. S. Sa a răspuns cu urarea: „Să crească în acest sat și-n hotarul lui cît mai multă pîine și să rodească-n inimi cît mai multă pace”.

Protopopul Dr. V. Coman din Or. Stalin, înconjurat de un sobor de preoți în odăjdii și de mare mulțime de credincioși cu brațele pline cu flori, a rostit cuvînt bine simțit de întîmpinare I. P. S. Sale. Mișcat de călduroasa primire, I. P. S. Sa a binecuvîntat pe toți și pășind peste covor de dalii și busuioc, a purces la slujba de tîrnosire a noului locaș de închinare.

Soarele strălucea biruitor și de astădată. O boare lină mîngăia frunțile credincioșilor plecate în evlavie adîncă.

La predică, I. P. S. Sa a lăudat pe ctitorii și binefăcătorii noii biserici, arătînd că aceștia se vor pomeni la toate liturghiile. Spunea că a venit cu drag aici, știind că găsește un popor muncitor care jertfește pentru biserică, dar care își iubește și patria, făcîndu-și datoria de buni cetățeni ai R. P. R.

În Sărămaș nu s-a ridicat numai biserică, ci s-a clădit și școală, cămin cultural, dispensar medical, tot atîtea așezăminte de folos obștesc.

I. P. S. Sa a prețuit frumoasa podoabă a bisericii și a lăudat pe pictorul Vasu, pe preoții Boris (decedat) și Alexe Apafi (în viață), care au depus zel pentru Casa Domnului.

A îndemnat pe credincioși să asculte de conducătorii puterii de Stat, să-și îndeplinească la timp îndatoririle cetățenești.

Imploră cerul să binecuvinteze cu rodire hotarele iar sufletele credincioșilor cu pace și cu bună sporire în toate cele bune.

Praznicul s-a încheiat cu o masă frățască servită la casa parohială.

Prot. GH. SECAȘ

Insemnări

UNIFICAREA BISERICESCA
PREAMĂRITĂ ÎN VERSURI. Din prilejul împlinirii unui deceniu de la săvârșirea unificării bisericești a românilor ardeleni, revista noastră a primit o cantitate apreciabilă de materiale oferite spre publicare. Calitatea lor e deosebit de îmbucurătoare. Ele reflectă satisfacția preoților și a credincioșilor păstoriți de ei, pricinuită în acești 10 ani de roadele conviețuirii frățești a celor dezbrățați oarecând în două „străni”. Pe de altă parte, din cele scrise, se constată voința de-a contribui și de-acum încolo, cu puteri sporite, la consolidarea actului epocal al regăsirii ortodocșilor și foștilor greco-catolici în fața aceluiași altar al Bisericii străbune.

O parte din aceste materiale apar în numărul de față. Altele, după po-

sibilități, vor fi programate pentru numerele următoare.

Aniversarea primului deceniu de la înfăptuirea unificării bisericești a românilor din Ardeal i-a determinat pe unii frați preoți, înzestrați cu talent poetic, s-o cînte în versuri. Dintre contribuțiile de acest fel, primite la redacția revistei, reținem poeziile ocazionale alcătuite de cunoscuții stihuitori C. Preot Ștefan Tascianu (Toderița-Făgăraș) și C. Preot Nicolae Modoiu (Orașul Stalin).

În poezia intitulată „La 10 ani de la reîntregirea Bisericii”, Părintele Șt. Tascianu tălmăcește în zece strofe cu vers prelung bucuria iubirii de frate care a biruit — prin săvârșirea istoricului act — orice împotrivire și unel-tire venită de departe:

*Zece ani de cînd balsamul, untdelemn al înfrățirii
Din a candeliei iubire rana veche o închide,
Lîngă-altarele străbune, azi, în clipa regăsirii,
Simți în suflet cum făclia buneînvoiri s-aprinde.*

Pentru a încheia astfel:

*Zece ani de viață nouă, noi toți una să tot fim
Căci a Domnului grăire spune-atît de răspicat
Cît de bine e ca frații împreună să trăim,
Căci un Domn și o credință și-un botez doar ni s-a dat.*

Cu totul altfel e concepută și construită ofranda poetică a Părintelui N. Modoiu, intitulată „Baladă pentru Reîntregire”. Aci, influența înviorătoare a versificației populare e vădită de-a rîndul. Reproducem:

*Ziua Reîntregirii
cum se-adună mirii*

*astfel a venit:
2 s-au logodit
pentru nesfîrșit.*

*Poate o baladă
ar putea să vadă
fapta minunată;
Poate o poveste
clipele aceste...*

Cum de Atanase
a putut să-și lase,
într-o zi pustie,
Legea dreaptă, bună,
Legea cea străbună?

N-a putut socoate
că poporul toate
și le schimbă, dar
nu cerescul dar:
Legea — înzadar?

De-au stat în cătuși:
Oprea Miclăuși,
Popa Măcinic,
— mii de mucenici —
n-au schimbat nimic!

...Iată, mări, să vie
un pătrar de-o mie
de-ani și într-o zi
vestea încălzi
ca un miazăzi.

Erau alte vremuri,
cînd cădeau blestemuri
— desfăcute ghemuri —
vestea Albei Iulii
zboară ca vulturii:

Merge lîngă frate
— cu aripi curate —
cată să-i arate:
„Fost-ai două veacuri
sub străine flamuri,

Te-nchinai — sub verigi —
străineii Biserici,
dar azi te desfereci:
sufletul, străbun
singur e zăbun“!

... Ca la Paști, în noapte,
cînd n-auzi nici șoapte,
dar auzi chemare
de credință tare
și-albă ca o zare,

Ca la Înviere,
adunînd putere,

biruind minciuna,
au venit toți, UNA,
pentru TOTDEAUNA!

Versurile de specia aceasta sporesc atmosfera de sărbătoare și rugă de mulțumită ce ne învăluie inimile acum, la aniversarea unui deceniu de la înfăptuirea unificării noastre bisericești.

REDACTIA

PREOT CTITOR ȘI CUSTODE DE MUZEU. Părintele Sabin Olea din Cib (raionul Alba, reg. Hunedoara) este un cinstitor cu cuvîntul și mai ales cu fapta al mărturiilor documentare referitoare la trecutul poporului nostru. Astfel de mărturii sînt destule, peste tot locul. Astăzi, strîngerea, inventarierea, adăpostirea și studierea lor este problemă de stat. Înainte — adică și-n 1928 — cînd Părintele Sabin Olea a întemeiat muzeul ce-i poartă numele — astfel de îndeletniciri erau lăsate mai mult în seama inițiativei particulare.

Muzeul din Cib — muzeu etnografic și bisericesc — a fost întemeiat și susținut de amintitul preot pe cont propriu, fără nici un ajutor din partea cuiva, instituție sau particular. La cîțiva ani după înființare, începuse să se vorbească de el în presa de provincie. Unele piese ale sale sînt menționate și studiate în lucrări de specialitate. Astfel, în 1935, publicîndu-și studiul despre „Cultul lui Esculap și al Higieei”, dl. Dr. N. Igna din Cluj citează un altar roman închinat zeului Aesculap, care se află acum în muzeul din Cib.

În 1950, Comitetul pentru Așezămintele culturale din R. P. R. a recunoscut oficial acest muzeu, ca al treilea așezămint de acest fel din fostul județ Alba, după muzeul regional și Bathyaneum, bugetîndu-i un post de gestionar (custode). În acest post a

fost numit Valer P. Olea, fiul fondatorului.

Astăzi, muzeul „Sabin Olea” din Cib cuprinde 5 secții și o bibliotecă.

Secția istorică are 654 piese arheologice înregistrate (urme din erele primitive și din epoca sclavagistă daco-romană, frânturi de vase, oase, crani, altare romane, monete romane, obiecte și arme din epoca feudală, diferite obiecte casnice străvechi, documente contemporane revoluțiilor ardelenice din 1784 și 1848, acte referitoare la starea culturală și economică a populației din jur, etc.).

Secția științifică dispune de o colecție compusă din 220 piese de petrografie, mineralogie și floră locală.

Secția etnografică are 125 obiecte casnice și agricole moșteni.

Secția religioasă cuprinde 220 obiecte de cult, ornate, icoane și cărți din secolele XV—XX, între care și manuscrise (o Biblie veche, o Cazanie din sec. XVIII, ș. a.).

Secția numismatică posedă 326 monete române și străine. Unele din ele provin din Orient (poate chiar din Egipt) și din vremea stăpînirii romane în Dacia.

Biblioteca — accesibilă numai cercetătorilor autorizați — e alcătuită din 601 volume. Dintre acestea, 142 scrieri au cuprins religios, iar 30 volume sînt redactate în limbi străine.

Atît piesele de muzeu, cît și biblioteca anexă, sînt în continuă creștere.

Vizitatorii și cercetătorii muzeului își notează într-un registru impresiile și constatările lor. Între alții, Dl. prof. Dr. Oct. Floca, directorul Muzeului regional din Deva, apreciază astfel fapta Părintelui Sabin Olea:

„O asemenea acțiune nu numai că salvează de la pieire atîtea urme ale societății trecute, ci ea e cu atît mai vrednică de luat în seamă cu cît cercetările pe teren și achiziționarea de materiale, cu scopul prezentării lor în

fața vizitatorilor, se face într-o regiune importantă atît din punct de vedere istoric cît și cel al științelor naturii. În urma unei munci susținute de colecționare s-a ajuns la înjghebarea unei colecții de obiecte interesante și importante din punct de vedere arheologic și istoric”. (Cf. adresa nr. 233/1954, către Muzeul „Sabin Olea” din Cib). Vorbește aci un specialist.

Munca Părintelui Sabin Olea și a celorlalți membri ai familiei sale, care îl secondează în strădaniile depuse pentru înființarea și dezvoltarea muzeului, se afirmă prin ea însăși, vrednică fiind de toată lauda.

GR. M.

BÂNCILE COOPERATIVE ȘI STIMULAREA SPIRITULUI DE ECONOMIE De mult și cu deplină dreptate spune Cartea creștinătății că „tot cel ce grijește (economisește) are de prisos, iar cel dezmiardat și nepurtător de grijă în lipsă va fi” (Pilde 14, 24).

Cruțarea, spiritul de economie este una din însușirile frumoase ale întregului nostru popor muncitor. Dacă altă dată spiritul de economie era dirijat de teama zilei de mîine, între țărani mai ales, astăzi, în viața cea nouă și din ce în ce mai îmbelsugată pe care și-a creat-o poporul muncitor, cruțarea e simplă și firească măsură de prevedere, menită să sporească bucuria vieții, ridicînd din ce în ce mai mult nivelul de trai. La omul care cîștigă bine — și oricine muncește, astăzi cîștigă bine — cruțarea înseamnă intrarea triumfală a cuceririlor civilizației actuale în casa omului simplu: mobilă comodă și frumoasă, radio, îmbrăcăminte durabilă și plăcută, ș. a. Creșterea vertiginoasă, înregistrată mai ales în anii din urmă a depunerilor la C.E.C. este mărturie a îmbunătățirii traiului celor ce muncesc, dar și a manifestării spiritului de eco-

nomie care înfloarește astăzi în rîndurile cetățenilor Patriei noastre.

Cele spuse îi privesc și pe țărani, pe muncitorii de pe ogoare.

Spre a le veni și în acest fel în ajutor, ocîrmuirea de Stat — prin Decretul nr. 455/1954 — a înființat în mediul rural Cooperative de credit și economie, numite astăzi *Bănci Cooperative*, care acordă împrumuturi, iar pe de altă parte întăresc între membri spiritul de economie și ajutor reciproc. Pentru orientarea preoțimii noastre — care-și va face, desigur, o îndatorire patriotică și o preocupare pastorală chiar din sprijinirea acestor bănci cooperative — dăm cîteva date despre organizarea lor.

Orice om al muncii, țărani și intelectuali de la țară, care se bucură de exercițiul drepturilor civile și politice, nu exploatează munca altora și are vîrsta de 18 ani împliniți, poate deveni membru al băncilor cooperative. Pentru înființarea unei bănci cooperative într-o comună e nevoie, inițial, de cel puțin 50 membri. Acolo unde există bancă cooperativă primirea de noi membri se face pe bază de cerere individuală, aprobată de Consiliul de conducere și întărită de proxima adunare generală. Cel ce se înscrie, depune taxa de înscriere (20 lei) și subscrie cel puțin o parte socială (200 lei) și cel mult 50 părți sociale (adică 10.000 lei). Partea socială subscrisă se achită în rate. Pînă la 10 părți sociale înscrise, se achită în rate în termen de un an, iar de la 10 părți sociale în sus, în doi ani. Dacă cineva a subscris 2—5 părți sociale, la început achită 20% (80—200 lei); de la 6—10 părți sociale achită 15% (180—300 lei), iar de la 11—50 părți sociale plătește 10% (220—1.000 lei).

Membrii băncii cooperative iau parte cu drept de vot la adunările generale, aleg și pot fi aleși în organele de conducere și revizie, primesc împru-

muturi pentru dezvoltarea economiei și producției agricole și pentru nevoile lor gospodărești. Ei sînt îndatorați să respecte termenele depunerii ratelor, să folosească împrumuturile în scopul pentru care le-au fost date, să le înapoieze la termenul stabilit, să cîștige prin mijloace de convingere noi membri, să determine pe cît mai mulți cetățeni să-și depună economiile spre fructificare la banca cooperativă și peste tot să respecte statutul și deciziile adunării generale.

Odată cu schimbarea domiciliului, părțile sociale ale unui membru se mută la cooperativa din localitatea respectivă. În caz de deces, drepturile bănești ale membrilor decedați trec asupra moștenitorilor legiuți.

Orice țaran muncitor și alți cetățeni locuitori la țară își pot depune economiile spre fructificare la băncile cooperative. Pentru sumele depuse, depunătorii primesc dobîndă legală. Depunerile sînt secrete și garantate de Stat.

Membri băncilor cooperative primesc de asemenea dobînda legală pentru sumele depuse spre fructificare, precum și o cotă din beneficiul net al băncii cooperative, proporțional cu părțile sociale vîrsate.

Pentru dezvoltarea producției agricole, băncile cooperative acordă membrilor lor împrumuturi pe termen pînă la 3 ani, iar pentru nevoi gospodărești pe termen de cel mult 1 an, pe baza hotărîrii adunării generale. Băncile cooperative fac orice fel de operațiuni bancare în folosul țărănimii muncitoare, al dezvoltării agriculturii și creșterii animalelor.

Țăranii muncitori prețuiesc ajutorul substanțial pe care li-l dau băncile cooperative în scopul dezvoltării agriculturii și tot mai mare este numărul localităților de la țară în care iau ființă astfel de unități economice financiare, ca și numărul membrilor lor.

Avem preoți care au mai lucrat și pînă acum în această direcție, ca: Pr. I. Popianăș (Porumbacul de sus), Toma Nistor (Vurpăr), I. Moldovan (Veștem), Const. Tipuriță (Vale), Gh. Luca (Codlea), Teofil Doctor (Vinători), ș. a. Li îndemnăm pe toți slujitorii bisericești să sprijinească permanent și cu toată căldura băncile cooperative, îndemnîndu-și păstoriții să se înscrie ca membri și să-și depună economiile la aceste bănci cooperative.

Băncile cooperative sînt o nouă formă de promovare a ridicării nivelului de trai al țărănimii noastre, de dezvoltare a agriculturii și creșterii animalelor și de înflorire a satelor noastre, creată de Statul de democrație populară. Sprijinindu-le, lucrăm pentru binele poporului muncitor de la sate și pentru propășirea Patriei.

REDACȚIA

CINSTIREA LUI GEORGE ENESCU. Intre 4—22 septembrie 1958, Capitala patriei noastre a găzduit primul Festival și Concurs muzical internațional „George Enescu”, închinat cinstirii marelui muzician român săvîrșit din viață înainte cu trei ani. Artiști și dirijori de faimă mondială — ca David Oistrach (URSS), Yehudi Menuhin (SUA), Sir John Barbirolli (Anglia), Halina Czerny-Stefanska (R. P. Polonă), Sașa Popov (R. P. Bulgaria), Carlo Felice Cillario (Italia), Claudio Arrau (Chile), ș. a. — și-au adus contribuția lor prețioasă la reușita deplină a acestei manifestări artistice-culturale. Vreme de aproape o lună, lumea întreagă avusese ochii ațintiți asupra țării noastre, cu interes, cu dragoste și cu simțăminte de prețuire care ne onorează. Numeroase posturi străine de radio au retransmis cea mai mare parte a programelor artistice închinat cinstirii lui George E-

nescu, iar presa de pretutindenea a avut cuvinte de dreaptă prețuire pentru mărinimia cu care autoritățile de stat ale Republicii Populare Romîne au sprijinit direct pe organizatorii acestei deplin meritate cinstiri.

În aceste zile de sărbătoare ne-am adus aminte cu emoție și recunoștință de gigantul artei romînești care a fost George Enescu. Ne-am adus aminte de mărturisirile sale, prin care și-a auto-caracterizat viața și munca de creație artistică: „Muzica trebuie să pornească de la inimă și să se adreseze inimii”. „Mi-am slujit țara cu armele mele: pana, vioara, bagheta”.

Mare artist, George Enescu a fost un patriot desăvîrșit. A dus faima țării noastre de-a lungul și de-a latul lumii. Minte clarvăzătoare, a urgisit războiul hitlerist de jaf și cîmpire și a premers cu exemplu în privința adîncirii prieteniei romîno-sovietice.

Osemintele lui odihnesc departe de țară, în cîmîtirul Pêre Lachaise din Pașis, dar inima lui, pînă la ultima ei bătaie, era acasă, între ai săi.

Cel ce scrie aceste rînduri a avut norocul să-l cunoască pe George Enescu omul, așa cum se purta între oameni. Eram elev la liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu. Cîndva, prin 1925—26, se anunțase că vine George Enescu să concerteze în orașul nostru. Știrea, răspîdită înainte de-a fi apărut afișele, a pricinuit fierbere. Cu o zi înainte de data concertului, în sala festivă a fostei prefecturi județene, profesorul universitar I. D. Ștefănescu — pe atunci cel mai „gustat” conferențiar public — era programat să vorbească, între orele 18—19, despre George Enescu. A vorbit punct trei ore și cinci minute. Așa ceva nu se mai poate uita. Sala era mai mult decît aglomerată. La aplauze, viauă împrejurimile. Elevii care locuiau la internate (cămine) am pierdut cina, dar nu ne-am clintit de la locurile noastre.

A doua zi, către orele 10, tot liceul „Gheorghe Lazăr” a „dezertat” de la cursuri, îndreptându-se ca un viitor spre gară. Încercaseră factorii de ordine să ne oprească, dar tocmai când erau să reușească, la capătul coridorului de la parter apăruse statura impunătoare a directorului, răposatul profesor Dr. Ioan Bunea, de care știam respect și teamă.

— Lăsați-i-ii!

Atîta doar a spus și ușile s-au deschis ca prin farmec.

La orele 10,30 — cînd a sosit trenul — în marea de capete de la gară (căci veniseră între timp și celelalte școli), mai mare cu un cap decît ceilalți, se afla și directorul nostru.

Trenul a fost întîmpinat cu manifestații delirante. Cu brațele încărcate de flori, George Enescu — (mi se părea foarte înalt atunci) — a fost condus la trăsura. După ce făcuse cîțiva zeci de metri, trăsura a fost oprită de elevi, caii desprinși și trimiși cu birjarul înainte. Ne-am înhamat noi la trăsura și așa am purtat-o, în triumf, peste urcușul de la „Ursuline”, pînă la hotelul din centrul orașului.

Seara, în sala „Unicum”, a intrat cine a putut. Grosul admiratorilor marelui Enescu l-am ascultat din stradă: ni se făcuse favoarea de-a se deschide ferestrele imense ale acelei săli de concert. Noi, recunoscători, dar și... direct interesați (ca să avem liniște), am întrerupt circulația pe porțiunea respectivă a străzii Tribunei.

Au trecut ani și ani...

George Enescu cînta din nou la Sibiu, în sala teatrului orașenesc, în scopuri de binefacere. Însoteam la concert pe răposatul Mitropolit al Ardealului, I. P. S. Sa Dr. Nicolae Bălan. În pauză, am fost trimis la scenă să prezint maestrului felicitările înaltului ierarh. Parcă-l văd și acum: pe un scaun simplu, așezat sub tabloul de comandă a luminilor, ciupea discret

strunele vioarei sale. Ținea ochii închiși. L-am scos din reverie cu un foșnet al programului de concert. Am așteptat să-mi adreseze el primul cuvînt și atunci am căpătat curaj să-i spun ce mă mîna acolo. Între timp se ridicase de pe scaun și, vădit mișcat, mi-a arătat cu o naturaleță de neuitat, cît de măgulit este de mesajul ce i-l aduceam. Și-a scos, liniștit, ceasul din buzunarul vestei:

— Mai avem timp! — mi-a spus — și apucîndu-mă de braț a pornit cu mine spre loja marelui Mitropolit. Înalt Prea Sfințitul, cînd l-a văzut, a încremenit de plăcere și de emoție. S-au îmbrățișat cei doi prieteni vechi. I-am lăsat și am ieșit pe coridor...

Acum, amîndoi odihnesc cu trupul în mormînt. Ne-au părăsit cam deodată...

Țara întreagă se pleacă în fața memoriei lui George Enescu. E prea puțin spus... lumea întreagă!

GRIGORIE MARCU

FRĂMÎNTĂRI UNIONISTE. Se împlinesc 520 de ani de la începerea tratativelor așa zise unioniste de la Ferrara-Florența. Ele au fost precedate de călătoria mitrop. Grigore Țamblac, în fruntea unei delegații, la sinodul de la Constanța (Elveția), în februarie 1418. Dar ea nu a dat nici un rezultat, pentru că papa Martin V avea pe atunci alte griji, ca sinodul să nu-i știrbească din autoritate prin teoria sinodală, potrivit căreia sinodul era declarat mai presus de papă. Devenind agresiunea turcă față de Bizanț tot mai vădită, împ. Ioan VIII Paleologul s-a văzut nevoit să apeleze la ajutor apusean. În schimb era obligat de papă să accepte unirea, adică supunerea patriarhiei ecumenice sub jurisdicția papii și acceptarea celor 3 puncte deosebitoare (filioque, azimile și purgatorul). Delegația bizantină, condusă de împărat, în număr de 700, a venit la Veneția și

împăratul aştepta să vină sinodalii de la Basilea la sinodul comun unionist. Dar pe atunci sinodalii erau certaţi rău cu papa, care rămase doar cu 24 episcopi. Discuţiile au început abia la 14 aprilie 1438, după unele tatonări prealabile, la Ferrara. Fruntaşii ortodocşi, mitropoliţii Marcu Eugenicul, Isidor din Kiev, Visarion al Niceii, apoi George Scholarul, Silvestru Siropol şi alţii erau pentru atac împotriva celor 4 puncte. Dar împăratul aştepta în zadar sosirea principilor apuseni pentru a pune la cale o cruciadă contra turcilor. Pe atunci regele Franţei şi al Germaniei erau de acord cu sinodul de la Basilea, şi deci erau contra papii. În astfel de împrejurări, grecii nu erau de acord să trateze. Pentru filioque disensiunile creşteau şi ciocnirile cu card. Cesarini şi arhiep. Ioan de Ragusa se înăspreau. Patriarhul Iosif II se ferea de discuţii, fiind bolnav. În februarie 1439 sinodul unionist se mută de la Ferrara la Florenţa, dar aici chiar şi latinii mai cu osîrdie ascultau prelegerile despre platonism ale octogenarului grec Ghemistos, pe care l-au denumit din admiraţie Plethon. Marcu Eugenicul şi Ioan din Ragusa discutau tot mai aprins. Nici Isidor şi cu Visarion nu erau de acord cu acest fel de unificare prin impunere. De aceea s-a sugerat împăratului gândul, ca să se reîntoarcă cu toţii acasă. La 20 mai basileenii proclamau teoria consiliară, a supremaţiei sinodului peste papă şi la refuzul papii Eugeniu IV de a se supune, ei l-au excomunicat la 25 iunie, ca eretic şi rebel notoriu, după ce şi papa i-a lovit cu excomunicarea sa. Astfel Apusul nu mai avea pe atunci o conducere bisericească recunoscută unanim. Între timp murise şi patriarhul Iosif şi acest fapt a adus o schimbare; Visarion şi Isidor râvnind acest scaun patriarhal au început să încline spre unire, sperînd să ajungă, unul din ei, patriarh, cu spri-

jinul papii. Văzînd aceasta, papa, care dorea fireşte să-şi salveze poziţia în faţa apusenilor, el face concesii grecilor, neimpunîndu-le obligaţia însuşirii celor 4 puncte, ci numai ca ei să accepte formal justetea lor. La întrebarea plină de mirare şi nemulţumire a adepţilor săi, papa le-a răspuns. „Lăsaţi-i să iscălească așa, căci pe urmă le vom impune voinţa noastră”. Şi astfel s-a semnat la 6 iulie 1439 faimoasa unire, semnată numai de 33 de greci, care acceptau după textul grecesc primatul cel după canoane (adică onorific) şi încolo nimic altceva neprimind în credinţă; dar în actul latinesc era prevăzut primatul în sens juridic. De semnarea unirii se ferise Marcu Eugenicul fugind, şi aflînd despre aceasta papa, a exclamat cu mîhnire: „şi iarăşi nu am izbutit”. Totuşi, faţă de apuseni el a început de îndată să-şi afişeze autoritatea, pretextînd că i-a fost recunoscută de greci în toată amploarea ei primatuală. Tot pe baza aceluiaş text latin de unire şi-a menţinut autoritatea la sinodul 19 general de la Trident, încheiat în 1563, care inaugura naşterea: bisericii romano-catolice. Tot pe baza lui se afirma apoi şi infailibilitatea papii, la sinodul ultim de la Vatican, din 1870. Grecii nu s-au ales cu nimic de pe urma acestei pretense uniri, şi ei de asemenea ştiau, încă de la Florenţa, că nu au primit şi nu au acceptat nimic în plus peste credinţa lor pentru Răsărit. De aceea cu uşurinţă s-a putut renunţa la această unire, atît la sinodul patriarhilor de la Ierusalim, din 1443, cît şi la sinodul constantinopolitan din iarna 1451/2, şi să fie combătută ca neavenită. Împăratul, neprimind ajutoare militare din apus, nu va stărui, decît doar formal asupra celor convorbite la Florenţa. Mersul sinodului unionist îl cunoaştem îndeosebi din lucrarea lui Silvestru Siropol: Istoria adevărată a

unei uniri neadevărate. Neliind nici papa mulțumit cu ea, de aceea s-au pierdut originalele proceselor-verbale de la Ferrara și Florența de ambele părți. S-a păstrat doar o redacție mai sumară din partea unui secretar imperial anonim, după care s-a făcut apoi o traducere latină, la cererea arhiep. Benedict Accolti din Ravenna, care o publică la Roma în 1521, spre a avea în ea o armă împotriva luteranilor. Neputându-i pe aceștia câștiga, papii și-au îndreptat privirile spre ortodocși, pretextând obligativitatea unirii pentru ei toți și organizând în acest scop, cu ajutorul puterii politice catolice, fainoasa uniație. Ea a costat vieți, a produs zbuciumări și irosiri de bunuri și a susținut vrajba între frați. Dăinuind un timp, pînă la urmă însă a eșuat, cum era și firesc și acum ne bucurăm că frații sînt iarăși împreună.

Prof. M. ȘESAN

VEȘTI BISERICESTI ALBANEZE. Sînd dintru început sub succesive și variate stăpîniri politice, albanezii nu posedă suficiente informații istorice cu privire la trecutul lor bisericesc. Singurele date le oferă inscripțiile grecești, unele obiecte arheologice și bisericile. Tradiția e cuprinsă în deosebi în Cîntecele populare istorice, publicate în 1956 de Q. Naxnihasani și Z. Sakos, centrîndu-se în jurul lui Skanderbeg.

Cea mai veche inscripție datează din 866 de la biserica din Ballș (Mallakastër), în care se vorbește de botezul hanului bulgar Boris-Mihail. Urmează apoi alte inscripții, restrinse însă. La Skadar se cunoaște inscripția din 1290 și 1298 privitoare la stăpînitorii sîrbi, și abia din 1381 apar cîteva inscripții referitoare la albanezi, la biserica sf. Ioan Vladimir din Elbasan, datorite lui Carol Thopia. Se cunosc și inscripțiile din 1369 și 1390, dar ele aparțin

împăratului bizantin Andronic II. Din 1477 datează inscripția de la mănăstirea Ardenița, iar restul a fost distrus în urma luptelor cu turcii și a islamizării. Din veacul al XVI-lea s-au păstrat numai unele picturi de biserici, de la Spat-Elbasan și Berat, datorite pictorului Onofrei și fiilor săi, iar din 1544 datează ctitoria logotetului George de la Vlaș (Spat) în cinstea sf. Parascheva. Din veacul al XVII-lea însă sporesc informațiile, oferite de biserici, care nu mai sînt construite în stil bizantin, ci basilical, ca sf. Mihail de la Vithkuq, Maica Domnului de la Dușar-Opar, sf. Parascheva de la Cikaleș și altele. Incepe renașterea culturală în veacul XVIII. Se înmulțesc construcțiile de biserici, la ale căror fundamente se folosesc pietre cu inscripții vechi; apar pictori albanezi tot mai numeroși, ca Constantin din Spat cu fiii, David din Selenița, bunicul, fiii și nepoții Tretili și alții. La mănăstiri începe cultura națională, precum la sf. Gierghi din Breștan și la Ardenița. Se observă naționalizarea numelor proprii. În acea vreme pătrund numeroși albanezi printre demnitarii Patriarhiei din Ohrida, chiar ca arhierei. Pe vremea patr. Ioasaf II (1719—1745) se compune o acoluthie (culegere) de sfinți balcanici, tipărită apoi la Voskopoie, în care sînt grupați separat cei albanezi. Desființarea patriarhiei din 1766 se resfrînge defavorabil asupra albanezilor. Dar redeșteptarea inițiată în cadrul bisericii ortodoxe albaneze, prin elemente culturale, inscripții, picturi și obiecte de cult, prezintă informații prețioase istorice și trezește poporul la independență (vezi Th. Popa, *Inscripțiile bisericilor din Albania și informațiile lor istorice*, în *Buletinul Universității din Tirana*, nr. 1, 1958, p. 218—250).

Prof. M. ȘESAN

NOUL BARTH. E cunoscută teologia crizei, numită și dialectică, cu care Karl Barth a căutat să mulțumească cerințele teologice, după primul război mondial. Pe atunci și apoi pînă în 1934, Barth pleda în scrisul său abundent pentru următoarele teze: 1. prin căderea protopărinților s-a șters complet imaginea divină în om; 2. nu este nici o revelație ulterioară; 3. nu există legi naturale din care să cunoaștem voia lui Dumnezeu; 4. nu există modalitatea de relație între firea omenească și harul lui Dumnezeu, și 5. omul cel nou nu este o desăvîrșire, ci numai distrugerea celui vechiu.

Dar au trecut anii și cu ei al doilea război mondial. La sfîrșitul lui, în 1948, deci după trecere de 18 ani, Barth scrie din nou, îndeosebi marea sa Dogmatică, în 10 volume. Dar de astă dată se impun păreri și teze, chiar opuse celor vechi. Astfel el afirmă, că: 1. e un păcat a crede în totala decădere a omului; 2. creația nu a devenit alta prin păcatul original; 3. nu se mărește harul divin prin micșorarea firii umane; 4. între creștin și necreștin există comunitatea umanității, și 5. refuzarea elenismului creștin în teologie este o greșeală. Se mai adaugă și alte teze, prin care Barth se contrazice chiar.

Noua sa orientare a fost sezisată în deosebi de E. Brunner, care socotește ultima orientare a lui Barth drept o revenire a fiului risipitor, care astfel devine mult mai simpatic, decît înainte. În orice caz, această nouă direcție inaugurată de Barth care era socotit pe vremuri „copilul răsfățat” al teologiei evanghelice în genere și a influențat categoric gîndirea protestantă, va avea și consecințe în actualitate. De aceea unii dintre evanghelici se tem chiar de acest „nou” Barth, pentru că el înclină spre teze patristice și Sf. Tradiție, îngrădind astfel spon-

taneitatea și liberalismul teologiei evanghelice.

Calea lui Barth, plină de peripeții și retractări aduce aminte de pășaniile fer. Augustin, pînă și-a ancorat sufletul în adevăratul Hristos. (După Krestanska Revue 5, 1958, p. 142 s).

Prof. M. ȘESAN

CERCETĂRI CELTICE. Romanizarea rapidă a geto-dacilor de către romani, primirea creștinismului în limba romanică, precum și persistarea dacilor în romanitate ca și la numele de român, chiar după încetarea stăpînirii romane efective și de durată în nordul Dunării, au pus și teza descendenței geto-dacilor din celți, sau cel puțin a unei puternice influențe celtice asupra localnicilor din Carpații meridionali. Romanizarea nu s-a încheiat în 273, prin retragerea trupelor romane, căci o nouă cercetare asupra chestiunii duce la concluzia, că trupele romane au fost dislocate pentru nevoi spre Panonia, urmînd ca apoi să se reîntoarcă în Dacia Traiană. În legătură cu teza celtă se constată, că era puternică cultura celtă în Europa centrală, păstrîndu-se acolo pînă în veacul V al erei noastre (vezi Filip J., *Celții în Europa centrală* (în l. cehă), Praga 1956), că ea se impunea puternic și în regiunea Dunării, unde s-a păstrat timp îndelungat, alături de cea geto-dacă, pînă a început să se impună cultura romană (vezi Grbici M., *Tezaure romane artistice în regiunea Dunării sîrbești* (în l. germană), Graz 1956). Celții care au venit în Panonia și cei care au trecut înspre Galația din Asia Mică (numiți gali), au adus cu ei meșteșugul fierului, cu plug și topor de fier, și probabil chiar roata olarului (vezi în *Mitropolia Moldovei* 10/12 1957, p. 913). Ei au adus cu dînsii cultura La-Tène (vezi în *Buletinul Universității Tirana* nr. 2, 1957, p. 183), care se observă și la geto-daci, în te-

zaurele de la Suroca, raion Tg. Săcuiesc și la Sîncrăieni, raion Ciuc. O notă comună între celti și daci mai este și „cultul morților”, care în Carpații dacilor e cunoscut sub numele de „nedei”.

Prof. M. ȘESAN

RĂZBOIUL COSTĂ SCUMP! Intr-unul din ziarele noastre centrale, astăzi, am citit următoarea informație: „Cel de-al doilea război mondial a provocat 22.000.000 jertfe omenești. Aproape 34 milioane de oameni au fost răniți sau schilodiți. Cu banii cheltuiți în acest război, fiecare familie de pe întreg globul și-ar fi putut construi câte o casă cu 5 camere”.

Material de meditat — și de utilizat — pentru toți apărătorii convinși ai păcii popoarelor... și de pus la contribuție pentru sprijinirea campaniei mondiale de efectuare a dezarmării.

*

VIRSTĂ INAINȚATĂ. În Azerbaidjan trăiește colhoznicul sovietic Mahmud Eivazov, care și-a sărbătorit astăzi cea de-a 150-a aniversare. Bătrînul are 23 băieți și fete. Fiica sa cea mai mare a împlinit 122 de ani. Întreaga sa familie constă din 152 persoane.

În satul Ak-Kata din Altai trăiește colhoznică Dergheș Șişakova, cea mai bătrînă femeie din Uniunea Sovietică. Ea are 147 de ani.

În U.R.S.S. există astăzi cam 30.000 locuitori care au depășit vîrsta de 100 de ani. Numai în trei raioane ale regiunii Harkov sînt mai mulți oameni în vîrstă de peste 100 de ani decît în Belgia, Olanda, Danemarca, Elveția și Finlanda luate laolaltă.

*

CITE LIMBI SE VORBESC PE PĂMÎNT? Populația globului pămîntesc vorbește cam 6.000 limbi și dialecte diferite.

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimit pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 5 exemplare), scrise citeț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Populare Romîne.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în romînește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
REÎNTREGIREA
SIBIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu